

Weerbare branches

Een onderzoek naar het verhogen van de weerbaarheid van ondernemers tegen criminele inmenging

Weerbare branches

Een onderzoek naar het verhogen
van de weerbaarheid van ondernemers
tegen criminele inmenging

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding en context	5
1.2	Doel	8
1.3	Onderzoeksvragen	8
1.4	Afbakening en definities	9
1.5	Leeswijzer	11
2	Achtergrond: van theorie naar praktijk	13
2.1	Criminaliteit als resultaat van rationele keuzes en (situatieve) gelegenheden	13
2.2	Criminele gelegenheden door routine activiteiten	13
2.3	Voorkoming van criminaliteit door situatieve criminaliteitspreventie	15
2.4	De invloed van super controllers op capable guardianship	18
2.5	Van inzicht in het pleegproces naar het uitvoeren van interventies	19
2.6	Barrièremodellen	21
2.7	Guardian scripting	22
3	Data en methoden	27
3.1	Literatuuronderzoek en media-scan	27
3.2	Enquête	28
3.3	Interviews	29
3.4	Focusgroepen	30
3.5	Toepassing crime scripting	31
4	Branche analyses	35
4.1	Overkoepelend crime script	36
4.2	Brancheanalyse GroentenFruit Huis	41
4.3	Brancheanalyse Hiswa-Recron	51
4.4	Brancheanalyse Cumela	62
4.5	Brancheanalyse Vastgoed Nederland	73
4.6	Brancheanalyse Koninklijke Horeca Nederland	82
4.7	Resumerend	95
4.8	Branche-overstijgende kenmerken	96
4.9	De stap naar interventies	98
5	Van barrière naar interventie	101
5.1	Van kwetsbaarheden naar interventies	101
5.2	Het uitwerken van een guardian script	103
5.3	Universele guardian script voor weerbare ondernemingen	104
5.4	Activiteiten bij het ingrijpen op een signaal van criminele inmenging	106
5.5	De rol van brancheverenigingen als supercontrollers	111
5.6	Guardian scripting in de praktijk: een casus	112

Colofon

17 maart 2026

Sven Janssen
Jimmy Maan
Meijze Sweere
Kim Geurtjens
Thom Snaphaan
Teun van Ruitenburg

Met medewerking van:

Wessel van Zantbeek, Calvin Watson, Rens Röther, Isaac Vrinds en Lotte de Graaf

©2026 Centre of Expertise Veiligheid & Veerkracht – Avans Hogeschool

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

6	Conclusie en aanbevelingen	121
6.1	Conclusie	121
6.2	Aanbevelingen	128
7	Discussie	133
7.1	Beperkingen en interpretatiekaders	133
7.2	Ontwikkelpunten voor methoden en vervolgonderzoek	135
8	Literatuur	137

1

Inleiding

De verwevenheid tussen georganiseerde criminaliteit en het bedrijfsleven vormt een groeiende uitdaging voor ondernemers en brancheorganisaties. Steeds vaker weten criminele netwerken bestaande bedrijfsprocessen te benutten om hun activiteiten uit te voeren of te verhullen. Dit vraagt om een beter begrip van waar kwetsbaarheden ontstaan én hoe ondernemers, branches en ketenpartners deze kunnen verkleinen. In dit hoofdstuk schetsen we de context en ontwikkelingen die aanleiding vormen voor dit onderzoek en lichten we toe hoe deze leiden tot de centrale vraag hoe ondernemers en branches weerbaarder kunnen worden gemaakt tegen criminele inmenging.

1.1 Aanleiding en context

Ondernemingen lopen het risico misbruikt te worden door criminelen. Diverse (recente) onderzoeken hebben kwetsbaarheden in kaart gebracht die individuele ondernemingen, alsook specifieke branches en gebieden aantrekkelijk maken voor criminelen (Essen & Maan, 2021; Kruisbergen e.a., 2012; Kruize & Gruter, 2021). Verschillende publieke en private partijen zijn aan zet om deze verweving tussen georganiseerde criminaliteit en het bedrijfsleven tegen te gaan.

In maart 2024 heeft het Ministerie van Justitie en Veiligheid de 'Handreiking Kwetsbare Branches' gepubliceerd. Met deze handreiking biedt het ministerie gemeenten, Platforms Veilig Ondernemen (PVO's), Regionale Informatie en Expertise Centra (RIEC's) en brancheorganisaties handvatten om kwetsbaarheden van branches beter te analyseren. Dit alles met als doel dat zij maatregelen kunnen nemen om crimineel misbruik van ondernemingen tegen te gaan (Rijksoverheid, 2024). De handreiking biedt een solide basis voor het identificeren van kwetsbaarheden, maar dient in de huidige vorm voor de praktijk vooral als een (beleids-)kader. PVO-Nederland, VNO-NCW en MKB-Nederland hebben daarom behoefte aan een praktische uitwerking van de handreiking.

Om deze reden werd opdracht gegeven tot onderhavig onderzoek; naar de verdere implementatie van de handreiking om beter zicht te krijgen op kwetsbaarheden binnen branches en het opwerpen van barrières tegen crimineel misbruik van bonafide ondernemingen. In onderstaande twee paragrafen schetsen we twee belangrijke ontwikkelingen: de focus op preventie in plaats van op repressie, en de focus op weerbaarheid in plaats van (loutere) responsabilisering.

1.1.1 Van repressie naar preventie

Het aanpakken van criminaliteit is van oudsher een politietaak. Vanaf de jaren '90 kwam er, zeker na de Commissie van Traa, meer aandacht binnen de praktijk en wetenschap voor de aard, omvang, verschijningsvormen en netwerken van georganiseerde criminaliteit. Onderzoeken zoals, de Monitor Georganiseerde Criminaliteit van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (zie bijv. Kleemans et al., 1998) leidden tot nieuwe inzichten dat (1) diverse vormen van georganiseerde criminaliteit vaak werden gepleegd door fluide netwerken in plaats van (tot dan toe vaak gedacht) mafia-achtige structuren, (2) dat het criminele proces ook als logistiek proces benaderd en geanalyseerd kan worden en (3) dat voor verschillende vormen van georganiseerde criminaliteit vaak diensten of producten uit de 'legale' wereld noodzakelijk zijn. Criminelen maken gebruik van de gelegenheden (of kwetsbaarheden)¹ die onze reguliere infrastructuur, dienstverlening en inrichting van de samenleving met zich meebrengt. Dit perspectief maakt duidelijk hoezeer criminaliteit leunt op legale structuren en stromen, en hoe deze verwevenheid ruimte biedt voor criminele inmenging in reguliere processen en sectoren. Hierdoor, zoals Kleemans en collega's (1998) al zeiden, bestaat georganiseerde criminaliteit niet ondanks, maar dankzij de samenleving, juist omdat actoren misbruik maken van legale structuren om zich daarin te mengen en deze te benutten. Criminele inmenging is hierbij een uitingsvorm van georganiseerde criminaliteit, welke een ondermijnend effect heeft op het functioneren van deze legale structuren en de samenleving.

Als gevolg hiervan is binnen het Nederlandse veiligheidsbeleid steeds meer focus komen te liggen op het tegenhouden of voorkomen van criminaliteit, een taak die niet alleen meer is weggelegd voor de politie en het Openbaar Ministerie, maar ook bestuurlijke autoriteiten, zoals gemeenten (Prins, 2016). Tegelijkertijd groeide het besef dat de aard en omvang van georganiseerde en ondermijnende criminaliteit de capaciteit en bevoegdheden van individuele partijen overstijgt. Dit heeft geleid tot een bredere ontwikkeling richting integraal samenwerken, waarbij bestuurlijke, fiscale en strafrechtelijke interventies worden gecombineerd en verschillende partners hun informatie, expertise en instrumenten bundelen. Een van de bekendste verschijningsvormen van deze integrale samenwerking is de RIEC-LIEC-structuur (Regionale en Landelijke Informatie- en Expertise Centra). Binnen deze structuur kunnen gemeenten, politie, het Openbaar Ministerie en andere handhavingpartners informatie delen en gezamenlijk optreden tegen geprioriteerde vormen van ondermijnende criminaliteit. Hoewel preventie binnen deze samenwerking een rol kan spelen, ligt de nadruk vooral op het gezamenlijk verstoren, aanpakken en tegengaan van criminele activiteiten.

¹ Met *gelegenheden* doelen we op de omstandigheden of processtappen die criminelen in staat stellen misbruik te maken van reguliere bedrijfsactiviteiten. Vanuit het perspectief van de ondernemer worden deze gelegenheden zichtbaar als *kwetsbaarheden*: concrete zwakke plekken in het bonafide bedrijfsproces die criminelen kunnen benutten.

In de meest recente halfjaarbrieven benadrukt het ministerie dat criminelen actief op zoek gaan naar zwakke plekken in systemen, infrastructuren en bedrijfsprocessen en dat het dichten van dergelijke kwetsbaarheden een prioriteit vormt in de brede aanpak van georganiseerde criminaliteit (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2025).

1.1.2 Van responsabilisering naar weerbaarheid

Het voorkomen van criminaliteit is echter niet beperkt gebleven tot een overheidstaak. Hoewel het een belangrijke taak van de overheid is – in de vorm van diverse vergunningverlenende, toezichthoudende, handhavende en opsporende instanties – worden al meer dan een decennia diverse 'veiligheidsnetwerken' opgetuigd: netwerken van verschillende soorten actoren die de algemene veiligheid moeten bevorderen. Onder de noemer van responsabilisering worden ook burgers, ondernemers en organisaties gewezen op hun verantwoordelijkheid om criminaliteit te voorkomen of tegen te houden (Garland, 2001). De functionaliteit van deze netwerken kan worden geïllustreerd aan de hand van de metafoor van Boutelliers voetbalveld (Boutellier, 2007; Boutellier & van Steden, 2011, pp. 473-474): Het Openbaar Ministerie functioneert als keeper die uiterste gevallen tegenhoudt die door de voorste linies heen zijn gebroken (het behandelen van strafzaken). De verdediging bestaat uit risicomanagerende instituties (politie, toezichthouders, handhavers) die zich primair met veiligheid bezighouden. Om deze verdedigingslinie heen bevindt zich het middenveld van maatschappelijke organisaties die primair een socialiserende functie hebben teneinde moreel bewustzijn, normen en waarden te vormen, maar in samenwerking met risicomanagerende instituties ook criminaliteit kunnen voorkomen. Denk hierbij aan scholen, woningcorporaties en diverse vormen van hulpverlening. De aanvalslinie bestaat uit burgers, die in interactie met hun sociale contacten en in hun alledaagse activiteiten criminaliteit of ongewenst gedrag kunnen voorkomen. Net als tijdens een voetbalwedstrijd zijn de bestaande veiligheidsnetwerken continu in beweging en zullen – afhankelijk van de veiligheidsproblematiek – door middel van functionele (publiek-private) samenwerking proberen criminaliteit te voorkomen. Zo lopen burgers die deelnemen aan buurtpreventieteam – ondersteund door politie en gemeente – regelmatig door de straten om potentiële inbrekers af te schrikken, worden banken geacht meer aan identificatie en screening te doen (*know your customer*) en ongebruikelijke transacties te melden om terrorismefinanciering en het witwassen van geld tegen te gaan, en vindt er in de Rotterdamse haven een stevige publiek-private samenwerking plaats tussen diverse overheidsdiensten en een veelheid aan haven-, vervoers- en andersoortige bedrijven om onder andere import van cocaïne tegen te gaan (Staring et al., 2019, pp. 30-49).

De verschuiving van publieke verantwoordelijkheid naar gedeelde verantwoordelijkheid manifesteert zich steeds vaker in de term 'weerbaarheid'. Weerbaarheid – gedefinieerd als het vermogen tot verdediging (Van Dale) – is uitgegroeid tot een begrip dat we

terugzien in uiteenlopende contexten: van mentale en fysieke weerbaarheid tot weerbaarheid tegen criminaliteit, cyberaanvallen en oorlogsdreigingen.

Naast de relevantie van het begrip in een bredere maatschappelijke context van externe, internationale bedreigingen, zien we in het kader van onderhavig onderzoek een verschuiving waarbij weerbaarheid ook wordt toegeschreven aan individuele actoren – burgers, ondernemingen en (branche)organisaties. Deze ontwikkeling kan worden gezien als een logisch verlengstuk van responsabilisering: waar responsabilisering actoren wijst op hun verantwoordelijkheid om criminaliteit te voorkomen, verwijst weerbaarheid naar het daadwerkelijke vermogen en de capaciteit van deze actoren om die verantwoordelijkheid waar te maken. In de context van dit onderzoek gaat het dan ook om het versterken van de weerbaarheid van branches en individuele ondernemingen tegen crimineel misbruik.

1.2 Doel

Doel is om de Handreiking Kwetsbare Branches verder te operationaliseren door in kaart te brengen hoe criminelen misbruik maken van reguliere, bonafide bedrijfsprocessen en welke (procesmatige) aanknopingspunten er zijn om deze kwetsbaarheden te verkleinen. Het onderzoek richt zich daarmee op het bieden van bruikbare, branche-specifieke en branche-overstijgende inzichten voor preventieve maatregelen en handelingsperspectieven voor ondernemers en brancheorganisaties. In samenspraak met de opdrachtgever is dit onderzoek afgebakend tot kwetsbaarheden in relatie tot polydrugscriminaliteit.

1.3 Onderzoeksvragen

1.3.1 Hoofdvraag

Op welke wijze kunnen ondernemers en brancheorganisaties hun weerbaarheid tegen criminele inmenging vergroten, gelet op de kwetsbaarheden in bonafide bedrijfsprocessen waarvan criminelen misbruik maken?

Onderzoeksvragen

- Wat is het pleegproces van polydrugscriminaliteit?
- Op welke wijze kunnen criminelen reguliere bedrijfsprocessen van ondernemingen misbruiken voor het plegen van polydrugscriminaliteit?
- Wat zijn de kwetsbaarheden van ondernemingen om bij polydrugscriminaliteit betrokken te raken?
- Op welke wijze kunnen individuele ondernemers en betrokken branches hun weerbaarheid tegen criminele inmenging versterken?

1.4 Afbakening en definities

1.4.1 Vijf branches

Dit onderzoek richt zich, in lijn met de Handreiking Kwetsbare Branches, op branches die een verhoogd risico hebben op het (on)bewust faciliteren of uitvoeren van criminele activiteiten (Rijksoverheid, 2024). In overeenstemming met de opdrachtgever is besloten dat dekmantelbedrijven niet binnen de scope van dit onderzoek vallen; de focus ligt op bonafide ondernemingen die het risico lopen op criminele inmenging in de bedrijfsvoering. In samenspraak met de opdrachtgever is de scope van dit onderzoek afgebakend tot vijf brancheorganisaties die tevens de afbakening vormen voor bovenstaande onderzoeksvragen. Dit zijn:

- Cumela, met een focus op grondverzet, agrarische loonwerk en meststoffendistributie;
- GroentenFruit Huis, met een focus op de import van tropisch fruit;
- Koninklijke Horeca Nederland, met een focus op horecagelegenheden met avondopenstelling en tapvergunning;
- HISWA-RECRON, met een focus op jachthavens;
- Vastgoed Nederland, met een focus op verhuurmakelaardij.

1.4.2 Definities

Polydrugscriminaliteit

Onder polydrugscriminaliteit verstaan we alle vormen van criminaliteit die verbonden zijn aan de productie en handel van drugs, in lijn met de afbakening van het Fenomeenbeeld Drugs 2024 van Politie Nederland (2024). Drugscriminaliteit wordt onder georganiseerde criminaliteit geschaard omdat het gaat om – in meer of mindere mate – georganiseerde (fluïde) netwerken van criminelen die een crimineel proces doorlopen met het oogmerk grote sommen geld te verdienen. Daarbij maken ze gebruik van dienstverleners en gelegenheden in de ‘bonafide’ wereld.

Ondermijning

Voor de definitie van ondermijning sluiten we aan bij de definitie die door de Rijksoverheid wordt gehanteerd: “Optredende normvervaging en het gevoel dat veiligheid en leefbaarheid afneemt doordat criminelen gebruikmaken van legale bedrijven en diensten voor illegale activiteiten” (Rijksoverheid, z.d.). Het gaat hierbij dus om de maatschappelijke effecten van georganiseerde criminaliteit (Tops & Van der Torre, 2024).

Maatregelen en interventies

Onder *maatregelen* verstaan wij het geheel aan strategische, beleidsmatige en organisatorische activiteiten die zijn gericht op het voorkomen van criminele inmenging. Hieronder vallen onder meer beleidsaanpassingen, structurele randvoorwaarden en preventieve acties.

Interventies vormen een deelverzameling hiervan en betreffen concrete, doelgerichte handelingen die worden ingezet wanneer (een risico op) criminele inmenging is vastgesteld, met als doel deze te stoppen of te beperken.

Gelegenheden en Kwetsbaarheden

Met *gelegenheden* doelen we op de omstandigheden of processtappen die criminelen in staat stellen misbruik te maken van reguliere bedrijfsactiviteiten. Vanuit het perspectief van de ondernemer worden deze gelegenheden zichtbaar als *kwetsbaarheden*: concrete zwakke plekken in het bonafide bedrijfsproces die criminelen kunnen benutten voor andere doeleinden dan bonafide gebruik van deze diensten of producten.

Criminele inmenging

Voor de definitie van criminele inmenging sluiten wij aan bij een combinatie van de Handreiking Kwetsbare Branches en een eerder onderzoek naar misbruik van ondernemingen in het kader van georganiseerde criminaliteit (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2024). Het gaat hierbij om bonafide ondernemingen die zonder doelbewuste intentie een facilitator worden van criminele activiteiten (Essen & Maan, 2022). De handreiking onderscheidt binnen deze afbakening drie uitingsvormen van criminele inmenging: crimineel gebruik van bonafide diensten, crimineel misbruik en criminele infiltratie. Een vierde genoemde vorm, criminele dekmantel, valt dus buiten deze afbakening. Waar dekmantelbedrijven vanaf de oprichting een crimineel oogmerk hebben, richt dit onderzoek zich juist op het versterken van de weerbaarheid van bonafide ondernemers die onbedoeld worden misbruikt. Voor de leesbaarheid hanteren wij in deze rapportage criminele inmenging en crimineel misbruik als overkoepelende termen voor de verschillende uitingsvormen van criminele inmenging, tenzij deze nader worden gespecificeerd.

1.5 Leeswijzer

Dit onderzoeksrapport bevat de onderzoeksmethoden en resultaten van het onderzoek dat is uitgevoerd in het kader van het project Weerbare Branches. In het volgende hoofdstuk (Hoofdstuk 2) zetten wij het theoretisch kader uiteen en in Hoofdstuk 3 bespreken wij de onderzoeksmethoden. In Hoofdstuk 4 zetten wij het generieke crime script polydrugs, en de crime scripts en kwetsbaarheidsanalyses gerelateerd aan ondernemingen van de deelnemende brancheorganisaties uiteen. In Hoofdstuk 5 presenteren wij hoe de onderzoeksbevindingen hebben geleid tot een generiek 'guardian script, met het doorbreken van een malafide klant- of werknemersrelatie als voorbeeld. In Hoofdstuk 6 reflecteren wij op de onderzoeksvragen en doen wij enkele aanbevelingen. Wij ronden af met Hoofdstuk 7 waarin wij stilstaan bij de beperkingen interpretatiekaders van dit onderzoek en aandachtspunten voor toekomstig onderzoek.

2

Achtergrond: van theorie naar praktijk

In dit onderzoek staan de kwetsbaarheden voor criminele inmenging met het oog op polydrugscriminaliteit bij verschillende branches, en het aanpakken daarvan, centraal. In dit hoofdstuk vertrekken wij vanuit de theorie en eerder onderzoek naar crimineel misbruik van ondernemingen, om de theoretische kaders inzichtelijk te maken die sturing geven aan de onderzoeksmethoden. Hierin vertrekken wij vanuit de theoretische uitgangspunten van de rationele keuzebenadering, routine activiteiten benadering en situationele criminaliteitspreventie om zicht te krijgen op gelegenheden voor het plaatsvinden van criminaliteit en wat hiertegen kan worden ondernomen. Daarna maken wij de overstap naar de praktische kanten invalshoek, waarbij we kort stilstaan bij relevante (criminologische) onderzoeksmethoden en begrippen als crime scripting, barrièremodellen en guardian scripting die in de praktijk worden ingezet op het in kaart brengen van criminele fenomenen zoals polydrugscriminaliteit. Deze vormen gelijktijdig de brug naar het methodenhoofdstuk (3).

2.1 Criminaliteit als resultaat van rationele keuzes en (situationele) gelegenheden

De contextschets van het fenomeen polydrugscriminaliteit als vorm van georganiseerde criminaliteit en de aanpak daarvan door de jaren heen zoals beschreven in de inleiding zijn grotendeels gestoeld op theoretische inzichten uit de rationele keuzebenadering, routine activiteiten benadering en situationele criminaliteitspreventie. Deze criminologische benaderingen gaan er grofweg vanuit dat mensen, ook criminelen, rationele keuzes maken (zij het begrensde; *bounded rationality*) op basis van een kosten-baten afweging. Wanneer de baten van een strafbaar feit in de beleving van de dader opwegen tegen de kosten, zal dit bijdragen aan de keuze van de dader om criminaliteit te plegen. Vanuit het perspectief van criminaliteitspreventie betekent dit, dat wanneer de situationele omstandigheden zodanig kunnen worden gemanipuleerd dat de (gepercipieerde) kosten van de dader hoger zijn dan de baten, dat criminaliteit wordt voorkomen (Cornish & Clarke, 1986).

2.2 Criminele gelegenheden door routine activiteiten

De routine activiteiten benadering gaat ervan uit dat criminaliteit zich voordoet wanneer wordt voldaan aan drie randvoorwaarden: de aanwezigheid van een gemotiveerde dader (*motivated offender*), de aanwezigheid van een aantrekkelijk doelwit (*suitable target*) en de afwezigheid van adequaat toezicht (*absence of a capable guardian*) op een bepaalde plaats en tijd. Deze benadering richt zich op

activiteiten en gedragingen die worden bepaald door de dagelijkse routines van personen – bijvoorbeeld in huis, op het werk of op andere publieke of private locaties – en die crimineel gedrag kunnen beïnvloeden (Cohen & Felson, 1979). Een voorbeeld hiervan is het gegeven dat een verhoogde kans dat een inbraak overdag plaatsvindt in wijken waarvan de bewoners veelal elders aan het werk zijn, en in de nachtelijke uren in wijken met een relatief hoge werkloosheid, waar juist overdag veel informeel toezicht plaatsvindt (Coupe & Blake, 2006). Op basis van deze kennis kunnen keuzes worden gemaakt over de verdeling van politiepatrouilles over deze wijken.

Polydrugscriminaliteit beperkt zich echter (in tegenstelling tot bijvoorbeeld woninginbraak) niet tot één moment waarbij de drie randvoorwaarden van criminaliteit in tijd en ruimte samenkomen. Het betreft een complexer crimineel proces waarbij (meerdere) daders voor langere periode en meestal op meerdere plaatsen diverse handelingen moeten verrichten om tot een voltooiing van een strafbaar feit te komen. Desalniettemin wordt de keuze om deze handelingen uit te voeren, mede bepaald door gelegenheden die worden geboden door de inrichting van onze samenleving. Het feit dat Nederland een belangrijk doorvoerland voor (hard) drugs is, heeft ongetwijfeld te maken met de internationale positie van de haven van Rotterdam in relatie tot het achterland van Europa en een uitstekende infrastructuur. Tot op zekere hoogte kunnen de verschillende handelingen die nodig zijn om tot een voltooid feit te komen als ‘crime events’ worden geanalyseerd aan de hand van de criminaliteitsdriehoek en verder ontleed op basis van crime scripting (zie Hoofdstuk 3). Gezien de grotere vindingrijkheid en planmatige activiteiten is het echter aannemelijk dat daders binnen de georganiseerde criminaliteit niet enkel afhankelijk zijn van gelegenheden (gecreëerd door routine activiteiten), maar juist ook *zelf* in staat zijn gelegenheden te scheppen (Ekblom, 2003). Criminele inmenging in een onderneming om bepaalde criminele processen te faciliteren is daar een voorbeeld van. Immers, polydrugscriminaliteit als vorm van georganiseerde criminaliteit is vaak ingebed in sociale netwerken en – voor bepaalde handelingen – afhankelijk van legitieme (bedrijfs)processen (Kruisbergen e.a., 2012; Essen & Maan, 2022).

2.3 Voorkoming van criminaliteit door situationele criminaliteitspreventie

Situationele criminaliteitspreventie (SCP) vertrekt vanuit de veronderstelling dat door beïnvloeding van één of meerdere van bovenstaande elementen (gemotiveerde dader, aantrekkelijk doelwit en afwezigheid van adequaat toezicht), criminaliteit kan worden voorkomen.

Voor het beïnvloeden van de *dader* hebben Cornish & Clarke een vijftal strategieën uitgewerkt waarlangs dit kan gebeuren (Cornish & Clarke, 2003). Criminaliteit kan worden ontmoedigd door 1) het verhogen van de moeite om het te plegen, 2) het verhogen van het risico op negatieve gevolgen, 3) het verlagen van de (verwachte) opbrengst, 4) het minderen van uitlokkende of provocerende situaties en 5) het wegnemen van excuses die regelovertreding rechtvaardigen. Deze strategieën geven aanknopingspunten om te interveniëren in het pleegproces door de omstandigheden waarin het delict kan plaatsvinden aan te passen. Zo kan het verbeteren van hang- en sluitwerk het plegen van een inbraak bemoeilijken, of het verminderen van de aanwezigheid van contant geld in winkels de opbrengst van een overval verlagen. In de context van georganiseerde criminaliteit kan bijvoorbeeld het terugdringen van verhullingsmechanismen door middel van Bibob-onderzoek, bijdragen aan het verhogen van de moeite criminaliteit te plegen en van het risico op negatieve gevolgen.

Waar het doel van situationele criminaliteitspreventiemaatregelen is om criminaliteit risicovoller of minder aantrekkelijk te maken voor daders, kan de rol van *guardians* worden versterkt door de risico's van ingrijpen voor hen te verminderen of door interveniëren aantrekkelijker te maken. Guardians zijn daarbij iedereen wiens aanwezigheid of handelen de kans op criminaliteit verkleint. Analoog aan de vijf strategieën voor het beïnvloeden van daders kunnen deze strategieën ook worden toegepast op het beïnvloeden van de interventieprocessen van guardians. Onbekendheid met de signalen waarop kan worden ingegrepen of angst voor een gewelddadige reactie van de dader kunnen leiden tot passiviteit. Hierbij is het juist van belang om redenen weg te nemen die het (volledig) uitvoeren van een interventie belemmeren. Wanneer we de interventies voortkomend uit het dader-perspectief in SCP omdraaien, ontstaan zoals in Tabel 1 weergegeven, als het ware nieuwe uitgangspunten om interventies in te richten:

Toepassing vanuit daderperspectief	SCP-categorie	Toepassing vanuit guardianperspectief
Verhoog de risico's van criminaliteit door het verbeteren van de straatverlichting, beveiliging, CCTV-camera's, enz.	Risico's (risks)	Vermindert de risico's van het interveniëren door het vergroten van de toegankelijkheid van het gebied, het verhogen van sociale controle en het aanbieden van zelfverdedigingstraining.
Verhoog de inspanningen van criminaliteit door het aanbrengen van een stuurslot, strenge bagagecontrole en het installeren van hang-en-sluitwerk in het huis.	Inspanningen (efforts)	Vermindert de inspanningen om te interveniëren door het vergroten van natuurlijke surveillance, het mobiliseren van (meer) buurtbewoners en <i>place managers</i> en door het installeren van alarmsystemen en CCTV-camera's.
Vermindert de beloningen voor criminaliteit door het verwijderen van waardevolle spullen uit de auto, het aanbrengen van inktlabels aan kleding in kledingwinkels.	Beloningen (Rewards)	Verhoogt de beloningen van het interveniëren door het introduceren van <i>awards</i> voor het beste idee om criminaliteit te voorkomen en door het uitgeven van beloningen (bijv. geld) aan mensen die hebben geïntervenieerd tijdens een criminele activiteit.
Vermindert excuses voor criminaliteit door het stellen van regels, het duidelijk zichtbaar publiceren van instructies en het organiseren van alcoholvrije evenementen.	Excuses (Excuses)	Draag redenen aan om wél te interveniëren door mensen aan te spreken (bijv. via campagnes) op de collectieve verantwoordelijkheid om de buurt veilig te houden, het makkelijker te maken om aangifte te doen bij de politie en door het nalaten van handelen strafbaar te maken.
Vermindert provocaties door het afspelen van ontspannen muziek, vaste taxiprijzen en het gescheiden houden van rivaliserende supporters tijdens een voetbalwedstrijd.	Povocaties (Provocations)	Niet toegepast in de geanalyseerde literatuur.

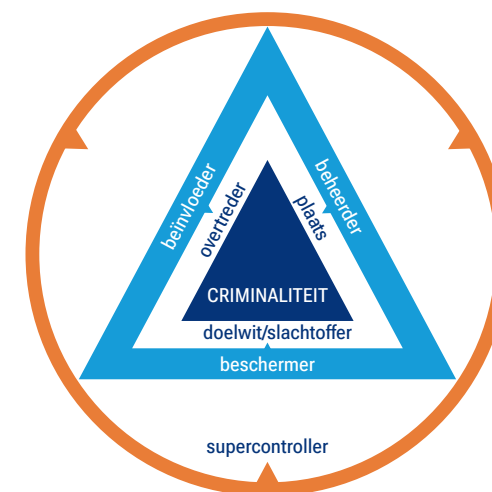
Tabel 1 Toepassing situationele criminaliteitspreventie binnen crime scripting en guardian scripting (Cornish & Clarke, 2003; Leclerc & Reynald, 2017; overgenomen uit Van Ruitenburg et al., 2025, p. 49).

Bij bovenstaande interventiestrategieën valt in de context van criminele inmenging te denken aan maatregelen die potentiële guardians als ondernemers in hun kracht zetten. Dit kan bijvoorbeeld door hen te ondersteunen bij het herkennen van signalen, het inschatten van risico's en het nemen van passende maatregelen om criminele inmenging te voorkomen. Waar behoefte aan is en waar kansen liggen om guardians te versterken verschilt per branche; daarover meer in Hoofdstuk 4 en verder.

2.3.1 De capable guardian

Zoals in paragraaf 2.2 benoemd zijn er voor het plaatsvinden van criminaliteit, naast de gemotiveerde dader ook een geschikt slachtoffer en de afwezigheid van adequaat toezicht, een 'capable guardian' nodig. Maar wat is dan een 'capable guardian', en wat is diens rol in de context van criminele inmenging?

Een (capable) guardian kan volgens Felson (1995) iedereen zijn wiens aanwezigheid de kans op criminaliteit vermindert. Met andere woorden: de eerdergenoemde spelers op het denkbeeldige voetbalveld – de politie, toezicht en handhaving als risicomanagerende instituties, de scholen, woningcorporaties en hulpverlening als maatschappelijke organisaties, ondernemingen en alledaagse burgers – kunnen allen worden gezien als capable guardians. In de literatuur worden zij ook wel *controllers* genoemd, naar de controle die zij kunnen uitoefenen over de drie condities (dader, plaats en object/slachtoffer) die nodig zijn voor criminaliteit om plaats te vinden. Voor elk van de drie condities van de criminaliteitsdriehoek, worden in de literatuur specifieke controllers onderscheiden (Clarke & Eck, 2003; Smeets et al., 2010). Deze worden in onderstaande figuur geïllustreerd door middel van de oranje ring. Het gaat hier om beschermers (*guardians*: mensen die hun eigen bezittingen of die van anderen beschermen), beïnvloeders (*handlers*: mensen die een emotionele band hebben met de dader en zodoende directe invloed kunnen uitoefenen, zoals familieleden, docenten of reclasseringsmedewerkers) en beheerders (*place managers*: mensen die een verantwoordelijkheid hebben om op een bepaalde plaats controle uit te oefenen, zoals buschauffeurs, winkel- of barpersoneel) (Clarke & Eck, 2003). In de buitenste ring, waarover in de volgende paragraaf meer, bevinden zich de zogeheten 'supercontrollers'.

2.4 De invloed van super controllers op capable guardianship

Sampson et al. (2010) vroegen zich af wáárom controllers soms ineffectief zijn in het voorkomen van criminaliteit of geen passende maatregelen nemen wanneer zij wel kunnen vermoeden dat er criminaliteit plaatsvindt. Zij concludeerden dat controllers die niet adequaat handelen om criminaliteit te voorkomen, onvoldoende prikkels hebben om dat wél te doen. Vervolgens introduceren zij een aanvullende schil van 'super controllers': mensen, organisaties en instanties die de juiste prikkels voor de controllers creëren om criminaliteit aan te pakken (Sampson et al., 2010: 39-40). Zo kunnen super controllers ervoor zorgen dat het controllers (indachtig situational crime prevention) minder moeite kost om te interveniëren, dat controllers bij het uitblijven van interventie of maatregelen juist negatieve consequenties ondervinden en bij interventie juist beloond worden, en dat redenen of provocaties om niet te interveniëren worden weggenomen. Denk hierbij aan de lokale of landelijke overheid die door beleid, regelgeving of vergunningsbeleid aanvullende eisen kan stellen ten aanzien van het uitvoeren van activiteiten of waarborgen kan stellen om interventies in te zetten. Maar ook brancheorganisaties – zoals in dit project betrokken – kunnen worden aangemerkt als super controllers gezien het feit dat zij door middel van overleg en afspraken pogen ondernemers bewust te maken van kwetsbaarheden en hen te bewegen daar maatregelen tegen te nemen.²

De mate waarin een 'capable guardian' in staat is criminaliteit te voorkomen wordt beïnvloed door een aantal elementen. Wanneer het bijvoorbeeld gaat om een relatief eenvoudige 'heterdaad-situatie' moet de guardian fysiek aanwezig zijn, zich verantwoordelijk voelen, potentiële criminaliteit daadwerkelijk kunnen detecteren en bereidwillig zijn om in te grijpen (Reynald, 2010). Hiervoor is onder andere kennis over de directe omgeving en context nodig – bijvoorbeeld een havenmeester die aanwezig is op locatie en zich bewust is van reguliere activiteiten versus afwijkende of verdachte gedragingen op bepaalde tijdstippen. Vervolgens is het nog van belang hoe de guardian (havenmeester) zijn eigen rol ziet: voelt hij of zij een verantwoordelijkheid om de haven veilig te houden, is het nodig fysiek in te grijpen en acht hij/zij zich daartoe in staat, heeft hij/zij bevoegdheden of fysieke tools die ingezet kunnen worden? Of volstaat het bijvoorbeeld om politie of handhaving in te schakelen bij verdachte situaties? Dit betreffen factoren die relevant zijn bij guardianship in *fysieke settings*, op één bepaald moment in de tijd.

Er zijn echter ook legio mogelijkheden denkbaar waarbij het voltooien van een strafbaar feit complex is, als het ware een proces van stappen dat moet worden doorlopen. Om te kunnen bepalen op welk moment een guardian het verschil zou kunnen maken tussen het voorkomen of plaatsvinden van criminaliteit is het belangrijk om zicht te krijgen op dit proces. Hiervoor maken wij gebruik van *crime scripting*.

² De rol van super-controllers in relatie tot *slachtoffers* is een invalshoek van situationele criminaliteitspreventie die buiten de huidige scope van het onderzoek valt.

2.5 Van inzicht in het pleegproces naar het uitvoeren van interventies

In dit onderzoek wordt gebruikgemaakt van drie onderling samenhangende criminologische benaderingen om criminele inmenging in bonafide bedrijfsprocessen te analyseren: crime scripting (paragraaf 2.5.1), barrièremodellen (paragraaf 2.5.2) en guardian scripting (paragraaf 2.5.3). Hoewel deze benaderingen elk een eigen analytische invalshoek kennen, vullen zij elkaar aan in het inzichtelijk maken van respectievelijk het criminele proces, de aangrijpingspunten voor interventie en de praktische uitvoering van ingrijpen door betrokken actoren.

Crime scripting richt zich op het systematisch beschrijven van het pleegproces van criminaliteit als een opeenvolging van scènes, activiteiten en randvoorwaarden. Door inzicht te geven in de stappen en keuzes die daders moeten maken, maakt crime scripting zichtbaar waar reguliere bedrijfsprocessen kunnen raken aan criminele processen en waar interventiemogelijkheden ontstaan. Barrièremodellen sluiten hierop aan door deze interventiemogelijkheden expliciet te benoemen. Op basis van het crime script laten barrièremodellen zien op welke momenten en door welke actoren het criminele proces kan worden verstoord, en welke maatregelen of bevoegdheden daarbij kunnen worden ingezet. Guardian scripting vormt een verdere verdieping door niet het criminele proces, maar het interventieproces centraal te stellen. Deze benadering richt zich op hoe actoren in concrete situaties daadwerkelijk interveniëren, welke stappen zij doorlopen en welke randvoorwaarden, afwegingen en beperkingen daarbij een rol spelen.

2.5.1 Inzicht in criminaliteit met crime scripting

De hierboven genoemde theoretische uitgangspunten (criminaliteit als rationele keuze en het onaantrekkelijk maken van die keuze) zijn verweven in het Nederlandse veiligheidsbeleid en verklaren mede de groeiende interesse in, en gebruik van, crime script analyse ten behoeve van criminaliteitspreventie en de bredere aanpak van criminaliteit. Crime script analyse is geïntroduceerd in de criminologie in 1994 door Derek Cornish, die de methode ontleende aan de cognitiewetenschappen (zie Cornish, 1994; Schank & Abelson, 1977). Door middel van crime scripts kan inzichtelijk worden gemaakt welke stappen een dader moet nemen om een bepaald delict te plegen. Crime scripts kunnen op verschillende abstractieniveaus worden opgesteld. Van abstract naar concreet kan bijvoorbeeld worden gedacht aan: illegale handel (metascript), drugs (protoscript, met generieke scènes import, acquisitie, productie, opslag en afzet), en vervolgens een specificatie van het soort drugs, zoals cocaïne, synthetische drugs of hennep (script). Des te concreter het scriptniveau en gedetailleerder de bouwstenen en randvoorwaarden (zie hieronder), des te beter criminogene factoren en gelegenheden, en verwevenheden tussen het reguliere

logistieke en criminele proces kunnen worden blootgelegd en mogelijkheden voor interventie kunnen worden aangewezen.

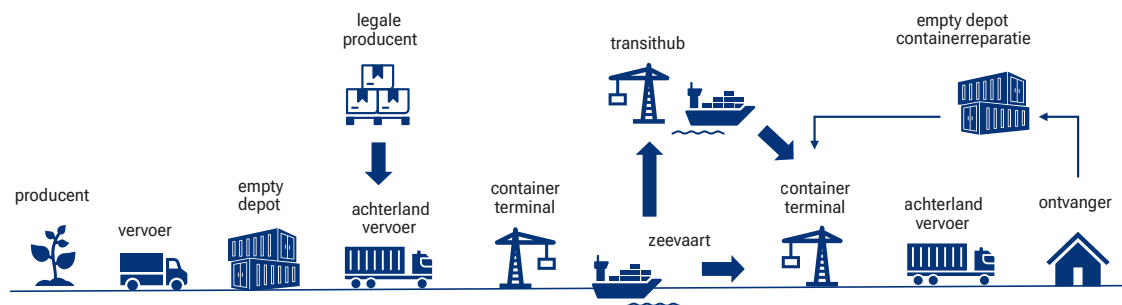
Bouwstenen

Crime scripts bevatten diverse scènes die een bepaald doel binnen het overkoepelende script nastreven. Binnen iedere scène worden vervolgens activiteiten, rollen, attributen en locaties ten behoeve van het behalen van dat doel uitgesplitst. Activiteiten zijn de specifieke gedragingen van een actor binnen een bepaalde scène. Rollen betreffen een omschrijving van de actor in relatie tot zijn activiteiten en beslissingen. Attributen zijn de rekwisieten (zoals wapens) en cognitieve attributen (kennis, vaardigheden) die nodig zijn bij de uitvoering van de activiteiten. Locaties hebben betrekking op de context, tijd- en plaatsgebondenheid van de activiteiten binnen een bepaalde scène. Snaphaan et al. (2023) hebben hieraan de financiële component toegevoegd: de financiering van criminele activiteiten, opbrengsten en kosten, afwikkeling van betaling en betaalmethoden per scène.

Randvoorwaarden

Naast de vaste bouwstenen binnen een crime script, zijn er drie soorten randvoorwaarden die het pleegproces kunnen belemmeren of faciliteren, te weten: (1) specifieke kennis of vaardigheden, (2) bevorderende factoren die het plegen makkelijker/rendabel maken, en (3) handhavingscondities die inzicht geven in de mate van betrokkenheid van diverse actoren betrokken bij regulering, handhaving en opsporing (Chainey & Alonso Berbotto, 2022; Tompson & Chainey, 2011).

Een voorbeeld van een crime script is bijvoorbeeld te vinden in een onderzoek naar drugscriminaliteit in de Rotterdamse haven, uitgevoerd in 2019 door de Erasmus Universiteit Rotterdam (Figuur 2). Het weergeeft op een hoog aggregatieniveau het pleegproces van de import van cocaïne via de Rotterdamse haven.

Figuur 2 Script van het logistieke proces van cocaïne (Staring e.a., 2019)

Gebruik

Crime script analyse wordt zowel in de wetenschap als in de praktijk toegepast. Voor de praktijk is de meerwaarde vooral gelegen in het inzicht in mogelijke interventiepunten en situationele criminaliteitspreventie maatregelen. Zo wordt het onder andere gebruikt om fenomeenonderzoeken uit te voeren, intelligence gestuurd werken te faciliteren en als modus om samen te werken met meerdere disciplines of organisaties (Van Ruitenburg et al., 2025). Vanuit wetenschappelijk oogpunt draagt het onder andere bij aan het gestructureerd in kaart brengen van gedrag en beslisprocessen in het pleegproces, en om kennis over deze processen en bijkomende randvoorwaarden te bundelen (Dehghanniri & Borrión, 2021).

2.6 Barrièremodellen

Een crime script biedt inzicht in aanknopingspunten voor interventies, bijvoorbeeld op basis van situationele criminaliteitspreventiemaatregelen. Immers, wanneer we weten welke stappen een crimineel moet doorlopen om een strafbaar feit te voltooien, kunnen we ook specifieke momenten in het criminele proces aanwijzen waar interventies mogelijk zijn. In de praktijk worden dit soort analyses sinds ongeveer 2004 (toen het eerste model door de Sociale Inlichtingen en Opsporingsdienst werd opgesteld tegen georganiseerde illegale arbeid) vaak aangeduid met de term barrièremodellen. Barrièremodellen laten binnen het eerdergenoemde crime script de diverse stappen laten zien waar overheidsinstanties – maar ook andere actoren – het criminele bedrijfsproces kunnen frustreren, ook wel ‘barrières opwerpen’ genoemd (Hutten & Vig, 2024; Spapens, 2011). Inmiddels bestaan er op de website barrièremodellen.nl van het Centrum van Criminaliteitspreventie & Veiligheid al 67 modellen variërend van synthetische drugs tot PGB-fraude en van afvalverwerking tot seksuele uitbuiting. Deze barrièremodellen maken inzichtelijk (1) welke dienstverleners een faciliterende rol kunnen hebben bij verschillende stappen van het logistieke proces van een bepaald strafbaar feit, (2) de gelegenheden die het voltooien van de verschillende stappen in het criminele proces mogelijk maken, (3) de indicatoren waaraan je zou kunnen herkennen dat het om een crimineel proces gaat, (4) de actoren of partners die mogelijk een rol spelen bij het voorkomen van of interveniëren in het criminele proces, en tot slot (5) de mogelijke barrières die deze actoren kunnen opwerpen in de verschillende stappen van het criminele proces. In sommige gevallen wordt hier nog (6) de relevante wet- en regelgeving aan toegevoegd. Hierin staat vervolgens de bevoegdheden op basis waarvan barrières kunnen worden opgeworpen. De eerdergenoemde RIEC’s werken in de integrale aanpak veelvuldig met verschillende barrièremodellen omdat het binnen een bepaalde casus per stap in het criminele proces de mogelijkheden tot interventie schetst, welke samenwerkingspartner daarvoor ‘de beste kaarten heeft’. In deze zin vervullen barrièremodellen een gelijkaardig doel als wat ‘integrale crime scripts’ (zie Spreen Brouwer et al., 2024) beogen: “het maakt het eenvoudiger om eenduidig naar problematiek te kijken en dient als communicatief middel om de gezamenlijke

bestrijding van ondermijnende criminaliteit te vergemakkelijken” (p. 438). Het moge duidelijk zijn dat het maken en toepassen van barrièremodellen is ingeburgerd in de hedendaagse praktijk van veel instanties.

2.7 Guardian scripting

Hoewel barrièremodellen waardevolle inzichten geven over kansrijke interventiemogelijkheden, zeggen ze weinig over *hoe* deze interventies vervolgens stap voor stap moeten worden uitgevoerd en *wat* daarvoor nodig is. Door middel van guardian script analyse (Leclerc, 2013: intervention scripts) kan mogelijk wel verder worden ingezoomd op *hoe* de guardian praktisch uitvoering geeft aan de implementatie van een specifieke barrière.

Hoe guardian scripting in het verlengde ligt van individuele barrières staat schematisch weergegeven in Figuur 3:

Figuur 3 Verhouding barrière en guardian scripting

De verschillende stappen die een guardian moet doorlopen in een guardian script zijn op grote lijnen gelijk aan die in het proces van het crime script (vergelijk Leclerc, 2014; Cornish 1994): *preparation, entry, precondition, instrumental initiation, instrumental actualisation, doing en postcondition*.

1. **Preparation** betreft de fase voorafgaand aan de interventie waarbij eventuele (bewuste dan wel onbewuste) voorbereidingsactiviteiten centraal staan;
2. **Entry** betreft het toetreden of aanwezig zijn in de betreffende situatie waarin geïntervenieerd wordt;
3. **Precondition** betreft de voorwaarden die moeten worden vervuld zodat interventie kan plaatsvinden (fysieke dan wel mentale capaciteit om te interveniëren);
4. **Instrumental precondition** betreft de instrumentele voorwaarden voor interventie (het opmerken van een strafbaar feit, het monitoren van de situatie, verantwoordelijkheid nemen en besluiten om in actie te komen);
5. **Instrumental initiation** betreft de instrumentele aanvang door als guardian op het strafbaar feit af te gaan;
6. **Instrumental actualization** betreft instrumentele realisatie, bijvoorbeeld door interactie met de dader;
7. **Doing** betreft het daadwerkelijk handelen van de guardian (ontmoedigen, neutraliseren, damage-control);
8. **Post-condition** betreft eventuele handelingen die na de voltooiing van de fysieke interventie plaatsvinden (nazorg voor het slachtoffer en/of het rapporteren van het incident).

Anders dan bij crime scripting, waar het doel is om kennis te bundelen over het crimineel proces zodat interventiemogelijkheden kunnen worden geïdentificeerd, is het doel van guardian scripting het identificeren, conceptualiseren en het begrijpen van een interventie: hoe kan een interventie met succes worden afgerond? Bovenstaande stappen of fasen zullen doorgaans in ieder interventieproces moeten worden doorlopen op scriptniveau. Ze kunnen daarmee worden gezien als het equivalent van de algemeen geaccepteerde onderscheiden stappen 'import', 'acquisitie', 'productie', 'opslag' en 'afzet' voor het crime script drugshandel. *Hoe* iedere stap wordt ingevuld, of deze algemene stappen nog uiteenvallen in kleinere onderdelen zal van de betreffende interventie en gedetailleerdheid van de beschikbare data afhankelijk zijn. Onderstaand voorbeeld in tabel 2 betreft een hypothetisch guardian script dat inzicht geeft in enkele algemene stappen.

SCÈNE	ACTIES
PREPARATIE	Het dragen van een mobiele telefoon en eventuele beschermingsmiddelen (pepperspray)
PRE-ACTIVITEIT	<ul style="list-style-type: none"> Aanwezig zijn, de capaciteit of mogelijkheid hebben om in te grijpen Lokaliseer potentiële dader(s) en potentiële slachtoffer(s) Neem verantwoordelijkheid en besluit in te grijpen
ACTIVITEIT	<ul style="list-style-type: none"> Waarschuw andere potentiële 'guardians' Benader het potentiële slachtoffer Schrik de potentiële dader af of grijp in door hem/haar te ontmoedigen Bied hulp aan het potentiële slachtoffer Breng het potentiële slachtoffer naar een veilige plek
POST-ACTIVITEIT	<ul style="list-style-type: none"> Meld het incident bij bevoegde instanties (politie, gemeente) Laat het potentiële slachtoffer in veilige handen achter (bijvoorbeeld een vriend, familielid, hulpdiensten)

Tabel 2 Voorbeeld van een hypothetisch guardian script, versie ontleend aan Leclerc 2014 en aangepast

Elk van deze categorieën krijgt bij elk type guardian (of controller) een andere betekenis. Als we zoals Leclerc (2014) uitgaan van het voorbeeld winkeldiefstal, ziet de fase *preparation* vanuit het daderperspectief op het selecteren van wapens en mededaders, terwijl deze bij de *handler* (bijv. buurtbewoner) betrekking kan hebben op het dragen van een telefoon om hulpdiensten in te schakelen en bij de manager op het dragen van een headset om te communiceren met personeel. In de fase *instrumental precondition* selecteert de dader het doelwit, welke in het guardian script spiegelt aan de rol van de manager om verdachte handelingen te identificeren en melden. In de fase *doing* neemt de dader de buit mee, terwijl de guardian de politie inschakelt en de manager de dader probeert tegen te houden. Als laatste voorbeeld gaat de *post condition* vanuit het daderperspectief over bijvoorbeeld het bedreigen van het personeel om geen melding te maken bij de politie, terwijl deze vanuit het guardian perspectief kan gaan over het melden van een incident bij instanties. Ook dient het gepercipieerde risico voor de (fysieke) integriteit van de guardian, de gepercipieerde verantwoordelijkheid en de gepercipieerde capaciteit om in te grijpen in acht te worden genomen. Deze elementen beïnvloeden het besluitvormingsproces dat een (potentiële) guardian doorloopt om te bepalen of hij tussenbeide komt om een doelwit of slachtoffer te beschermen.

Randvoorwaarden

Binnen crime scripts zien condities onder andere op de randvoorwaarden die bij elke fase in het proces nodig zijn om een delict te kunnen voltooien, met andere woorden: bevorderende factoren om het plegen van een *delict* te vergemakkelijken of rendabel te maken. Wanneer we gebruik maken van dezelfde logica, hebben condities bij guardian scripts betrekking op randvoorwaarden die bij elke fase nodig zijn om een *interventie* te kunnen voltooien, met andere woorden: bevorderende factoren om het interveniëren te vergemakkelijken of minder risicovol te maken. Deze factoren zullen grotendeels afhankelijk zijn van de betreffende 'guardian' die centraal staat, de betreffende problematiek of het delict dat deze guardian poogt aan te pakken en andere situationele factoren.

Bouwstenen

Wanneer een interventie op het meest concrete niveau wordt uitgewerkt, zijn telkens dezelfde bouwstenen van belang als bij crime scripting, te weten: tijd en plaats, de rollen, activiteiten en fysieke dan wel cognitieve attributen of 'gereedschap' dat nodig is een interventie uit te voeren. Daarnaast zijn op basis van gesprekken over uitgevoerde interventies, 'overwegingen' als potentiële bouwsteen toegevoegd. De keuze voor de ondernomen activiteit(en) per scène is context-afhankelijk en de rationalisatie erachter schept verdieping bij het in kaart brengen van de randvoorwaarden voor het (succesvol) uitvoeren van de activiteiten.

Gebruik en potentie

Guardian script analyse is tot op heden nog weinig toegepast. De bestaande empirische studies op dit gebied hebben bovendien telkens betrekking op interventies waarbij de betreffende guardian zich fysiek in de buurt van de dader en slachtoffer bevindt (Van Ruitenburg et al., 2025). Net zoals bij crime scripting, geldt bij guardian scripting dat de methode betere inzichten geeft naarmate het beschreven interventieproces specifiek is. De beschikbare literatuur is momenteel theoretisch van aard, waarbij hypothetische voorbeelden op relatief hoog abstractieniveau worden uitgewerkt. In één studie is gebruikgemaakt van empirische data om succesvol politie ingrijpen bij personen met onbegrepen gedrag³ te analyseren (Blais & Leclerc, 2023). Hoewel dus nog weinig toegepast, heeft guardian scripting de potentie om op systematische wijze (complexe) interventies vast te leggen en te laten zien hoe bepaalde criminele processen kunnen worden aangepakt. Immers, waar het barrièremodel sterk is in het identificeren van de mogelijkheid tot het plegen van een bepaalde interventie op een bepaald moment in het criminele proces, tonen guardian scripts vervolgens op welke verschillende manieren die interventie kan worden uitgevoerd, afhankelijk van de betreffende guardian en situationele factoren. Dit kan bijdragen aan het collectieve geheugen binnen organisaties over de implementatie van interventies en voortschrijdend inzicht over aanpassingen daarvan.

³ Officieel: 'individuals in crisis'.

Door dezelfde criminologische benaderingen (rationele keuze, routine activiteiten & situationele criminaliteitspreventie) als vertrekpunt te gebruiken om (1) het criminaliteitsprobleem, (2) het proces dat leidt tot voltooiing tot het strafbaar feit, (3) de mogelijk te plegen interventie(s), en (4) hoe deze interventie(s) (kunnen) worden uitgevoerd te beschrijven en analyseren, ontstaat een gedetailleerd beeld van het centrale probleem én de aanpak. Hoe dit samenkomt binnen dit onderzoek bespreken wij in de volgende hoofdstukken.

3

Data en methoden

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, zijn verschillende onderzoeksmethoden gebruikt: een literatuuronderzoek, media-scan, enquête, kwalitatieve interviews en focusgroepen. Deze methoden zullen in dit hoofdstuk achtereenvolgens worden toegelicht. Per dataverzamelmethode wordt tevens toegelicht hoe deze zich verhoudt tot de analyses die gedaan zijn op de verzamelde data.

3.1 Literatuuronderzoek en media-scan

In dit onderzoek is aan de hand van een literatuurstudie en media-scan een overzicht gecreëerd van de kwetsbaarheden van de vijf betrokken branches. Deze methoden hebben als doel inzicht te bieden in de kwetsbaarheden van de te onderzoeken branches op het gebied van criminele inmenging en geeft inhoudelijke richting aan de andere onderzoeksmethoden.⁴

Aan de hand van de Handreiking Kwetsbare Branches van het ministerie van Justitie en Veiligheid is de meest recente (grijze) literatuur geanalyseerd. Hiertoe zijn diverse zoekopdrachten uitgevoerd in verschillende academische databanken, Google Scholar en mediadatabase Nexis Uni. Op basis van de indicatoren zoals opgesteld in de Handreiking Kwetsbare Branches zijn per branche zoekopdrachten uitgevoerd. Elke zoekopdracht bestond uit een combinatie van “naam branche” gevolgd door AND met een relevante term. Dit waren “anoniem”, “sociale controle”, “criminaliteit”, “cultuur”, “omstandigheden”, “regelgeving”, “overheid”, “weerbaarheid”, “contant geld”, “instap”, “malafide”, “winst”, “kartel”, “drugs”, “infrastructuur”, “handhaving”, “autono*”, “legitimi*”, “misstap”, “kwetsbaarhe*”, “legitimering*”, “poortwachter”, “vertrouwe*”, “bewust*”, “barrière”, “bescherming”, “bestrafing”, “sanctionering” en “ondermijn*”. Deze zoektermen werden tevens aangevuld door mogelijke synoniemen, zo werd er naast “contant geld” bijvoorbeeld ook gezocht op de term “cash” en werd voor de term “instap” ook “toetreden” gebruikt. Daarnaast is ook voor de branches gebruikgemaakt van synoniemen, zo is er bijvoorbeeld naast “vastgoed” ook gebruikgemaakt van de termen “makelaar” en “verhuurbranche”. Op deze manier is gepoogd een zo volledig en accuraat mogelijk overzicht te creëren van de meest recente (grijze) literatuur. Om een relatief actueel beeld te krijgen, is ervoor gekozen enkel te zoeken in de periode 2014-2025. Een uitzondering op deze afbakening geldt voor bronnen die zijn geïdentificeerd via de zogeheten sneeuwbalmethode. Wanneer

⁴ In deze initiële zoekslag is niet gezocht op specifieke vormen van criminaliteit. De afbakening tot polydrugscriminaliteit komt voort uit het literatuuronderzoek, media-scan en gesprekken met de deelnemende branches.

binnen een geselecteerd artikel uit de vastgestelde periode wordt verwezen naar relevante oudere literatuur, is besloten deze bronnen alsnog te includeren.

De literatuur is vervolgens systematisch opgeslagen in een overkoepelend analysedocument waarin per document is aangegeven welke branche er in het betreffende document wordt aangehaald en welke indicatoren worden omschreven in het document, met hierbij een duiding of de indicator al dan niet aanwezig blijkt te zijn binnen de branche. Op basis van een analyse van deze database zijn kwetsbaarheden binnen én over branches heen overzichtelijk weergegeven en ondergebracht in verschillende taxonomieën. Dit kennisoverzicht scheidt duidelijkheid over wat al bekend is over het onderwerp, maar ook wat nog onbekend is. Op deze manier vormt het literatuuronderzoek het uitgangspunt voor de overige onderzoeksmethoden.

3.2 Enquête

Om het kennisniveau en de behoeften van ondernemers in kaart te brengen is gebruikgemaakt van een online vragenlijst. De uitkomsten van de inzichten van de literatuurstudie en media-scan zijn gebruikt om input te geven aan de vragen die zijn gesteld in de enquête. Zo is middels deze vragenlijst geïnformeerd naar de bekendheid van ondernemers van voorvallen van misbruik binnen de branche. Ook hierbij is gebruikgemaakt van de kwalificaties en indicatoren zoals opgenomen in de Handreiking Kwetsbare Branches. Daarnaast is gebruikgemaakt van een dertiental stellingen, wederom op basis van de indicatoren uit de Handreiking Kwetsbare Branches, om uit te vragen in hoeverre ondernemers deze indicatoren herkennen in hun eigen branche. Als laatste is er middels de enquête een aantal vragen gesteld over de manier waarop ondernemers denken het beste geholpen te zijn om misbruik door criminelen in de branche tegen te gaan.

De enquête is opgesteld via het programma Crowdtch, waardoor de enquête online, middels een QR-code of URL, ingevuld kon worden. De enquête is door de brancheverenigingen uitgezet via de voor hun bekende communicatiekanalen, zoals mail, nieuwsbrief en LinkedIn. Op deze manier is getracht zoveel mogelijk respons te krijgen van ondernemers uit de achterban van de brancheverenigingen. Uiteindelijk heeft dit tot 142 volledig ingevulde vragenlijsten, verspreid over de periode 3 maart 2025 tot en met 26 juni 2025. De precieze verdeling hiervan over de branches is opgenomen in Tabel 3.

Branchevereniging	Aantal respondenten
Vastgoed Nederland	22
Hiswa-Recron	39
Koninklijke Horeca Nederland	19
GroentenFruit Huis	36
Cumela	26
Totaal	142

Tabel 3 Overzicht respondenten enquête.

3.3 Interviews

De kern van de dataverzameling voor dit onderzoek bestaat uit het voeren van semigestructureerde interviews. Deze interviews zijn afgenomen met twee doelen: (1) om inzicht te verkrijgen in de branche-specifieke kwetsbaarheden en (2) om door middel van opgehaalde casuïstiek tot een gedetailleerde invulling van het crime script te komen. De uitkomsten van de inzichten van de literatuurstudie en media-scan zijn gebruikt om input te geven aan de vragen die zijn gesteld in de interviews. Hiertoe zijn interviews afgenomen met verschillende actoren die actief zijn binnen de branches, zoals ondernemers, medewerkers van de brancheverenigingen, betrokkenen in (rechts)handhaving en overige betrokkenen.

Het vertrekpunt van de semigestructureerde interviews waren verkennende gesprekken met vertegenwoordigers van de brancheverenigingen. In deze gesprekken is gekeken naar de behoeften van de branches en de problematiek waar zij tegenaanlopen omtrent drugscriminaliteit. Op basis van deze gesprekken is een afbakening gevormd binnen de beroepsgroepen die werkzaam zijn binnen de branches (zie paragraaf 1.4). Respondenten zijn op verschillende manieren geworven. Allereerst is aan respondenten van de enquête gevraagd hun gegevens achter te laten of zij bereid waren het onderwerp nader te bespreken in een interview. Daarnaast zijn respondenten aangedragen door de branchevereniging. Dit zijn voornamelijk ondernemers die lid zijn bij de branchevereniging of regiomanagers of beleidsmedewerkers van de brancheverenigingen zelf. Ook is een aantal respondenten aangedragen door PVO-NL, VNO-NCW en MKB-Nederland. Tot slot is gebruikgemaakt van het eigen netwerk van de onderzoekers om respondenten te werven.

Interviews zijn afgenomen aan de hand van een vooropgestelde semigestructureerde vragenlijst, toegespitst op de bedrijfsactiviteiten van desbetreffende respondent. Hierin werd in grote lijnen gevraagd naar:

- De reguliere (bonafide) bedrijfsprocessen
- Casuïstiek met betrekking tot criminele inmenging binnen de branche(s)
- Maatregelen en interventiemogelijkheden voor het tegengaan van criminele inmenging.

Respondenten zijn voorafgaand door de onderzoekers geïnformeerd over het doel van het onderzoek. Na afloop van het interview werd dit volledig getranscribeerd en vervolgens geanalyseerd in het analyseprogramma Atlas.ti. Hiertoe is gebruikgemaakt van een uitgebreide codeerlijst die vooraf is opgesteld aan de hand van de Handreiking Kwetsbare Branches en de thema's in de vragenlijst. Respondenten zijn is het rapport gepseudonimiseerd, waardoor inzichten en citaten niet herleidbaar zijn tot verschillende betrokkenen. In totaal zijn er 112 respondenten geïnterviewd. De verdeling van respondenten en organisaties die zijn geïnterviewd, is te vinden in Bijlage 2. De interviews hebben samen met de literatuurstudie en enquête input geleverd voor het uitwerken van een kwetsbaarheidsanalyse per branche (zie Hoofdstuk 4).

3.4 Focusgroepen

Vervolgens is een tweetal focusgroepen georganiseerd. De eerste focusgroep vond plaats op 1 oktober 2025. Respondenten uit deze focusgroep bestonden uit directie, beleidsmedewerkers en communicatieadviseurs van vier van de vijf brancheverenigingen alsmede en vertegenwoordigers van het PVO en VNO-NCW. In deze bijeenkomst zijn de kwetsbaarheidsanalyses met de brancheverenigingen gedeeld en zijn globale interventiemogelijkheden in kaart gebracht. Deelnemers spraken in deze sessie met elkaar, onder begeleiding van de onderzoekers, over kwetsbaarheden en interventiemogelijkheden binnen hun branche. Daarbij is hen gevraagd na te denken over de verantwoordelijke en betrokken partij in relatie tot de door hen aangedragen interventies. Hierbij konden zij kiezen uit (1) ondernemers, (2) de branchevereniging en (3) de overheid. Dit geeft ons een indicatie van de mate waarin brancheverenigingen hun eigen verantwoordelijkheid in het voorkomen van criminele inmenging binnen hun branche erkennen.

In de tweede focusgroep, die plaatsvond op 12 februari 2026, is een eerste versie van een guardian script op basis van een (deels) fictieve casus voorgelegd aan de deelnemers en is data opgehaald voor ontwerpen van een overkoepelend script. Aan deze bijeenkomst namen vertegenwoordigers van een drietal brancheverenigingen⁵,

⁵ Ter voorbereiding op deze bijeenkomst is met een expert van een van de brancheverenigingen die niet aanwezig kon zijn, dezelfde oefening doorlopen.

vijf (interventie-)experts en leden van de projectgroep deel. Centraal in deze bijeenkomst stond het per branche uitwerken van een interventie volgens de methodiek guardian scripting⁶, waarbij een malafide klant- of werknemersrelatie is doorbroken middels directe confrontatie met de malafide partij. Het doel hiervan was om tot een overkoepelend script te komen van eenzelfde interventie, toepasbaar voor ondernemers vanuit de verschillende brancheverenigingen. De uitkomsten hiervan bespreken wij in Hoofdstuk 5.

3.5 Toepassing crime scripting

Voor het in kaart brengen van het pleegproces van polydrugscriminaliteit is gebruikgemaakt van de methode Crime Scripting (Snaphaan & Klerks, 2024; zie ook H2.4). Binnen deze methode onderscheiden we twee niveaus van analyse: 1) een overkoepelend crime script op het niveau van een metascript, waarin het generieke criminele pleegproces wordt geordend in opeenvolgende stappen en 2) branche-specifieke crime scripts op een lager aggregatieniveau, waarin de aansluiting met reguliere, bonafide bedrijfsprocessen per deelnemende branche inzichtelijk wordt gemaakt.

Als vertrekpunt is het bestaande crime script uit het Fenomeenbeeld Drugs van de Nederlandse politie (2024) gehanteerd. Dit raamwerk is in dit onderzoek gespreksondersteunend gebruikt tijdens de dataverzameling en vervolgens aangevuld en aangepast op basis van het literatuuronderzoek en de semigestructureerde interviews, met het oog op toepasbaarheid in deze onderzoekscontext. De gehanteerde bouwstenen (rollen, attributen, modus operandi, acties/handelingen) en de uitwerking van het metascript voor polydrugscriminaliteit worden uitgebreid toegelicht in paragraaf 3.1. Door één overkoepelende afbakening te hanteren, is in de vervolgstappen een uniforme vergelijking tussen branches mogelijk gemaakt.

Aansluitend op het metascript zijn voor de deelnemende branches bonafide bedrijfsprocessen in kaart gebracht. Op basis van interviews met ondernemers zijn per branche één of meerdere scripts van het reguliere bedrijfsproces opgesteld. Vervolgens zijn uitingvormen van polydrugscriminaliteit, geïdentificeerd uit literatuur en interviews, naast de stappen in dit reguliere bedrijfsproces geplaatst, om de momenten te identificeren waarop deze aan elkaar raken en sprake kan zijn van criminele inmenging. Zo is per branche een eigen crime script in kaart gebracht, te vinden in Hoofdstuk 4.

Parallel aan de eerste interviewrondes, waarin de ruwe crime scripts zijn gevalideerd, is systematisch data verzameld over de wijze waarop criminelen misbruik maken

⁶ Guardian Scripting is als methode nog in ontwikkeling – zoals in onderhavig onderzoek – en kan in die zin deels als onderzoeksresultaat worden beschouwd. De inhoud en rol van Guardian Scripting beschrijven wij nader in paragraaf 2.7 en de toepassing ervan binnen dit onderzoek in Hoofdstuk 5.

van de bonafide bedrijfsprocessen voor het opstellen van *kwetsbaarheidsanalyses*. Deze inventarisatie is gebaseerd op het literatuuronderzoek en de gecodeerde interviews, en is onderbouwd met de eerder geconstrueerde crime scripts. Als analysekader bij de codering van de interviews is in de eerste codering uitgegaan van de verschillende vormen van criminele inmenging, categorieën van kwetsbaarheden uit de Handreiking Kwetsbare Branches en bouwstenen van Crime Scripting zoals rollen, attributen, Modus Operandi en acties/handelingen. Op basis hiervan zijn per branche (voor één of meerdere bedrijfsprocessen) de gelegenheden geanalyseerd en geordend tot kwetsbaarheden. De resultaten van de kwetsbaarheidsanalyses presenteren wij in Hoofdstuk 4. Na de uitwerking van het meta- en branche-specifieke crime script en de daaropvolgende kwetsbaarheidsanalyses is guardian scripting verkend als aanvullend, praktijkgericht instrument. Deze methode richt zich niet op welke barrières kansrijk zijn (barrièremodellen), maar op hoe een gekozen interventie stap-voor-stap kan worden uitgevoerd door een specifieke guardian, inclusief randvoorwaarden, handelingen en vervolgacties. In dit onderzoek is guardian scripting niet als primaire data- of analysemethode toegepast; de methode is in een latere fase geïntroduceerd en verder geoperationaliseerd op basis van de eerder verzamelde data en inzichten. Voorafgaand hanteren wij drie voorbereidingsstappen: vaststellen wie wordt gescript (crime triangle en relevante guardians), wat wordt gescript (passend abstractieniveau, bij voorkeur tracks), en welke bronnen worden benut (interviews en documentanalyse). De nadere uitwerking (versimpeld guardian script en eerste generieke toepassing voor de branches) is opgenomen in Hoofdstuk 5.

Voor het in kaart brengen van het pleegproces van polydrugscriminaliteit is gebruikgemaakt van de methode Crime Scripting (Snaphaan & Klerks, 2024; zie ook H2.4). Binnen deze methode onderscheiden we twee niveaus van analyse: 1) een overkoepelend crime script op het niveau van een metascript, waarin het generieke criminele pleegproces wordt geordend in opeenvolgende stappen, en 2) branche-specifieke crime scripts op een lager aggregatieniveau, waarin de aansluiting met reguliere, bonafide bedrijfsprocessen per deelnemende branche inzichtelijk wordt gemaakt.

Als vertrekpunt is het bestaande crime script uit het Fenomeenbeeld Drugs van de Nederlandse politie (2024) gehanteerd. Dit raamwerk is in dit onderzoek gespreksondersteunend gebruikt tijdens de dataverzameling en vervolgens aangevuld en aangepast op basis van het literatuuronderzoek en de semigestructureerde interviews, met het oog op toepasbaarheid in deze onderzoekscontext. De gehanteerde bouwstenen (rollen, attributen, modus operandi, acties/handelingen) en de uitwerking van het metascript voor polydrugscriminaliteit worden uitgebreid toegelicht in paragraaf 3.1. Door één overkoepelende afbakening te hanteren, is in de vervolgstappen een uniforme vergelijking tussen branches mogelijk gemaakt.

Aansluitend op het metascript zijn voor de deelnemende branches de bonafide bedrijfsprocessen in kaart gebracht. Op basis van interviews met ondernemers zijn per branche één of meerdere scripts van het reguliere bedrijfsproces opgesteld. Vervolgens zijn uitingvormen van polydrugscriminaliteit, geïdentificeerd uit literatuur en interviews, naast de stappen in dit reguliere bedrijfsproces geplaatst. Hiermee zijn de momenten in kaart gebracht waarop deze aan elkaar raken en sprake kan zijn van criminele inmenging. Op deze wijze is per branche een eigen crime script geconstrueerd, te vinden in Hoofdstuk 4.

Parallel aan de eerste interviewrondes, waarin de ruwe crime scripts zijn gevalideerd, is systematisch data verzameld over de wijze waarop criminelen misbruik maken van de bonafide bedrijfsprocessen voor het opstellen van kwetsbaarheidsanalyses. Deze inventarisatie is gebaseerd op het literatuuronderzoek en de gecodeerde interviews, en is onderbouwd met de eerder geconstrueerde crime scripts. Als analysekader bij de codering van de interviews is in de eerste codering uitgegaan van de verschillende vormen van criminele inmenging, categorieën van kwetsbaarheden uit de Handreiking Kwetsbare Branches en bouwstenen van Crime Scripting zoals rollen, attributen, modus operandi en acties/handelingen. Op basis hiervan zijn per branche (voor één of meerdere bedrijfsprocessen) de gelegenheden geanalyseerd en geordend tot kwetsbaarheden. De resultaten van de kwetsbaarheidsanalyses presenteren wij ook in Hoofdstuk 4, steeds aansluitend aan de crime scripts.

Na de uitwerking van het meta- en branche-specifieke crime script en de daaropvolgende kwetsbaarheidsanalyses is guardian scripting verkend als aanvullend, praktijkgericht instrument. Deze methode richt zich alleen niet op welke barrières kansrijk zijn (barrièremodellen), maar op hoe een gekozen interventie stap-voor-stap kan worden uitgevoerd door een specifieke guardian, inclusief randvoorwaarden, handelingen en vervolgacties. In dit onderzoek is guardian scripting niet als primaire data- of analysemethode toegepast; de methode is in een latere fase geïntroduceerd en verder geoperationaliseerd op basis van de eerder verzamelde data en inzichten. Voorafgaand hanteren wij drie voorbereidingsstappen: vaststellen wie wordt gescript (crime triangle en relevante guardians), wat wordt gescript (passend abstractieniveau, bij voorkeur tracks), en welke bronnen worden benut (interviews en documentanalyse). De nadere uitwerking (versimpeld guardian script en eerste generieke toepassing voor de branches) is opgenomen in Hoofdstuk 5.

4

Branche analyses

Om een inzicht te krijgen op de wijze waarop criminelen gebruik maken van de bonafide bedrijfsprocessen van de vijf verschillende branches is een overkoepelend crime script opgesteld. Vervolgens is per branche gekeken voor welke specifieke stappen binnen dit criminele proces zij kwetsbaarheden kennen voor crimineel gebruik van bonafide diensten, crimineel misbruik of criminele infiltratie. Hiertoe is per branche een crime script opgesteld binnen het overkoepelende crime script polydrugscriminaliteit. Deze crime scripts zijn tot stand gekomen door data uit het literatuuronderzoek aan te vullen met data uit de interviews. Op deze manier wordt een zo compleet mogelijk beeld geschetst van de criminele processen, waarbij, wanneer nodig, gebruik wordt gemaakt van de bonafide processen van ondernemingen in de groente- en fruitbranche, de jachthavenbranche, de Cumela branche, de vastgoedbranche en de horecabranche.

Tevens zullen we in dit hoofdstuk de vertaalslag maken naar de praktijk. Aan de hand van de crime scripts kan een vergelijking worden gemaakt met het bonafide bedrijfsproces van bedrijven binnen de onderzochte branches. Hierdoor kunnen raakvlakken worden geïdentificeerd, waar kwetsbare punten in het bonafide bedrijfsproces die het risico op criminele inmenging vergroten zichtbaar worden. De raakvlakken tussen het criminele pleegproces en het bonafide bedrijfsproces vormen het vertrekpunt voor de kwetsbaarheidsanalyses.

Per branche identificeren we vervolgens drie soorten kwetsbaarheden:

- **Generieke kwetsbaarheden:** kwetsbaarheden die voortkomen uit bredere branche eigenschappen, zoals organisatievorm, regelgeving, marktstructuren of informatiepositie.
- **Specifieke kwetsbaarheden:** kwetsbaarheden die ontstaan binnen concrete processtappen of activiteiten van individuele ondernemingen.
- **Kwetsbaarheden in de branchecultuur:** kwetsbaarheden die samenhangen met gewoonten, normen en routines die invloed hebben op signalering en handelen.

Samen bieden deze kwetsbaarheidsanalyses een systematisch inzicht in de wijze waarop bonafide bedrijfsprocessen kwetsbaar zijn voor criminele inmenging. Daarmee vormen zij de basis voor het bepalen van interventiemogelijkheden en het versterken van de weerbaarheid binnen de betrokken branches. Wij ronden dit hoofdstuk af met een overzicht van de raakvlakken tussen het crime script polydrugscriminaliteit en de reguliere bedrijfsprocessen van de onderzochte branches.

4.1 Overkoepelend crime script

Op basis van de kwetsbaarheden en casuïstiek omtrent criminele inmenging binnen de vijf branches die is geïdentificeerd in het literatuuronderzoek is besloten een overkoepelend crime script op te stellen voor één criminaliteitsvorm. Hoewel de branches allen eigen, unieke kwetsbaarheden kennen en ook casuïstiek sterk van elkaar verschilt, komt een duidelijke overeenkomst naar voren: elke branche kan door criminelen ingezet of misbruikt worden voor de productie of handel van drugs. Door een overkoepelend crime script op te stellen wordt inzichtelijk gemaakt hoe een criminaliteitsvorm doorgaans wordt georganiseerd en welke opeenvolgende stappen daarbij kunnen worden onderscheiden. Dit biedt een schematisch overzicht wat als basis fungeert voor de verdere analyse van de modus operandi van criminelen binnen de specifieke branches. Daarnaast is het van belang voor de kwetsbaarheidsanalyses, de branche specifieke crime scripts en vooral het guardian script om eenzelfde afbakening te hanteren.

Georganiseerde drugscriminaliteit kenmerkt zich net als andere vormen van illegale productie en handel door een marktgeoriënteerd verdienmodel (Kruisbergen et al., 2012). Nederlandse netwerken en subjecten spelen in op de vraag naar drugs in het buitenland en in Nederland. Zij laten zich daarbij leiden door kansen die zich voordoen. Er is een hoge mate van professionaliteit en alles is er op gericht om een zo groot mogelijke winst te behalen (Politie, 2022).

4.1.1 Polydrugscriminaliteit

Zoals reeds benoemd is bij alle vijf de branches uit de literatuurstudie naar voren gekomen dat er kwetsbaarheden bestaan voor inmenging van het criminele circuit ten behoeve van drugscriminaliteit. De groente- en fruitbranche vormt bijvoorbeeld een logistiek gunstige stroom van goederen waar criminelen misbruik van kunnen maken. Zo blijkt de handelsroute die door veel groente- en fruitimporteurs wordt gebruikt voor producten afkomstig uit Zuid-Amerika een duidelijke overlap te hebben met de route die afgelegd moet worden om in Zuid-Amerika geproduceerde cocaïne naar Europa te krijgen (McDermott et al., 2021). Daarnaast kenmerkt de groente- en fruitbranche zich door de veelheid van producten die verscheept worden, maar ook door de bederfelijkheid hiervan. Het aantal containers, de snelheid en complexiteit van het logistieke proces vormen daarmee een uitdaging voor gedegen toezicht. Dit verlaagt de pakkans en verhoogt daarmee de aantrekkelijkheid voor criminele organisaties om gebruik te maken van deze legitieme ladingen om illegale goederen, zoals verdovende middelen, te smokkelen (Brigati, 2023). Uit berichtgeving van de Rijksoverheid (2023) blijkt dan ook dat ongeveer de helft van de drugsvondsten in Nederlandse havens in 2023 is aangetroffen tussen fruit.

Ook de jachthavenbranche kent kwetsbaarheden voor crimineel misbruik. De georganiseerde criminaliteit lijkt steeds vaker uit te wijken naar jachthavens, onder andere door de mate van anonimiteit die criminelen genieten op deze plekken (van Nimwegen et al., 2021). Al langere tijd zijn signalen bekend over de inzet van pleziervaartuigen voor drugssmokkel in Nederland. Bovendien zijn jachthavens vanwege logistieke mogelijkheden interessant voor drugssmokkel via pleziervaartuigen (Van Wingerde et al., 2023) en biedt het naast transportmogelijkheden ook gelegenheid om drugs op te slaan in loodsen of boten (PVO, z.d.). Om deze reden is in het verleden project 'Maritieme Smokkel' gestart met als doel barrières op te werpen, zoals bijvoorbeeld het uit de anonimiteit halen van bezoekers van jachthavens (van Wingerde et al., 2023; Nederland tegen georganiseerde misdaad, 2022).

De particuliere verhuurbranche vormt eveneens een aantrekkelijk doelwit voor de georganiseerde criminaliteit. In Nederland worden naar schatting circa 50.000 panden crimineel benut, waarvan rond de 80% zich binnen de particuliere verhuurbranche zou bevinden (Kruize & Gruter, 2020). Hennepkwekerijen, stashpanden en illegale opslag van verdovende middelen in woningen zijn allemaal onderdeel van de criminele exploitatie van de particuliere verhuurbranche. Verhuurmakelaars kunnen bewust faciliteren, bijvoorbeeld door contante betalingen te accepteren, nutsvoorzieningen op eigen naam te zetten of panden te verhuren aan katvangers. Maar ook onbedoelde betrokkenheid kan voorkomen binnen de verhuurbranche. Zo kan het bestaan dat criminelen misbruik kunnen maken van een pand, bijvoorbeeld door een nalatige screening of onvoldoende adequaat reageren op signalen Verhuurmakelaars vormen op deze manier – bewust of onbewust – een knooppunt in criminele netwerken doordat zij toegang hebben tot vraag en aanbod en regelmatig schakelen tussen verschillende partijen (Kleemans e.a., 2002). Ferwerda (2007) spreekt in deze context over twee vormen van crimineel misbruik binnen de vastgoedbranche: malafide exploitatie en malafide speculatie. Eerstgenoemde betreft het misbruik van vastgoed zelf, waarbij vastgoed bijvoorbeeld ingezet wordt om te dienen als productielocatie voor drugs, voor illegale bewoning, of mensenhandel. Malafide speculatie heeft betrekking op frauduleuze transacties rondom vastgoed. Hierbij valt te denken aan delicten zoals hypotheekfraude, het witwassen van geld door middel van vastgoedtransacties en ABC-constructies. Hoewel malafide speculatie buiten de scope van dit onderzoek valt, is het wel belangrijk te benoemen dat deze twee vormen van misbruik vaak met elkaar samenhangen. Zo kan het in de praktijk bijvoorbeeld voorkomen dat een woning aanvankelijk crimineel wordt geëxploiteerd en vervolgens, wanneer het pand geen functie meer vervult binnen het criminele netwerk of een te groot risico vormt, alsnog wordt ingezet voor het witwassen van illegaal vermogen via speculatieve vastgoedtransacties (Ferwerda e.a., 2007).

Ook de Cumela-branche kent kwetsbaarheden voor criminele inmenging ten behoeve van drugscriminaliteit. Een deel van de dienstverlening van Cumela-ondernemingen is gericht op werkzaamheden die plaatsvinden in het buitengebied, zoals loonwerk, grondverzet en het beheer en gebruik van agrarische erven. De anonimiteit die gepaard kan gaan met deze werkomgeving kan door criminelen worden benut voor het opzetten van drugslabs, chemische opslag en drugsafvaldumpingen (PVO, z.d.). Daarbij vormt de financiële positie van sommige agrarische opdrachtgevers een kwetsbaarheid. Waar loodsen, stallen en schuren steeds vaker leeg komen te staan als gevolg van regelgeving vanuit de overheid, spelen criminelen in op deze situatie door hoge bedragen te bieden om dergelijke locaties in gebruik te kunnen nemen (Broekhuizen et al., 2025; Van der Wiele, 2021). De combinatie van ruimte, afscherming en leegstaand vastgoed kan daarmee gunstige omstandigheden bieden voor het uitvoeren van criminele activiteiten. Daarnaast worden (chemische) geuren minder snel opgemerkt op locaties waar Cumela-ondernemingen actief zijn, en zijn er vaak goede uitvalswegen richting omliggende landen (Van der Wiele, 2021).

Als laatste kent ook de horecabranche kwetsbaarheden voor criminele inmenging. De horecabranche kent een gesloten en ondoorzichtige bedrijfscultuur, waardoor criminelen zich makkelijker anoniem kunnen bewegen binnen deze branche (Seidler et al., 2022). Daarnaast is het relatief eenvoudig een horecaonderneming te starten en zijn er weinig voorwaarden verbonden aan een exploitatievergunning. Dit maakt de drempel om een horecaonderneming te starten laag voor criminelen, maar ook voor ondernemers met weinig ervaring of kennis. Deze groep ondernemers is vaak financieel kwetsbaar en vormen daarmee een aantrekkelijk doelwit voor criminelen organisaties (Seidler et al., 2022). Daarbij komt dat de grote concurrentie binnen deze branche ook meer ervaren ondernemers kwetsbaar kan maken. Deze financiële kwetsbaarheid is door de coronacrisis extra versterkt. Als laatste gaat er in de horecabranche veel contant geld rond, iets wat voor criminelen interessant kan zijn om witwaspraktijken te kunnen verhullen (Seidler et al., 2022; Snippe et al., 2017). Horecaondernemingen hierdoor door criminele netwerken zowel ingezet worden als fysieke verhulling van criminele activiteiten – zoals bijvoorbeeld drugshandel – als administratieve verhulling van criminele activiteiten – zoals het witwassen was criminele gelden via het frauderen met de omzet, verbouwingen of via vastgoedspeculatie (Seidler et al., 2022; Van Leiden et al., 2014).

De Nederlandse politie publiceert vierjaarlijkse rapporten gebaseerd op geprioriteerde veiligheidsthema's die een overzicht bieden van de georganiseerde criminaliteit in Nederland. In het eerder benoemde Fenomeenbeeld Drugs 2024 maakt ook de politie gebruik van crime scripts om criminele processen in kaart te brengen en inzichtelijk te maken. In dit rapport stelt de politie dat de verschillende drugsmarkten die actief zijn in Nederland, te denken aan cannabis, cocaïne, synthetische drugs en heroïne, vergelijkbare criminele processen en crime scripts kennen. De productie en handel van deze drugs blijkt uiteindelijk allemaal gericht op het bedienen van

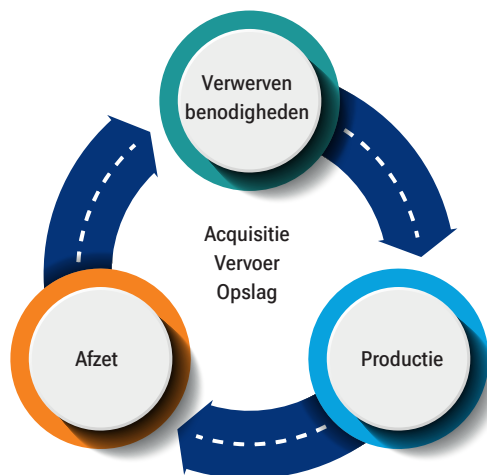
de drugsafzetmarkten en het verdienen van geld. Daarnaast concludeert de politie dat er niet alleen overeenkomsten te constateren zijn in de verschillende criminele processen, maar dat de verschillende crime scripts van deze afzonderlijke soorten drugs ook met elkaar verweven zijn. Waar lang werd gedacht dat deze markten gescheiden van elkaar opereerden, blijkt het tegendeel te zijn. Onderzoek van de politie laat zien dat deze verschillende markten een integraal onderdeel vormen van de transnationale, georganiseerde criminaliteit, waarbinnen de criminele netwerken en subjecten actief lijken te zijn (Politie, 2022). Om deze reden wordt door de politie gebruikgemaakt van de term polydrugshandel, waarmee de handel in meerdere soorten drugs wordt bedoeld.

Gelet op de bevindingen uit het literatuuronderzoek, waarin binnen de verschillende branches kwetsbaarheden geconstateerd zijn voor criminele inmenging ten behoeve van drugscriminaliteit en in aansluiting op de inzichten van de Nederlandse politie, is in het huidige onderzoek ook gekeken naar polydrugscriminaliteit. Op basis hiervan is een overkoepelend crime script polydrugs opgesteld. Deze zal in de volgende paragraaf worden toegelicht.

4.1.2 Crime script polydrugscriminaliteit

De politie heeft in het fenomeenbeeld Drugs (2024) een overkoepelend crime script polydrugs opgesteld. Dit crime script bevat scripts van onder andere cannabis, cocaïne, synthetische drugs, heroïne en andersoortige drugs. Zoals reeds beschreven zien zij dat criminele netwerken zich niet beperken tot de handel en productie van een enkele soort drugs. Polydrugscriminaliteit kent daarbij geen vast, lineair verloop. Criminele netwerken schakelen tussen verschillende drugstypen en activiteiten, waardoor het pleegproces per geval een andere volgorde of samenstelling heeft. Een klassiek, lineair crime script sluit hierdoor onvoldoende aan op de dynamiek van polydrugscriminaliteit. De door de politie gebruikte scènes zullen - afhankelijk van het drugsthema waarnaar gekeken wordt - een andere volgorde of fasering hebben, waarbij de focus op activiteiten en rollen ook kan verschillen tussen de verschillende scripts. Om bovengenoemde redenen maakt de politie geen gebruik van het 'klassieke' model crime script dat lineair verloopt, maar wordt gebruikgemaakt van meer losstaande componenten, die per crime script van volgorde kunnen verschillen.

In het crime script polydrugscriminaliteit van de politie worden vijf componenten (scènes) onderscheiden. Te weten acquisitie, import, opslag, productie en afzet. Dit crime script geldt als basis voor het door ons opgestelde crime script polydrugscriminaliteit. Onderstaand Figuur 4 toont het overkoepelende crime script polydrugscriminaliteit.

Figuur 4 Overkoepelend crime script polydrugscriminaliteit

Zoals te zien in het figuur bevat het crime script een buitenste ring met de scènes *verwerven benodigheden*, *productie* en *afzet* met hiertussen pijlen die de volgorde tusschen deze scènes aantonen. Hier wordt dus afgeweken van het crime script van de politie. Omdat de volgorde tusschen deze scènes een voorwaardelijkheid kent; om te produceren zijn bijvoorbeeld grondstoffen nodig, om drugs te kunnen verkopen moet deze geproduceerd zijn en de winst uit de afzet wordt vaak deels weer in de productie en grondstoffen/hardware gestoken.

In bovenstaand Figuur 4 is daarnaast te zien dat de scènes *acquisitie*, *vervoer* en *opslag* in het midden van de ring zijn geplaatst, waarbij volgorde tusschen geen rol speelt. Dit komt omdat deze scènes op verschillende momenten binnen het script terugkomen (Politie, 2024). Zo vindt *acquisitie* – het maken van afspraken en verwerven van werkrachten – op verschillende vlakken en om verschillende redenen plaats. Bijvoorbeeld wanneer er afspraken gemaakt worden tusschen criminele organisaties in Zuid-Amerika en in Nederland voor het importeren van cocaïne. Of om werkrachten te werven voor de drugsproductie, of later in het script voor het verkopen van drugs aan consumenten. Hetzelfde geldt voor *vervoer*, niet alleen de te distribueren drugs vallen hieronder, maar ook bijvoorbeeld het vervoer van grondstoffen en hardware, het vervoeren van geld en het vervoeren van mensen. Als laatste is ook de scène *opslag* in het midden van het figuur geplaatst. Dit omdat er op verschillende momenten in het script goederen of middelen kunnen zijn die opslag behoeven. Te denken valt bijvoorbeeld aan de opslag van grondstoffen, halffabricaten en eindproducten of contant geld.

Voor het in kaart brengen van de raakvlakken tusschen het crime script polydrugscriminaliteit en reguliere bedrijfsprocessen gebruikten wij een iets verder uitgewerkte variant op het overkoepelend crime script, zoals weergegeven in Figuur 5. Binnen de hoofdcènes zijn enkele nadere stappen onderscheiden. Deze variant van het script diende als leidraad voor de brancheanalyses.

Acquisitie	Import (grondstoffen)	Verwerven productiemiddelen	Verwerven locatie	Productie	Dumping	Afzet
Acquisitie onder personeel, in het netwerk of door infiltratie	Bij productie in, of grondstoffen uit buitenland	Hardware en apparatuur voor productie of uitwassen	Voor productie en opslag	Productie, verwerken, bewerken en verpakken	Dump restproducten en opruimen locatie	Lokaal, nationaal en/of internationaal verhandelen

Figuur 5 Crime script polydrugscriminaliteit

Kanttekening

Een drugs crime script toepasbaar op alle vormen van drugshandel en -productie resulteert in een sterk gereduceerde weergave van een complexe werkelijkheid. In het volgende hoofdstuk zal op basis van dit algemene polydrugscriminaliteit crime script worden ingezoomd op meer specifiekere crime scripts op scriptniveau, waarin de vijf verschillende branches een plek hebben. Hierdoor kijken we niet naar de individuele drugssoorten, maar de processen van polydrugscriminaliteit die raken aan de bedrijfsprocessen van de verschillende branches. Hierbinnen kunnen vervolgens tracks worden geïdentificeerd op basis van de Modus Operandi (MO) die elkaar opvolgen.

4.2 Brancheanalyse GroentenFruit Huis

GroentenFruit Huis is een brancheorganisatie die de belangen behartigt van bedrijven in de afzet van groenten en fruit. De brancheorganisatie heeft circa 320 leden (2023) en heeft daarmee een hoge dekkingsgraad bij de potentiële achterban. De kwetsbaarheidsanalyse is toegespitst op de logistieke processen rondom de import van tropisch fruit.

De groente- en fruitbranche is een vitale branche binnen de Nederlandse economie, goed voor circa 2,3% van het bruto binnenlands product. Nederland fungeert daarbij als knooppunt in de internationale handel van versproducten. De branche omvat een breed scala aan activiteiten, van import en opslag tot distributie en export. In het bijzonder richt dit onderzoek zich op het deel van de branche dat zich bezighoudt met de import van exotisch fruit uit Zuid-Amerika via zeehavens. Deze importstromen betreffen onder andere bananen, ananassen, mango's en avocado's.

Binnen deze logistieke keten opereren ondernemers die zich richten op snelheid, kwaliteit en betrouwbaarheid. De producten zijn bederfelijk, waardoor het logistieke proces strak is georganiseerd en onder hoge tijdsdruk staat. De keten omvat onder meer contractafspraken met telers, transport van het fruit naar zeehavens in Zuid-Amerika, de overtocht per koelcontainer (reefer), de vrijgave door de douane in Europese havens en vervolgens het binnenlands transport naar Nederlandse distributielocaties of rijpingscentra.

Het onderzoek is afgebakend tot bonafide ondernemingen die actief zijn in dit reguliere importproces. Criminele organisaties, malafide dekmantelbedrijven of ondernemingen met bewust criminele intenties vallen buiten de scope van deze analyse. De analyse focust op kwetsbaarheden die voortkomen uit reguliere werkwijzen binnen de branche, waarbij criminele inmenging zonder medeweten van de ondernemer plaatsvindt. Relevante actoren binnen de keten zijn onder andere importeurs, vervoerders, havenbedrijven, uitzendbureaus en brancheorganisaties zoals GroentenFruit Huis.

4.2.1 Crime script

Zoals reeds geschetst geeft zowel literatuur, als gesprekken met ondernemers binnen de groente- en fruitbranche en professionals in de opsporing en handhaving, een duidelijk beeld van de aantrekkelijkheid van de groente- en fruitbranche voor criminelen. De groente- en fruit branche, en in het specifiek de ondernemingen die exotisch groente en fruit importeren uit Zuid-Amerikaanse landen, kent een logistieke route die overeenkomt met de smokkelroute die moet worden afgelegd voor drugs afkomstig uit dezelfde regio's. Deze smokkelmethode via zeehavens wordt in naaststaand crime script (Figuur 6) in beeld gebracht.

1. Inkoop cocaïne in het buitenland	2. Transport richting Europa	3. Aankomst en opslag in NL'se haven	4. Doorstaan douane controle	5. Transport naar opslaglocatie	6. Aankomst op locatie
1.1 Inkoop voor NL'se in- of doorvoer	2.1 Drugs-transport via zeecontainer.	3.1 Uithalen producten tijdens opslag in de haven.	4.1 Omzeilen douane controle. Methode: a. Omkopen douane personeel b. Transport via tussenstop niet-risicoland c. Tussenstop in minder strenge Europese haven	5.1 Wetende chauffeur langs de kant zetten/ naar locatie laten rijden: a. Wissellading onderweg b. Uithalen tussen lading	6.1 Opslag drugs in een stashlocatie
1.2 Opzetten dek-mantel-bedrijf/ huren pand binnen grote bonafide ondernemer	Methode: a. inbouwen verborgen ruimtes b. gebruik van (fruit) dekladingen c. verstoppen tussen pallets d. inwassen of verwerken in producten	Uithaalmethode: a. Inbraak terrein b. Infiltratie terrein c. Infiltratie terrein met hulp			6.2 Zending uithalen bij bonafide bedrijfs-locatie
1.3 Chanteren of omkopen personen/ medewerkers		3.2 Switch methode		5.2 Onwetende chauffeur langs de kant zetten en strippen container	6.3 Zending uithalen bij bonafide bedrijfs-locatie middels infiltratie
	2.2 Rip-on methode	3.3 Middelen bewust laten zitten in container	4.2 Doorstaan douane controle	5.3 Via bonafide transporteur	6.4 Verborgen ruimtes uithalen op empty depot
	2.3 Drop-off in zee			5.4 Via malafide transporteur	
				5.5 Niet uithalen tijdens wegtransport	

Figuur 6 Overzicht van verschillende MO's per scène in het crime script

Het bovenstaande Figuur 6 toont een overzicht van alle geïdentificeerde MO die direct of indirect verbonden zijn met de logistieke processen van groente- en fruitbranche. In bepaalde gevallen wordt een overkoepelende MO weergegeven (bijvoorbeeld: 2.1 Drugstransport via zee), waaronder meerdere vormen vallen die onder dezelfde methode geschaald kunnen worden (zoals: 2.1a Inbouwen van verborgen ruimtes).

Het script begint bij de productie of inkoop in het buitenland en eindigt na het transport naar een opslaglocatie in Nederland. Binnen het crimescript import polydrugs via zeehavens zijn zes scènes gedefinieerd. Het is daarbij van belang op te merken dat niet alle scènes noodzakelijk aan bod komen. Zo kan bijvoorbeeld een

douanecontrole in sommige gevallen wel plaatsvinden en in andere situaties worden overgeslagen. In dat geval wordt scène 4 niet doorlopen en gaat het proces direct over naar scène 5.

Scène 1: Inkoop van drugs in het buitenland — Het crime script start met het opzetten van een logistieke smokkelroute. In deze eerste scène worden tevens de verdovende middelen ingekocht. In deze voorbereidende fase kan worden gekozen voor het oprichten van een dekmantelbedrijf of het benutten van bestaande bonafide handelsstromen. Gezien de afbakening van dit onderzoek en de focus op zeetransport, ligt de nadruk binnen dit crime script met name op de smokkel van cocaïne. Voor het opzetten van dergelijke drugslijnen blijkt in de praktijk dat het gehele Zuid-Amerikaanse continent benut wordt (McDermott et al., 2021). Het opzetten van een smokkellijn richting Nederland is een complex proces dat wordt aangestuurd en beheerd door professioneel georganiseerde criminele netwerken. Het is dan ook hoogst onwaarschijnlijk dat een individu zelfstandig een dergelijk traject kan opzetten (Respondent - HARC-Team).

De handelslijnen beginnen doorgaans in Zuid-Amerika, waar cocaïne op grootschalige wijze wordt geproduceerd. Nederlandse criminele groeperingen onderhouden daar directe contacten met producenten en tussenpersonen. De inkoop wordt veelal gefinancierd met grote hoeveelheden contant geld of via criminele kredietstructuren (Vermeulen & Van der Leest, 2018). Naast de inkoop staat in deze scène ook het werven van interne medeplichtigen centraal. Zonder hulp van binnenuit het vrijwel onmogelijk om de lading ongezien te vervoeren (Respondent - HARC-Team).

Scène 2: Transport richting Europa — Deze scène beschrijft de verschillende methoden waarmee drugs door criminele netwerken vanuit Zuid-Amerika naar Nederland worden getransporteerd. Het script richt zich specifiek op de smokkel via zee en de manieren waarop deze routes verweven raken met de reguliere handelsstromen. De nadruk ligt daarbij op methodes waarbij gebruik wordt gemaakt van zeecontainers die ook in de groente- en fruitbranche worden ingezet.

Scène 3: Aankomst en opslag in de Nederlandse haven — Vanaf scène 3 bevinden de besmette containers met drugs zich officieel op Europese bodem. Nadat een container is aangekomen in de haven en van boord is gelost, wordt deze tijdelijk geplaatst op het haventerrein in afwachting van controle of verdere afhandeling. Vanaf dit moment is de crimineel in staat fysieke toegang tot de container te verkrijgen en kan er voor worden gekozen de container al in de haven uit te halen.

Scène 4: Doorstaan van de douanecontrole — Zoals eerder toegelicht betreft scène vier een optionele fase binnen het crime script. Afhankelijk van de risicoanalyse van de douane kan een container voorafgaand aan aankomst worden geselecteerd voor nadere controle. Gezien het grote aantal containers dat dagelijks wordt verwerkt

wordt er slechts een beperkt aantal gescand. Containers met fruit worden in dit kader regelmatig als hoog risicovol aangemerkt. In sommige gevallen wordt deze scène dan ook volledig overgeslagen, omdat de besmette containers niet in aanmerking komen voor een extra controle.

Scène 5: Transport vanuit aankomstlocatie naar opslaglocatie — Binnen deze scène worden de MO's beschreven die in beeld komen nadat de container door de havenautoriteiten is vrijgegeven. Vanaf dat moment mag de container worden opgehaald door een chauffeur en start de verdere logistieke route richting de beoogde eindbestemming (Respondent - ondernemer). Deze route biedt criminele netwerken de gelegenheid om over te gaan tot het daadwerkelijk uithalen of onderscheppen van de verdovende middelen. Dit kan onder meer plaatsvinden door het ronselen of benaderen van chauffeurs, het formuleren van ophaalopdrachten of het inzetten van eigen logistieke middelen. In deze fase is het voor criminele organisaties cruciaal om kennis en controle te hebben over de vervoersmomenten van de container (Respondent - Politie).

Scène 6: Aankomst op locatie — Tijdens deze laatste scène wordt het importproces afgerond. De goederen worden naar hun eindbestemming gebracht, waar deze afhankelijk van het type drugs verder worden verwerkt en gedistribueerd binnen Nederland of andere delen van Europa. In het geval van criminele zendingen staat doorgaans een stashlocatie centraal als eindpunt van de route (Respondent - PVO Zeeland Oost-Brabant). Wanneer echter gebruik wordt gemaakt van bonafide handelsstromen, kunnen de verdovende middelen ook rechtstreeks terechtkomen op het terrein van een legitiem bedrijf (Respondent - Politie). Tot slot is het van belang te benadrukken dat het eindpunt van het script afhankelijk is van de gekozen route. Het script wordt als voltooid beschouwd zodra de criminele organisatie de beschikking heeft over de verdovende middelen, zonder verdere betrokkenheid van bonafide bedrijven of autoriteiten. Wanneer bijvoorbeeld wordt gekozen voor een uithaal op het haventerrein, worden de drugs rechtstreeks overgebracht naar een stashlocatie. In dat geval markeert deze handeling ook het einde van het importproces.

4.2.2 Positie van de branche ten opzichte van crime script polydrugscriminaliteit

De import van tropisch fruit maakt bij een deel van de leden van GroentenFruit Huis onderdeel uit van het bedrijfsproces. Deze bedrijfsprocessen zijn met name van belang voor de import van cocaïne uit Zuid-Amerika, waarbij wordt meegelift op de logistieke processen van Nederlandse importeurs. Via de Nederlandse havens, of via een omweg via andere landen, vinden illegale goederen hun weg naar Nederland om vanuit daar verder te worden gedistribueerd door criminele organisaties.

Binnen het project Weerbare Branches staat het bredere concept van polydrugscriminaliteit centraal met daarin de productie van en handel in soorten verdovende middelen. Binnen de logistieke processen in de import van tropisch fruit vormt de smokkel van cocaïne verreweg de meest dominante en actuele vorm van criminele inmenging. Daarom is besloten deze analyse te focussen op dit specifieke type drugscriminaliteit. Cocaïne wordt veelal via zeecontainers tussen legale fruitladingen verstoopt en in Nederland of elders in Europa uit de keten gehaald, een methode die ook wel bekendstaat als de 'rip-off'-methode. Hiernaast zijn enkele andere vormen van smokkel bekend, waarbij gebruik wordt gemaakt van de bonafide goederenstroom.

De groente- en fruitbranche maakt in dit criminele script onbedoeld en ongewild een faciliterende rol mogelijk. Criminelen maken misbruik van bestaande logistieke processen zonder dat bedrijven hiervan op de hoogte zijn. Het crime script laat zien dat in vrijwel elke stap in het bonafide proces – van verlading op de plantage tot aan ontvangst op de bedrijfslocatie – kwetsbaarheden bestaan die door criminele netwerken kunnen worden uitgebuit.

De branche maakt daarbij gebruik van internationale handelsroutes vanuit regio's waar tevens de productie van cocaïne plaatsvindt, waaronder Colombia, Ecuador en Costa Rica. Daarnaast gaat het om zeer grote volumes aan zeecontainers die in de praktijk moeilijk volledig te controleren zijn. Het logistieke proces staat onder hoge tijdsdruk en is primair gericht op het borgen van versheid en continuïteit, wat de mogelijkheden voor diepgaande controles beperkt. Ook wordt in verschillende schakels gebruikgemaakt van uitzendkrachten en derden voor transport en fysieke handling van de lading, wat de kans op infiltratie vergroot.

Hierdoor is de groente- en fruitbranche geen directe dader of bewust facilitator, maar een onbewust slachtoffer en drager van criminele logistiek. De branche vormt zodoende een relevant schakelpunt in het bredere crime script van internationale drugshandel. De branche kan worden gezien als een "logistieke drager" binnen het criminele proces van polydrugs, specifiek gericht op cocaïne.

4.2.3 Kwetsbaarheidsanalyse

De geïdentificeerde kwetsbaarheden voor criminele inmenging in het kader van drugscriminaliteit zijn onderverdeeld in drie categorieën: (1) kwetsbaarheden die breed voorkomen binnen de gehele branche, (2) kwetsbaarheden die samenhangen met specifieke bedrijfsactiviteiten en als laatste (3) kwetsbaarheden die samenhangen met de branchecultuur zoals gewoonten, normen en routines die invloed hebben op signalering en handelen.

Kwetsbaarheden die breed voorkomen binnen de gehele branche

Binnen de groente- en fruitbranche doen zich verschillende kwetsbaarheden voor die voortkomen uit structurele kenmerken van de branche. Deze generieke kwetsbaarheden hangen samen met personele dynamiek en inzet van flexibele arbeid, het ontbreken van overkoepelende regie en samenwerking op het tegengaan van criminele inmenging, en de economische druk en snelheid van logistieke processen. Omdat deze kenmerken breed in de branche voorkomen, kunnen zij door criminele netwerken worden benut binnen reguliere import- en distributieprocessen. In dit onderdeel worden de belangrijkste generieke kwetsbaarheden beschreven die voortvloeien uit de organisatie, samenwerking en operationele dynamiek van de branche.

Beperkt toezicht en controle mogelijkheden — Een overkoepelende kwetsbaarheid binnen de branche zijn de beperkte mogelijkheden om adequaat toezicht te houden, samen te werken en versnippering van informatie. Hierdoor ontstaat een zwakke plek in het systeem waardoor criminele inmenging mogelijk is. De oorzaken hiervan zijn terug te herleiden naar een aantal kenmerken van deze branche:

Verloop personeel > De groente- en fruitbranche kent een structureel hoge mate van personeelsverloop, mede door de seizoensgebonden aard van het werk en de afhankelijkheid van flexibele arbeidskrachten. Een aanzienlijk deel van de operationele werkzaamheden wordt uitgevoerd door uitzendkrachten die via verschillende intermediairs worden ingezet. Hierdoor ontstaat een gefragmenteerd beeld van wie er daadwerkelijk in de keten werkzaam is en welke antecedenten of risico-indicatoren daarbij horen.

Binnen bedrijven bestaan vaak geen uniforme of branchebrede screenings- en toegangsprocedures, terwijl de aard van de werkzaamheden toegang geeft tot kwetsbare logistieke processen en locaties. Een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) wordt bovendien door ondernemers als onvoldoende waterdicht ervaren, omdat deze slechts een momentopname is en niet alle relevante risico's afdekt. De kosten en administratieve lasten van aanvullende registraties of veiligheidschecks vormen in de praktijk een drempel om verdergaande maatregelen te treffen.

Dit geheel maakt het voor criminele netwerken relatief eenvoudig om via personele functies in de bedrijfsvoering te infiltreren, informatie te vergaren of logistieke processen te beïnvloeden. Bedrijven zelf zijn zich vaak beperkt bewust van deze personele kwetsbaarheid, juist omdat functies als laagrisico en uitvoerend worden beschouwd, terwijl zij in de praktijk toegang geven tot cruciale schakels in de keten.

Beperkte regie en samenwerking > Binnen de branche ontbreekt een overkoepelende regie op het thema criminele inmenging. Zowel tussen ondernemingen onderling als tussen publieke en private partijen is de samenwerking nog beperkt ontwikkeld.

Hierdoor ontstaat een versnipperd krachtenveld waarin risico-informatie, signalen en kennis over MO niet structureel worden gedeeld of benut. In vergelijking met andere branches, zoals de sierteelt, is binnen deze branche nog geen volledig uitgewerkte publiek-private samenwerkingsstructuur aanwezig, terwijl de aard van de problematiek daar wel om vraagt.

Binnen de brancheorganisatie is op dit moment geen kennishouder op het thema criminele inmenging aangesteld, waardoor signalering, coördinatie en belangenbehartiging sterk afhankelijk zijn van individuele initiatieven. Hoewel een 'platform ondermijning' in ontwikkeling is en GroentenFruit Huis hieraan een projectleider koppelt, bevindt deze samenwerking zich nog in de opbouwfase. Het ontbreken van centrale sturing leidt ertoe dat ondernemers voornamelijk vanuit hun eigen bedrijfsbelang en individuele risicoafweging opereren, zonder een breed zicht op ketenrisico's. Hierdoor kunnen criminele netwerken juist gebruikmaken van de grenzen tussen organisaties en bevoegdheden. Het gevolg is dat bestaande inspanningen versnipperd blijven, drempels voor informatie-uitwisseling hoog zijn en gezamenlijke preventieve maatregelen slechts beperkt van de grond komen.

Economische druk en snelheid > De branche opereert in een markt die wordt gekenmerkt door lage marges, hoge volumes en een aanzienlijke tijdsdruk. De producten zijn bederfelijk en vragen om snelle doorvoer, strakke planning en continuïteit in de logistieke keten. Hierdoor ontstaat een bedrijfsvoering waarin efficiency en leverbetrouwbaarheid veelal prioriteit hebben boven uitgebreide controles of aanvullende veiligheidsprocedures. Elke vertraging in het logistieke proces kan leiden tot kwaliteitsverlies en financiële schade, waardoor ondernemers terughoudend zijn in maatregelen die de doorlooptijd kunnen verlengen. Tegelijkertijd is de beschikbare capaciteit voor toezicht en interne controle beperkt, terwijl de schaalgrootte van stromen juist toeneemt. De combinatie van hoge volumes in containervervoer, complexe internationale ketens en beperkte mogelijkheden voor fysieke inspectie creëert een aantrekkelijk klimaat voor criminele inmenging. Ook de economische druk kan de bereidheid vergroten om risico's te accepteren, bijvoorbeeld bij tijdsdruk op los- en transportprocessen. Hierdoor ontstaat een spanningsveld tussen veiligheid en bedrijfscontinuïteit, waarbij de nadruk structureel verschuift richting snelheid. Criminele netwerken weten die dynamiek te benutten door illegale activiteiten in te passen in bestaande logistieke processen, waarbij de prioritering van versheid en snelheid onbedoeld ruimte laat voor misbruik.

Kwetsbaarheden die samenhangen met specifieke bedrijfsactiviteiten

Naast de overkoepelende risico's kent de importketen van tropisch fruit specifieke kwetsbaarheden die direct samenhangen met afzonderlijke schakels in het logistieke proces. Beperkte beheersmogelijkheden aan de voorkant van de internationale keten, kwetsbare momenten tijdens lokaal transport en kansen voor uithalen op de bedrijfslocatie creëren concrete aangrijpingspunten voor criminele inmenging. In dit

onderdeel worden de kwetsbaarheden uiteengezet die specifiek voortkomen uit de wijze waarop ladingen worden verladen, vervoerd en verwerkt, en die door criminele netwerken kunnen worden benut binnen het crime script rond cocainesmokkel.

Beperkte mogelijkheden voor beheersmaatregelen aan de voorkant van de keten — Aan de voorkant van de internationale transportketen bestaan beperkte mogelijkheden om effectieve beheersmaatregelen te treffen tegen het inbrengen van verdovende middelen in ladingen. De logistieke processen starten vaak in landen buiten Europa, waar grote fysieke afstanden, uiteenlopende bestuurlijke contexten en verschillen in toezichtcapaciteit een rol spelen.

Ondernemers en toezichthouders in Nederland hebben meestal slechts indirect zicht op de omstandigheden waaronder het fruit en groenten wordt geproduceerd, verpakt en verladen. Daarbij kunnen factoren als corruptie, economische kwetsbaarheid en dwang in productielanden de integriteit van het proces ondermijnen. Contractuele afspraken en certificeringen bieden slechts beperkte garanties, omdat feitelijke controle ter plaatse vaak niet haalbaar is. Deze beperkte grip op de vroege schakels in de keten betekent dat illegale goederen al vóór of tijdens de verlading kunnen worden toegevoegd, zonder dat dit in de latere schakels nog zichtbaar of te herleiden is. Alle actoren in de keten, van importeurs en expediteurs tot vervoerders en controlerende instanties, zijn hierdoor afhankelijk van elkaar, terwijl niemand volledige regie heeft. Dit maakt preventie aan de bron complex en vergroot de afhankelijkheid van detectie in latere fasen van het logistieke proces.

Beperkte controle en toezicht tijdens lokaal transport — Een belangrijke kwetsbaarheid doet zich voor tijdens het lokale transport tussen de haven en de onderneming of het distributiepunt. In deze fase bevinden goederen zich fysiek buiten het sterk gereguleerde havengebied en worden zij doorgaans vervoerd door één chauffeur met beperkte directe toezichtstructuren. De logistieke keten is ingericht op snelheid en doorstroming, waardoor stilstand of vertraging zoveel mogelijk wordt vermeden. Dit creëert momenten waarop toezicht minder intensief is en waar criminele netwerken op kunnen aanhaken.

De verschuiving van het uithalen van verdovende middelen uit de havenomgeving naar eerder of later in de keten vergroot de complexiteit voor handhaving en opsporing. Ondernemers en chauffeurs kunnen daarbij onder druk worden gezet of geconfronteerd met pressiemiddelen, terwijl zij vaak onvoldoende toegerust zijn om dergelijke situaties te herkennen of te melden. Tijdsdruk, wisselende laad- en loslocaties en beperkte controle-infrastructuur dragen bij aan dit risico. De kwetsbaarheid ligt daarmee niet alleen in het fysieke transportmoment zelf, maar ook in het ontbreken van systematische informatie-uitwisseling en ondersteuning voor betrokken logistieke partijen.

Beperkte controle en toezicht op opslaglocatie — Ook de bedrijfslocatie zelf vormt een relevante kwetsbaarheid binnen het crime script. Nadat de goederen de haven en het transporttraject zijn gepasseerd, ontstaat in veel gevallen een omgeving met minder formeel toezicht en minder zichtbare beveiliging dan in de havens. Op deze locaties worden containers geopend, goederen verwerkt en tijdelijk opgeslagen, waardoor er kansen ontstaan voor het uithalen van verdovende middelen. Dit kan plaatsvinden via infiltratie in het personeelsbestand, maar ook door intimiderende of gewelddadige vormen van binnendringen. Ondernemers en medewerkers worden daarmee ongewild geconfronteerd met risico's voor hun veiligheid en bedrijfscontinuïteit.

In de praktijk is de kennis over deze risico's, de signalen die ermee samenhangen en de handelingsperspectieven bij incidenten vaak beperkt. Bedrijven zijn primair gericht op productiecontinuïteit en logistieke efficiëntie, terwijl beveiliging niet altijd centraal staat in de bedrijfsvoering. De afhankelijkheid van lokale politie-inzet en de terughoudendheid om incidenten openbaar te maken kunnen ertoe leiden dat signalen onder de radar blijven. Hierdoor wordt het uithalen op locatie een reëel scenario, waarbij zowel operationele als sociale kwetsbaarheden in de bedrijfsomgeving samenkomen.

Kwetsbaarheden in de branchecultuur

Ondernemers binnen deze branche balanceren in een spanningsveld tussen enerzijds snelheid en bedrijfscontinuïteit, en anderzijds controle op (misbruik van) de logistieke stromen. In dit spanningsveld neemt een deel van de ondernemers op eigen initiatief beheersmaatregelen in het tegengaan van criminele inmenging binnen hun onderneming. Dit betreft zowel reactieve maatregelen, zoals het onderhouden van direct contact met de douane bij incidenten of vermoedens van misbruik, als preventieve maatregelen in de vorm van interne trainingen, protocollen en bewustwordingsactiviteiten voor personeel. Deze initiatieven laten zien dat ondernemers zich bewust zijn van de risico's binnen hun logistieke processen en hierin toenemende mate zelf verantwoordelijkheid in nemen. De mate waarin dit gebeurt per bedrijf verschilt omdat, ondanks enkele sprekende voorbeelden van situaties waarin criminele inmenging heeft plaatsgevonden, de urgentie vooralsnog verschilt tussen bedrijven.

Daarnaast ervaren ondernemers gevoelens van onveiligheid, mede gevoed door bekende casuïstiek binnen en buiten de branche waarbij criminele inmenging heeft plaatsgevonden. Deze onveiligheidsbeleving kent zowel een objectieve dimensie, gericht op fysieke veiligheid en mogelijke dreiging richting personen en bedrijfslocaties, als een subjectieve dimensie, waarbij zorgen en onzekerheid een rol spelen in de dagelijkse bedrijfsvoering. Dit wijst op een opgave die niet alleen ziet op het versterken van feitelijke veiligheidsmaatregelen, maar ook op het ondersteunen van ondernemers en personeel in het omgaan met deze zorgen.

Verder bestaan er landelijke initiatieven gericht op informatie-uitwisseling en weerbaarheid, zoals het Information Sharing Center. Hoewel dergelijke initiatieven in potentie een belangrijke rol spelen in het bundelen van kennis en signalen, is de zichtbaarheid en bekendheid ervan binnen de branche momenteel nog beperkt. Hierdoor wordt het beschikbare instrumentarium niet altijd optimaal benut en blijft deelname vaak afhankelijk van individuele netwerken of toevallige bekendheid met het initiatief.

Tot slot spreken ondernemers een duidelijke behoefte uit aan ondersteuning vanuit de branchevereniging bij het treffen van preventieve maatregelen. Ondernemers geven aan behoefte te hebben aan praktische handreikingen, voorbeeldprocedures, trainingen en een loket waar zij terecht kunnen met vragen over ondermijning, criminele inmenging en veiligheid. De verwachting richting de branchevereniging is daarbij niet alleen belangenbehartiging, maar ook richtinggevende ondersteuning in het versterken van weerbaarheid.

Deze observaties moeten worden geplaatst tegen de achtergrond van de eerder geschetste brede en specifieke kwetsbaarheden en het spanningsveld waarin ondernemers dagelijks opereren. De maatregelen die ondernemers nemen, de ervaren onveiligheid en de behoefte aan ondersteuning komen voort uit dezelfde structurele en operationele kenmerken van de groente- en fruitbranche. Beperkte toezichtmogelijkheden, versnipperde regie, personele dynamiek en kwetsbare momenten in het logistieke proces vormen het kader waarbinnen ondernemingen opereren en hun afwegingen maken. De branchecultuur, inclusief de mate van bewustzijn, handelingsbereidheid en onderlinge samenwerking, beperkt daarmee in belangrijke mate hoe ondernemers met deze kwetsbaarheden omgaan en in hoeverre risico's tijdig worden herkend en geadresseerd.

4.3 Brancheanalyse Hiswa-Recron

Hiswa-Recron is de landelijke brancheorganisatie voor ondernemingen in de watersport- en recreatie en vertegenwoordigt circa 2.400 aangesloten bedrijven. De jachthavenbranche omvat uiteenlopende activiteiten, waaronder recreatievaart, jachtbouw, makelaardij en horeca. Dit onderzoek richt zich specifiek op het segment recreatievaart, zijnde alle vormen van vaart met pleziervaartuigen die niet onder beroepsvaart, binnenvaart of zeevaart vallen. Nederland beschikt over circa 4.500 kilometer aan vaarwegen voor recreatievaart en kent daarmee een van de hoogste watersportdichtheden ter wereld. Hierdoor zijn alle provincies via het water toegankelijk voor recreatief gebruik.

Voor deze kwetsbaarheidsanalyse is de focus gelegd op de jachthavens, met de jachthavenmeester als ondernemer. Hieronder vallen havens waar tegen betaling gebruik kan worden gemaakt van ligplaatsen, steigers, kades en bijbehorende

voorzieningen voor pleziervaartuigen. Binnen deze afbakening ligt de nadruk op de rol van jachthavenbeheerders, in het bijzonder havenmeesters. Zij vervullen een centrale beheers- en toezichtfunctie binnen jachthavens en zijn verantwoordelijk voor onder meer ligplaatsbeheer, toegangscontrole, administratie, toezicht op vaartuigen, onderhoud en stalling. Vanuit deze positie vormen zij een belangrijke schakel in het contact tussen bezoekers en relevante veiligheidspartners en beschikken zij over gedetailleerde kennis van de dagelijkse bedrijfsvoering en gebruikersstromen binnen de haven.

De jachthavenbranche is sterk klantgericht ingericht. Het merendeel van de ligplaatsen wordt bezet door vaste klanten die jaarlijks terugkeren naar dezelfde haven. Tegelijkertijd is er structureel ruimte voor passanten, wat jachthavens aantrekkelijk maakt voor watersporters op doorreis. Daarbij is sprake van een constante instroom van internationale bezoekers, met name uit Duitsland en België.

4.3.1 Crime script

Jachthavens vormen in de praktijk vaak een blinde vlek wanneer het gaat om criminele inmenging. Hoewel de literatuur verschillende kansen voor criminaliteit binnen jachthavens benoemt, en professionals uit opsporing en handhaving aangeven dat ondermijnende activiteiten daar daadwerkelijk plaatsvinden, ervaren veel ondernemers zichzelf niet als een aantrekkelijk doelwit voor criminele netwerken. Tegelijkertijd geven veel ondernemers aan dat zij zichzelf niet interessant achten voor criminele netwerken. Toch bieden jachthavens, vooral de havens die toegang hebben tot open water, een logistieke mogelijkheid voor het faciliteren van drugstransporten, zowel binnen Nederland als richting buurlanden België en Duitsland. In Figuur 7 wordt het crime script polydrugssmokkel via jachthavens afgebeeld. Het naaststaande figuur toont een overzicht van alle geïdentificeerde MO die direct of indirect verbonden zijn aan de bonafide processen van de jachthavenbranche.

1. Drugs op containerschip in Zuid-Amerika	2. Verkrijgen pleziervaartuig	3. Modifieren pleziervaartuig	4. Verkenning en vestiging jachthaven	5. Drugs naar pleziervaartuig overhevelen	6. Opslag drugs	7. Afzet
1.1 Infiltratie aan boord	2.1 Contant aankopen pleziervaartuig in buitenland	3.1 Plaatsen GPS-systeem	4.1 Klantrelatie aangaan bij jachthaven	5.1 Drop-off methode	6.1 Opslag in plezier-vaartuig	7.1 Verkoop in Nederland
1.2 Onder de waterlijn plaatsen	2.2 Contant aankopen pleziervaartuig in Nederland	3.2 Aanbrengen verborgen ruimtes	4.2 Omkoping/intimidatie haven-meester	5.2 Smokkel onder de waterlijn	6.2 Opslag in loods op haventerrein	7.2 Doorvoer naar buitenland
	2.3 Stelen pleziervaartuig				6.3 Opslag in pand buiten het haventerrein	
	2.4 Huren pleziervaartuig					

Figuur 7 Overzicht van verschillende MO's per scène in het crime script

Het script begint bij het inladen van de drugs op een containerschip in het buitenland en eindigt bij de afzet van de ingevoerde drugs. Binnen het crimescript import polydrugs via jachthavens zijn zeven scènes gedefinieerd. De scènes worden afgebeeld in een blauw of groengekleurd vak. De blauwe kleur laat zien dat de scène geen directe raakvlakken heeft met jachthavens, maar wel onderdeel is van het crime script. De groene kleur laat zien dat de scène zowel bij het crime script hoort en een, al dan niet gedeeltelijk, raakvlak heeft met jachthavens. Ook hierbij geldt dat niet elke scène voorwaardelijk is om door te kunnen naar de volgende scène. Zo kan het bijvoorbeeld zo zijn dat een crimineel netwerk reeds in bezit is van een pleziervaartuig. In dat geval wordt scène 2, waarin het verkrijgen van een pleziervaartuig centraal staat, overgeslagen.

Scène 1: Drugs op containerschip in Zuid-Amerika — Geproduceerde drugs vanuit Zuid-Amerika worden geëxporteerd naar verschillende delen van de wereld, waaronder Europa. Dit wordt met behulp van verschillende vervoersmiddelen gerealiseerd, vooral het gebruik van containerschepen is hier een veelgebruikte methode voor (Vermeulen et al., 2018). Door dit te exporteren via het water wordt het voor criminelen gemakkelijker om ook jachthavens te betrekken bij deze smokkelroute (Respondent - Politie).

Onder andere door de goede logistieke verbinding, waaronder de mogelijkheden op het water, is Nederland een aantrekkelijk land om deze middelen naar te exporteren (Nederland tegen georganiseerde misdaad, 2023). In deze eerste scène worden de

verdovende middelen op of aan een containerschip in Zuid-Amerika geplaatst, om vervolgens te verschepen naar Europa.

Scène 2: Verkrijgen pleziervaartuig — Tijdens deze scène ligt de focus op het verkrijgen van een pleziervaartuig ten einde deze in te kunnen zetten om de uit Zuid-Amerika gesmokkelde drugs te vervoeren. Pleziervaartuigen kennen in Nederland geen registratieplicht indien deze korter dan 20 meter zijn en maximaal 20 kilometer per uur kunnen (RDW, z.d.). Hierdoor kunnen pleziervaartuigen in een voor criminelen voordelige mate van anonimiteit aangekocht, gehuurd of gestolen worden. Dit vaartuig wordt later in het proces ingezet om drugs te vervoeren. Het verkrijgen van een pleziervaartuig vindt plaats terwijl het containerschip met drugs onderweg is vanuit Zuid-Amerika.

Scène 3: Modifieren pleziervaartuig — Binnen deze scène worden, indien nodig, aanpassingen gemaakt aan het verkregen pleziervaartuig. Zoals het aanbrengen van verborgen ruimtes, om smokkelwaar buiten het zicht van autoriteiten te houden (Respondent - Politie). Ook kan het zijn dat er op een GPS-systeem wordt geïnstalleerd in het vaartuig waarmee later in het proces de in zee gedropte drugs kan worden gelokaliseerd (Respondent - Politie).

Scène 4: Verkenning en vestiging op jachthaven — Criminaliteit floreert wanneer er in anonimiteit gehandeld kan worden of wanneer bonafide processen en faciliteiten gebruikt kunnen worden voor criminele doeleinden. Voordat criminelen drugs vervoeren met pleziervaartuigen wordt er eerst gekeken welke jachthaven voor hen het aantrekkelijkst is hiervoor. Criminelen zijn er namelijk goed van op de hoogte welke jachthavens barrières opwerpen en welke niet, of in mindere mate (Respondent – PVO Zeeland West-Brabant). Deze vierde scène beschrijft de verschillende methodes waarop criminelen een voor hun aantrekkelijke jachthaven scouten en zichzelf hierin proberen te vestigen. Hierbij kunnen criminelen ervoor kiezen om een ogenschijnlijk bonafide klantrelatie aan te gaan bij een gekozen jachthaven, door via de reguliere route een ligplek te huren. Een andere manier om een plek op een jachthaven te realiseren is doormiddel van omkoping of intimidatie van de havenmeester, waarmee toegang tot de haven wordt afgedwongen.

Scène 5: Drugs naar pleziervaartuig overhevelen — Vanaf de vijfde scène van het crime script bevinden de uit Zuid-Amerika gesmokkelde drugs zich officieel op Europese bodem. In deze scène wordt beschreven hoe de drugs vanuit het containerschip van zee wordt gehaald en via een pleziervaartuig Nederland in wordt gesmokkeld. Een mogelijkheid is om dit middels de drop-off methode te doen, waarbij de verpakte drugs overboord worden gegooid wanneer het containerschip de Nederlandse wateren heeft bereikt. Aan deze lading drugs zijn drijvers en een zender gevestigd, waardoor de verdovende middelen omhoogdrijven en teruggevonden

kunnen worden door de uithalen middels de gps-apparatuur op het pleziervaartuig (Respondent – PVO-NL).

Een andere manier om de drugs van het containerschip naar het pleziervaartuig te overhevelen is middels smokkel onder de waterlijn. In dit geval is in Zuid-Amerika een zeekast geplaatst aan de romp van het containerschip waarin de drugs zijn vervoerd. Wanneer het containerschip Nederlandse wateren heeft bereikt zullen duikers de geplaatste drugs verwijderen uit de zeekast (Snaphaan & Klerks, 2024) om deze vervolgens te overhevelen naar een pleziervaartuig die de drugs ongezien een jachthaven binnenhaalt (Respondent - Politie).

Scène 6: Opslag drugs — Een belangrijk onderdeel in het criminele proces van drugssmokkel is de opslag van de geïmporteerde drugs. De opslaglocaties die hiervoor gebruikt worden, worden ook wel 'stashlocaties' genoemd. De drugs kunnen vanuit deze locaties verder vervoerd of verhandeld worden. In de praktijk worden met name loodsen en huurpanden gebruikt voor deze doeleinden. Dit kunnen zowel loodsen op het haventerrein zijn als locaties buiten het haventerrein. Soms wordt er ook voor gekozen om de drugs niet uit het pleziervaartuig te halen, maar vanuit hier te distribueren. In dit geval zijn er in scène 3 vaak verborgen ruimtes aangebracht in het vaartuig.

Scène 7: Afzet — Ten slotte gaat de laatste scène over de afzet van de drugs. In deze fase wordt het importproces afgerond en wordt de drugs klaargemaakt voor de distributie naar andere locaties of personen. Zo kan de drugs gedistribueerd worden naar het buitenland of vindt de distributie binnen Nederland plaats. Hierbij kan het gaan om grote partijen die worden gedistribueerd (vaak gezien bij export naar het buitenland) of wordt het direct doorverkocht worden aan dealers om voor de verkoop aan particuliere gebruikers (Vermeulen et al., 2024).

4.3.2 Positie van de branche ten opzichte van het crime script polydrugscriminaliteit

Internationale drugshandel, met name in cocaïne afkomstig uit Zuid-Amerika, maakt gebruik van diverse logistieke routes richting Europa, waarbij zeecontainers een prominente rol spelen. Door de gunstige geografische ligging, hoogwaardige infrastructuur en uitgebreide waterwegen is Nederland een aantrekkelijk transit- en distributieland. Jachthavens nemen hierin een bijzondere positie in, mede vanwege hun ligging aan zowel binnenwateren als zee en hun toegang tot internationale vaarroutes.

Binnen het project Weerbare Branches staat het bredere fenomeen polydrugscriminaliteit centraal, waaronder de productie, handel en doorvoer van verschillende soorten verdovende middelen. Nederlandse (jacht)havens vormen

binnen dit geheel een potentiële schakel in het logistieke proces van drugssmokkel, met name ten aanzien van cocaïne. Om die reden richt deze kwetsbaarheidsanalyse zich specifiek op drugssmokkel via jachthavens door middel van pleziervaartuigen.

De jachthavenbranche vervult binnen dit criminele script geen bewuste of actieve rol, maar kan onbedoeld en ongewild faciliterend zijn. Criminele netwerken maken gebruik van bestaande logistieke structuren en faciliteiten binnen reguliere bedrijfsprocessen, zonder dat betrokken ondernemers hiervan op de hoogte zijn. Het crime script, opgebouwd uit verschillende fasen, laat zien dat in meerdere stappen van het bonafide bedrijfsproces kwetsbaarheden kunnen optreden die door criminelen worden benut.

Zo beschikken jachthavens over faciliteiten die logistiek aantrekkelijk kunnen zijn voor crimineel gebruik, zoals internationale vaarverbindingen — met name wanneer havens toegang hebben tot zee — en verbindingen met buitenlandse binnenwateren. Daarnaast bieden voorzieningen zoals botenhellingen mogelijkheden om vaartuigen te water te laten, al dan niet met beperkte identificeerbaarheid. Hierdoor is de jachthavenbranche niet bewust betrokken, maar veeleer een onbedoelde potentiële kwetsbare schakel binnen criminele logistieke processen.

Binnen de branche bestaat een groeiende belangstelling voor het thema criminele inmenging. Ondernemers geven aan behoefte te hebben aan meer kennis over risico's en handelingsperspectieven, maar beschikken over weinig concrete voorbeelden of herkenbare casuïstiek uit de eigen praktijk. Hierdoor blijft het thema voor velen abstract en wordt het niet altijd als direct relevant voor de dagelijkse bedrijfsvoering ervaren. Zowel havenmeesters als bezoekers zijn momenteel nog beperkt bekend met mogelijke signalen van crimineel misbruik van faciliteiten of infrastructuur, wat de kans vergroot dat afwijkende situaties niet tijdig worden herkend.

De branche vervult daarmee een relevante positie binnen het bredere crime script van internationale drugshandel, specifiek in relatie tot polydrugscriminaliteit en in het bijzonder cocaïnesmokkel.

4.3.3 Kwetsbaarheidsanalyse

De geïdentificeerde kwetsbaarheden voor criminele inmenging in het kader van drugscriminaliteit zijn onderverdeeld in drie categorieën: (1) kwetsbaarheden die breed voorkomen binnen de gehele branche, (2) kwetsbaarheden die samenhangen met specifieke bedrijfsactiviteiten en als laatste (3) kwetsbaarheden die samenhangen met de branchecultuur zoals gewoonten, normen en routines die invloed hebben op signalering en handelen.

Kwetsbaarheden die breed voorkomen binnen de gehele branche

Binnen de jachthavenbranche komen verschillende kwetsbaarheden voor die voortkomen uit structurele kenmerken van de branche. Deze generieke kwetsbaarheden hangen samen structurele kenmerken van de branche (zoals het ontbreken van registratie van pleziervaartuigen, beperkte mogelijkheden om toezicht te organiseren, beperkte informatiepositie, en de grote diversiteit aan bedrijfsprocessen), en met organisatorische kenmerken van havens. Omdat deze kenmerken breed in de branche voorkomen, kunnen zij in uiteenlopende situaties worden benut door criminele netwerken. In dit onderdeel worden de belangrijkste generieke kwetsbaarheden beschreven die voortkomen uit de algemene organisatie, infrastructuur en dagelijkse bedrijfsvoering van jachthavens.

Beperkt toezicht en controlemogelijkheden — Een centrale kwetsbaarheid binnen de jachthavenbranche betreft het beperkte en gefragmenteerde toezicht op vaartuigen, personen en activiteiten binnen de havenomgeving. Door de open en laagdrempelige structuur van jachthavens, in combinatie met het recreatieve karakter van de branche, is toezicht veelal gericht op dienstverlening en gastvrijheid in plaats van op veiligheid en controle. Tegelijkertijd beschikken havenbeheerders en toezichthouders over beperkte structurele instrumenten om zicht te houden op wie zich in de haven bevindt, welke vaartuigen worden gebruikt en met welk doel. Deze beperkte informatiepositie en afhankelijkheid van lokale, persoonsgebonden controle maakt het toezicht kwetsbaar en situationeel van aard. In de onderstaande paragrafen worden de belangrijkste kenmerken uitgewerkt die bijdragen aan deze beperkte toezicht- en controlemogelijkheden en die in de praktijk door criminele netwerken kunnen worden benut.

Beperkte registratie van pleziervaartuigen > Binnen de jachthavenbranche bestaat een structurele kwetsbaarheid als gevolg van het ontbreken van een landelijke registratieplicht voor pleziervaartuigen die langzamer varen dan 20 km/u en korter zijn dan 20 meter. Hierdoor is er in veel gevallen geen zicht op eigenaarschap, herkomst of gebruik van vaartuigen. Deze beperkte traceerbaarheid vergroot de anonimiteit van gebruikers en bemoeilijkt toezicht, handhaving en signalering van afwijkende of risicovolle situaties. In het kader van criminele logistiek kan deze anonimiteit worden misbruikt om vaartuigen in te zetten voor illegale activiteiten, zonder dat de identiteit van de eigenaar eenvoudig te achterhalen is.

Deze kwetsbaarheid raakt direct private partijen, zoals havenmeesters, die verantwoordelijk zijn voor ligplaatsbeheer en veiligheid, maar beperkte mogelijkheden hebben om vaartuigen en gebruikers te verifiëren. Hierdoor kunnen zij afwijkend of risicovol gebruik, zoals langdurige aanwezigheid, onduidelijke eigendomssituaties of ongebruikelijke vaarpatronen, niet structureel beoordelen en zijn zij vooral aangewezen op informele signalering en ervaring.

Daarnaast belemmert het ontbreken van registratie zowel preventieve als repressieve partners in het voorkomen van criminele inmenging en de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Zo ontstaat ruimte voor witwassen via de aan- en verkoop van vaartuigen, waarbij eigendomsoverdrachten en geldstromen buiten beeld blijven. Het ontbreken van landelijke wetgeving en beperkte uitvoeringscapaciteit bij het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat maken dat deze kwetsbaarheid structureel blijft bestaan.

Beperkte naleving en mogelijkheden tot monitoring van bezoekers > Binnen jachthavens bestaat beperkte uniformiteit en naleving ten aanzien van het registreren en monitoren van bezoekers. Hoewel havenmeesters bij overnachtingen verplicht zijn een nachtregister bij te houden, gebeurt dit in de praktijk niet overal even nauwkeurig of consistent. Het ontbreken van digitale registratiesystemen en de beperkte controle op opgegeven persoonsgegevens leiden tot onvolledige en moeilijk verifieerbare gegevensbestanden. Dit vermindert de mogelijkheden om achteraf inzicht te verkrijgen in wie zich op de jachthaven heeft bevonden en met welk doel.

Daarnaast zorgen de diversiteit aan activiteiten — zoals recreatie, onderhoud, horeca, evenementen en doorvaart — en de open toegankelijkheid van veel haventerreinen voor een continue stroom van bezoekers die niet structureel wordt geregistreerd. Hierdoor ontstaat een situatie waarin personen zich relatief anoniem kunnen bewegen binnen de havenomgeving, wat de detectiekans van ongewenste of criminele activiteiten verlaagt.

De kwetsbaarheid wordt versterkt door het ontbreken van landelijke wetgeving en uniforme kaders, verschillen in gemeentelijke APV's en de spanning tussen veiligheidsmaatregelen enerzijds en klantgerichtheid, snelheid en kostenbeheersing anderzijds. Hierdoor blijven registratie- en monitoringsprocessen in veel gevallen beperkt van omvang en effectiviteit.

Beperkt toezicht op (vaar)bewegingen > Het toezicht op vaarbewegingen en activiteiten binnen en rondom jachthavens is in veel gevallen beperkt en afhankelijk van de fysieke aanwezigheid van havenmeesters of toezichthouders. Buiten reguliere openingstijden, met name in de avond en nacht, kunnen pleziervaartuigen doorgaans ongehinderd in- en uitvaren. Hierdoor ontstaan momenten waarop toezicht en sociale controle minimaal zijn, wat een aantrekkelijk klimaat creëert voor criminele verplaatsingen of logistieke handelingen buiten het zicht van autoriteiten.

Tijdens het hoogseizoen leidt drukte tot verlies aan overzicht, terwijl in het laagseizoen juist sprake is van beperkte bezetting en sociale controle. Daarnaast beschikken sommige jachthavens over onvoldoende fysieke beveiligingsmaatregelen, zoals toegangscontrole, cameratoezicht of afbakening van terreinen. Hierdoor kunnen personen zich relatief ongezien op en rondom het jachthaventerrein bewegen, wat

het detecteren van afwijkend gedrag bemoeilijkt. Beperkte capaciteit bij zowel havenbeheer als handhavende instanties, evenals de investeringskosten die gepaard gaan met fysieke beveiligingsmaatregelen, vormen belangrijke randvoorwaarden die de mogelijkheden tot structureel toezicht beperken. Hierdoor blijft het toezicht sterk situationeel en persoonsafhankelijk.

Beperkte regie, informatiepositie en samenwerking > De informatiepositie van lokale relevante actoren binnen jachthavens, zoals gemeenten, politie en andere toezichthoudende instanties, wordt in de praktijk als beperkt ervaren. Jachthavens bevinden zich vaak op perifere locaties en vallen minder onder structureel toezicht dan commerciële zeehavens. Hierdoor ontbreekt in veel gevallen een actueel en integraal beeld van activiteiten, bezoekersstromen en mogelijke risicosignalen binnen deze omgevingen. Daarnaast is het contact tussen havenmeesters en (lokale) autoriteiten veelal incidenteel van aard en niet structureel ingericht, waardoor signalen van mogelijke criminele inmenging niet altijd worden gedeeld of opgevolgd.

Het ontbreken van vaste overlegstructuren, duidelijke meldroutes of gezamenlijke analyses maakt dat waarnemingen vaak gefragmenteerd blijven en niet vanzelfsprekend samenkomen in een breder veiligheidsbeeld. Daarbij ligt de prioriteit van handhavende instanties veelal bij zeehavens en logistieke knooppunten met grootschalige goederenstromen, waardoor jachthavens in toezicht- en opsporingsstrategieën relatief minder nadrukkelijk in beeld zijn. Deze beperkte en niet-structurele informatie-uitwisseling kan ertoe leiden dat criminele activiteiten minder snel worden herkend binnen reguliere bedrijfsprocessen.

Beperkte uniformiteit in bedrijfsactiviteiten en -processen — De jachthavenbranche kenmerkt zich door een grote diversiteit aan typen havens, schaalgroottes, voorzieningen en bezoekersstromen. Deze variatie beperkt de mate waarin branchebrede beschermende maatregelen tegen criminele inmenging worden geborgd aan de hand van uniforme bedrijfsprocessen. Hierdoor ontbreekt een gedeelde standaard voor bijvoorbeeld toegangsbeheer, registratie, toezicht en samenwerking met veiligheidspartners, wat leidt tot uiteenlopende niveaus van weerbaarheid binnen de branche. Als gevolg hiervan vindt kennisontwikkeling over risico's, signalen en effectieve preventie maatregelen grotendeels versnipperd en lokaal plaats, afhankelijk van individuele havenbeheerders of regionale initiatieven. Dit belemmert structurele professionalisering en het opschalen van bewezen effectieve werkwijzen naar de branche als geheel. Bovendien maakt het ontbreken van uniforme processen het voor externe partners, zoals gemeenten of politie, lastiger om aan te sluiten bij de dagelijkse praktijk van jachthavens.

Kwetsbaarheden die samenhangen met specifieke bedrijfsactiviteiten Naast de brede, generieke kwetsbaarheden kent de jachthavenbranche ook specifieke kwetsbaarheden die direct samenhangen met de fysieke inrichting van havens, de

aard van bezoekersstromen en de aanwezigheid van ondersteunende faciliteiten. Kenmerken zoals de open toegankelijkheid vanaf water en land, de afnemende mate van fysiek contact door digitalisering, het gebruik van contante betalingen en de aanwezigheid van opslag- en onderhoudsruimten creëren concrete mogelijkheden voor misbruik binnen verschillende fasen van criminele logistieke processen. In dit onderdeel worden de kwetsbaarheden uiteengezet die specifiek voortkomen uit afzonderlijke elementen van de jachthavenomgeving en de wijze waarop bezoekers en vaartuigen gebruikmaken van de jachthaveninfrastructuur.

Beperkt fysiek zicht op activiteiten — Binnen jachthavens bestaan – afhankelijk van de inrichting van de jachthavens - verschillende kenmerken die het zicht op activiteiten, personen en verplaatsingen kunnen beperken. De combinatie van open toegankelijkheid, afnemend fysiek contact tussen havenbeheer en gebruikers en het gebruik van faciliteiten door uiteenlopende partijen maakt dat activiteiten zich deels buiten het directe zicht en toezicht van havenbeheerders en toezichthouders kunnen afspelen. Dit beperkte overzicht vermindert de mogelijkheden voor signalering en sociale controle en creëert omstandigheden waarin ongewenste of criminele activiteiten minder snel worden herkend. In de onderstaande paragrafen worden de belangrijkste elementen uitgewerkt die bijdragen aan deze beperkte zichtbaarheid binnen jachthavens. De volgende kenmerken liggen hieraan ten grondslag:

Toegankelijkheid > Jachthavens zijn doorgaans zowel vanaf het water als via de openbare weg goed toegankelijk, wat het relatief eenvoudig maakt om personen, vaartuigen en goederen te verplaatsen zonder intensieve controle. Op het water ontbreken veelal fysieke barrières of toezichtmechanismen die de toegang tot haventerreinen reguleren. Hierdoor kunnen vaartuigen ongezien aanmeren, vertrekken of goederen overzetten, met beperkte mogelijkheden tot monitoring of interventie.

Deze open toegankelijkheid wordt versterkt door de logistiek gunstige ligging van veel jachthavens, met name in kustgebieden, aan vaarwegen richting het buitenland of nabij stedelijke gebieden. Hierdoor kunnen jachthavens fungeren als laagdrempelige schakels in bredere logistieke ketens, zonder dat sprake is van de beveiligingsstructuren die kenmerkend zijn voor commerciële zeehavens. Dit vergroot de aantrekkelijkheid van jachthavens voor criminele netwerken die op zoek zijn naar alternatieve, minder zichtbare routes.

Beperkt fysiek contact > De toenemende digitalisering binnen jachthavens, zoals online reserveringssystemen voor ligplaatsen en digitale registratie van persoonsgegevens en vaartuigspecificaties, heeft geleid tot een afname van fysiek contact tussen havenmeesters en bezoekers. Hoewel deze ontwikkelingen bijdragen aan efficiëntie en klantgerichtheid, verminderen zij tegelijkertijd de mogelijkheden om personen en vaartuigen daadwerkelijk te ontmoeten, te leren kennen en visueel te

beoordelen. Hierdoor wordt sociale controle verzwakt en neemt de afhankelijkheid toe van administratieve gegevens die niet altijd systematisch worden geverifieerd.

In de praktijk worden opgegeven persoonsgegevens en vaartuiggegevens veelal niet gecontroleerd aan de hand van identiteitsdocumenten of officiële registraties, waardoor onjuiste, onvolledige of fictieve informatie ongemerkt kan blijven. Dit vergroot de mogelijkheden voor anoniem verblijf en gebruik van faciliteiten binnen de jachthaven, wat criminele inmenging kan faciliteren zonder dat dit direct wordt gesignaleerd. Digitalisering als randvoorwaarde maakt validatieprocessen complexer, terwijl tijdsdruk, klantgerichtheid en beperkte capaciteit bijdragen aan terughoudendheid bij fysieke controles. Hierdoor ontstaat een structurele spanning tussen efficiëntie en veiligheid binnen het dagelijkse havenbeheer.

Kwetsbaarheid van opslag- en onderhoudsfaciliteiten voor crimineel misbruik > Jachthavens beschikken vaak over loodsen, werkplaatsen en opslagruimten die primair zijn ingericht voor onderhoud, reparatie en stalling van pleziervaartuigen. Deze faciliteiten kunnen echter ook worden misbruikt voor de opslag van illegale goederen of het aanpassen van vaartuigen voor criminele doeleinden. Tijdens onderhoudswerkzaamheden bestaat bijvoorbeeld de mogelijkheid om verborgen ruimtes aan te brengen of bestaande compartimenten te benutten zonder dat dit direct zichtbaar is voor havenbeheer of toezichthouders.

Werkzaamheden aan vaartuigen verlopen doorgaans via de eigenaar of externe dienstverleners en niet altijd via het havenbeheer. Hierdoor ontbreekt vaak direct zicht op wie zich in loodsen of werkplaatsen bevindt en met welk doel. Deze beperkte zichtbaarheid en controle vergroten de anonimiteit van gebruikers en verlagen de detectiekans van ongewenste of criminele activiteiten binnen het havengebied. Beperkt toezicht, het ontbreken van registratie van werkzaamheden en bezoekers en de open toegankelijkheid van faciliteiten vormen belangrijke randvoorwaarden die het risico op crimineel misbruik van opslag- en onderhoudsvoorzieningen binnen jachthavens vergroten.

Beperkte controle op contante geldstromen — Binnen de jachthavenbranche komen contante betalingen regelmatig voor, met name bij buitenlandse bezoekers en passanten. Hoewel dit in veel gevallen voortkomt uit praktische overwegingen, vergroot het gebruik van contant geld de mogelijkheden om transacties buiten formele administratieve systemen te laten plaatsvinden. Hierdoor ontstaat een verhoogd risico op het inbrengen van malafide geldstromen in reguliere bedrijfsprocessen, bijvoorbeeld via liggelden, onderhoudswerkzaamheden of de aan- en verkoop van vaartuigen, en de mogelijkheden om anoniem gebruik te maken van faciliteiten. Jachthavenmeesters hebben veelal beperkte kennis over financiële risico-indicatoren, wat de mogelijkheden beperkt om onderscheid te maken tussen gebruikelijke contante betalingen en transacties die mogelijk wijzen op witwassen

of andere criminele activiteiten. Dit versterkt de kwetsbaarheid van jachthavens als potentiële schakels binnen criminele geldstromen. Beperkte regulering, uiteenlopende betaalgewoonten en het ontbreken van branche brede richtlijnen voor omgang met contant geld dragen bij aan de instandhouding van deze kwetsbaarheid binnen de jachthavenbranche.

Kwetsbaarheden in de branchecultuur

De jachthavenbranche kenmerkt zich door een sterk gastvrije en servicegerichte cultuur. Havenmeesters en ondernemers stellen zich doorgaans toegankelijk en behulpzaam op richting bezoekers, waarbij het creëren van een laagdrempelige en ontspannen verblijfservaring centraal staat. Deze houding sluit aan bij het recreatieve karakter van de branche en draagt bij aan langdurige klantrelaties en een positieve reputatie van Nederlandse jachthavens, zowel nationaal als internationaal. Deze culturele gewoonten dragen in combinatie met bovengenoemde kenmerken van de branche bij aan een omgeving waarin bezoekers zich relatief anoniem kunnen bewegen, wat de kwetsbaarheid voor criminele inmenging vergroot. Daarnaast bestaat binnen de branche een cultuur waarin registratie en controle van bezoekers vaak beperkt en vrijblijvend plaatsvinden. De open en informele aard van jachthavens, in combinatie met de diversiteit aan activiteiten en bezoekersstromen, bemoeilijkt structureel toezicht. Hoewel havenmeesters formeel verplicht zijn een nachtregister bij te houden, wordt dit in de praktijk niet overal even nauwkeurig uitgevoerd. De branchecultuur laat daarmee een spanning zien tussen gastvrijheid en veiligheid, waarbij verdere bewustwording en professionalisering kansen bieden voor versterking van de weerbaarheid.

Deze culturele gewoonten dragen bij aan een omgeving waarin bezoekers zich relatief anoniem kunnen bewegen, wat de kwetsbaarheid voor criminele inmenging vergroot. De branchecultuur laat daarmee een spanning zien tussen gastvrijheid en veiligheid, waarbij verdere bewustwording en professionalisering kansen bieden voor versterking van de weerbaarheid.

4.4 Brancheanalyse Cumela

Cumela is de brancheorganisatie voor bedrijven die actief zijn in groen, grond en infra. In Nederland zijn ongeveer 3.250 Cumela-bedrijven actief, samen goed voor circa 60.000 werknemers en een totale omzet van ongeveer acht miljard euro. De branche is daarmee economisch relevant en maatschappelijk zichtbaar, onder meer in het agrarisch gebied, de openbare ruimte en infrastructuurprojecten.

De branche kent een breed palet aan activiteiten: agrarisch loonwerk, grondverzet, aanleg en onderhoud van sportvelden en groenvoorzieningen, aanleg van infrastructuur en nutsvoorzieningen en meststoffendistributie (hierna: Cumela-branche). In deze processen wordt veel gewerkt met zwaar materieel, grote

hoeveelheden grond- en afvalstromen en soms gevaarlijke stoffen. De branche bestaat voor een groot deel uit familiebedrijven met een vaste klantenkring. Werkzaamheden zijn vaak seizoensgebonden en in piekperioden wordt gewerkt met tijdelijke of externe krachten.

In het bijzonder richt dit onderzoek zich op de onderdelen van de branche die zich bezighouden met agrarisch loonwerk, grondverzet en meststoffendistributie. Deze processen zijn geselecteerd omdat zij in sterke mate raken aan de kernactiviteiten van Cumela-bedrijven en tegelijkertijd aansluiten op processen die relevant zijn voor polydrugscriminaliteit.

Agrarische loonwerk

Bij het agrarisch loonwerk worden werkzaamheden uitgevoerd ten behoeve van gewasverbouwing die in de buitenlucht plaatsvindt. Het betreft een scala aan activiteiten, zoals het omploegen van landbouwgrond, inzaaien, bemesten, besproeien met water of beschermingsmiddelen, onkruid wieden en gewassen oogsten of maaien.

Grondverzet

Het grondverzet omvat uiteenlopende werkzaamheden zoals het ontgraven, transporteren, opslaan, bewerken, saneren en toepassen van grond. Opdrachten verschillen sterk in omvang en duur: van korte klussen voor particulieren tot langdurige inzet van materieel met machinist bij grote projecten. Klanten zijn zowel commerciële partijen als particulieren. Bij particulieren omvatten de werkzaamheden veelal uitgravingen van zwembaden, het saneren van grond in tuinen of het ophalen van afgegraven grond bij verbouwingen. In tegenstelling tot het agrarisch loonwerk wordt grondverzet het hele jaar door uitgevoerd, grotendeels onafhankelijk van seizoenen of weersomstandigheden.

Meststoffendistributie

Bij meststoffendistributie bestaan de werkzaamheden uit het ophalen, transporteren en uitrijden van mest, alsmede de bemiddeling tussen vraag en aanbod van mest.

Voor deze brancheanalyse is een bewuste afbakening aangebracht. Het onderzoek richt zich uitsluitend op bonafide ondernemingen in reguliere grond-, groen- en infraprocessen. Criminele dekmantelbedrijven of ondernemingen met een aantoonbaar crimineel verdienmodel vallen buiten de scope. De focus ligt op kwetsbaarheden die ontstaan binnen normale bedrijfsvoering, waarbij criminelen kunnen meeliften zonder medeweten van ondernemers. Dat betekent dat ondernemers primair als onbedoelde facilitators of slachtoffers worden gezien, en niet als daders.

4.4.1 Crime script

De activiteiten van Cumela-ondernemingen vinden voor een belangrijk deel plaats in het buitengebied, onder meer bij agrarisch loonwerk, grondverzet en meststoffendistributie. Binnen deze werkcontext maakt de georganiseerde criminaliteit gebruik van het buitengebied als locatie om in anonimiteit criminele activiteiten uit te voeren, zoals het opzetten van een drugsproductielocatie, een hennepkwekerij of het dumpen van drugsafval (PVO Zeeland West-Brabant, z.d.). Omdat Cumela-ondernemingen in deze gebieden werkzaamheden verrichten, kunnen reguliere bedrijfsactiviteiten onbedoeld raken aan criminele processen die verband houden met de productie en handel van polydrugs. De manier waarop criminele netwerken het buitengebied benutten binnen polydrugscriminaliteit is in onderstaand Figuur 8 weergegeven in een crime script, waarbij de activiteiten van Cumela-ondernemingen raakvlakken vertonen met meerdere scènes van dit script. Het onderstaande figuur toont een overzicht van alle geïdentificeerde modus operandi die direct of indirect verbonden zijn met fases van het criminele proces waarin Cumela gerelateerde werkzaamheden kunnen voorkomen.

1. Verwerven locatie in buitengebied	2. Verwerven benodigdheden	3. Exploitatie van locatie in buitengebied	4. Distributie vanuit locatie in buitengebied	5. Drugsafvaldumping
1.1 Huren locatie	2.1 Verwerven hardware via bonafide verkoper	3.1 Produceren van drugs	4.1 Doorvoer naar andere locatie	5.1 Dumping via derden
1.2 Koop locatie				5.2 Dumping door eigen mensen
	2.2 Verwerven hardware via malafide verkoper	3.2 Opslaan van drugs	4.2 Directe verkoop aan tussenhandelaar of gebruiker	5.3 Dumping middels verbranding
				5.4 Achterlaten van afval op locatie

Figuur 8 Overzicht van verschillende MO's per scène in het crime script

Het crime script voor drugslocaties in het buitengebied bestaat uit een vijftal scènes. Deze vijf scènes vormen het script dat de crimineel heeft te doorlopen om een drugslocatie op te zetten. Het script start bij het verwerven van een geschikte locatie en eindigt bij het dumpen van drugsafval na de productie van drugs. De ondernomen activiteiten in de verschillende scènes hangen samen met de in scène vier gekozen modus operandi. Zo zal er voor drugsproductie bijvoorbeeld grondstoffen verworven moeten worden die voor de opslag van drugs niet nodig zijn en zal een locatie die volstaat voor een opslaglocatie mogelijk niet voldoen aan de benodigde kenmerken

voor een productielocatie. Ook hierbij geldt dat er gebruik is gemaakt van twee kleuren, waarbij de scènes die donkergekleurd zijn (gedeeltelijk) raakvlakken hebben met reguliere werkzaamheden en diensten van Cumela-ondernemingen.

Scène 1: Verwerven locatie in buitengebied — De eerste scène in het crime script is gericht op het verwerven van een locatie. Hierbij kan sprake zijn van een locatie in de vorm van een pand, loods, schuur of hal in het buitengebied waar de crimineel de beoogde polydrugs gerelateerde activiteiten kan uitvoeren. Zowel het huren als het aankopen van een locatie bestaat tussen de mogelijkheden.

Om eigenaren van huur- of koop panden of locaties te overtuigen wordt door criminelen vaak hoge bedragen contant geld aangeboden (Hüskens, z.d.), waarbij de huur vaak enkele maanden vooruitbetaald wordt. Een andere manier om eigenaren van (huur)panden te overtuigen is door dit doormiddel van geweld en dreiging af te dwingen.

Scène 2: Verwerven benodigdheden — Wanneer criminelen een locatie in het buiten gebied hebben weten te bemachtigen, kunnen de voorbereidingen voor het in werking stellen van deze locatie worden gestart. In scène 2, *verwerven benodigdheden*, worden materialen verzameld zoals hardware en grondstoffen die nodig zijn voor het beoogde delict. Hardware zoals bijvoorbeeld ketels of propaangastanks kan worden aangekocht bij bonafide verkopers zoals bijvoorbeeld een bouwmarkt, maar kan ook direct worden gekocht bij een criminele facilitator zoals bijvoorbeeld een malafide ketelbouwer die een ketel gereed kan maken voor de productie van synthetische drugs (Respondent - Politie; Openbaar Ministerie, 2020). Ook grondstoffen kunnen zowel via een bonafide verkoper worden aangekocht als via een malafide aanbieder.

In deze scène worden niet alleen producten en materialen die direct gelieerd zijn aan de productie van synthetische drugs verworven, maar ook producten die nodig zijn voor het verhullen van de criminele activiteiten die plaatsvinden op deze locatie zoals bijvoorbeeld isolatiemateriaal of een ventilatiesysteem. Daarnaast kunnen deze scène voorbereidende activiteiten plaatsvinden zoals graafwerkzaamheden om een locatie gereed te maken.

Scène 3: Exploitatie van locatie in buitengebied — Wanneer de locatie in het buitengebied gereed is gemaakt voor het gebruiken van de drugslocatie kan scène 3 van start gaan, *exploitatie van locatie in buitengebied*. Locaties in het buitengebied worden door criminelen gebruikt voor de productie of verwerking van (synthetische) drugs of voor het opslaan van drugs. Indien de locatie gebruikt wordt als opslag kan er sprake zijn van de opslag van grondstoffen, hardware, halffabricaten of eindproducten. Wanneer de locatie door criminelen wordt ingezet als productielocatie zal in deze scène de daadwerkelijke productie van halffabricaten of eindproducten, het uitwassen van cocaïne of het kweken en drogen van hennepplanten plaatsvinden.

Ook het gereedmaken voor distributie valt onder de activiteiten van deze scène, zoals het verpakken van eindproducten.

Scène 4: Distributie vanuit locatie in buitengebied — Scène 4, *distributie vanuit locatie in buitengebied*, staat in het teken van de uitvoer van producten naar een (andere) opslaglocatie of direct naar een koper. Nadat er productie is gedraaid en halffabricaten of eindproducten ingepakt zijn zullen deze gedistribueerd worden naar de volgende bestemming in het binnen- of buitenland.

Scène 5: Drugsafvaldumping — In de laatste scène van dit crime script wordt de verwerking van drugsafval besproken. Het kan hierbij gaan over chemicaliën die overblijven na drugsproductie, restproduct die ontstaan bij het uitwassen van cocaïne of bijvoorbeeld verpakkingsmateriaal waarin grondstoffen zijn vervoerd. Criminelen kunnen ervoor kiezen om dit afval zelf te dumpen of lozen of hiervoor derden inschakelen. In het laatste geval is de kans kleiner dat criminelen direct in verband worden gebracht met een mogelijke plaats delict wanneer een dumping of lozing door opsporingsdiensten wordt ontdekt. Een overweging om een dumping of lozing toch zelf uit te voeren kan zijn dat dit efficiënter is, daar waar het minder tijd en mankracht kost. Tegelijkertijd kan het inzetten van derden juist een risico op ontdekking met zich meebrengen, omdat meer personen op de hoogte raken van de criminele activiteiten en de locatie waar deze plaatsvinden.

Naast het dumpen of lozen van afval is een methode waar sommigen criminelen voor kiezen om afval op een locatie te verbranden. Dit gebeurt veelal op of nabij de locatie in het buitengebied zelf. Hiermee wordt het risico van het achterlaten van sporen op een dumplocatie vermeden en wordt de kans op ontdekking ingeperkt.

Als laatste kunnen criminelen er ook voor kiezen om het afval achter te laten op de locatie in het buitengebied. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer criminelen een nieuwe locatie hebben waar zij de productie van drugs zullen voortzetten en de huidige locatie niet langer nodig is. In dit geval zullen zij de locatie ontdoen van herleidbaar materiaal en producten die niet meer nodig zijn op de nieuwe locatie achterlaten.

Deze scène is niet van toepassing als een locatie in het buiten gebied enkel wordt gebruikt als opslaglocatie. Er zal dan geen sprake zijn van een restproduct waar criminelen zich van moeten ontdoen, waardoor deze scène in dat geval overgeslagen wordt.

4.4.2 Positie van de branche ten opzichte van het crime script polydrugscriminaliteit

Loonwerk, grondverzet en meststoffendistributie maakt bij een deel van de leden van Cumela onderdeel uit van de bedrijfsprocessen. Deze bedrijfsprocessen kunnen een rol spelen in het criminele proces waarbij drugslocaties opgezet moeten worden. De drugslocaties waar de ondernemers binnen de Cumela-branche onbewust aan kunnen faciliteren kennen drie functies, te weten opslag-, productie- en afvaldumplocaties.

De Cumela-branche speelt binnen het criminele crime script onbedoeld en ongewild een faciliterende rol. Criminelen maken misbruik van de bestaande bedrijfsprocessen zonder dat bedrijven hiervan op de hoogte zijn. Het crime script, opgebouwd uit meerdere fasen (scènes), toont aan dat in verschillende stappen van de bonafide bedrijfsprocessen – van het uitgraven van grond tot het transporteren van mest – kwetsbaarheden bestaan die door criminele netwerken worden uitgebuit.

Zo maakt de branche gebruik van:

- Groot materieel benodigd voor bijvoorbeeld graafwerkzaamheden en bezit het ook gecertificeerde krachten die deze machines kunnen besturen.
- Grote opslagplekken voor groot materieel die verhuurd kan worden.
- Uitzendkrachten, derden en laaggeschoolden die gevoelig kunnen zijn voor infiltratie of druk.
- Afvalstromen die zich in grijs gebied vinden, waardoor controle niet altijd (juist) plaatsvindt.

Hierdoor is de Cumela-branche geen directe dader of bewust facilitator, maar een onbewust slachtoffer en drager van criminele infrastructuur. De branche vormt zodoende een essentieel schakelpunt in het bredere crime script van internationale drugshandel. De branche kan worden gezien als een “infrastructurele facilitator” binnen het criminele proces van polydrugs.

4.4.3 Kwetsbaarheidsanalyse

De geïdentificeerde kwetsbaarheden voor criminele inmenging in het kader van drugscriminaliteit zijn onderverdeeld in drie categorieën: (1) kwetsbaarheden die breed voorkomen binnen de gehele sector, (2) kwetsbaarheden die samenhangen met specifieke bedrijfsactiviteiten en als laatste (3) kwetsbaarheden die samenhangen met de branchecultuur zoals gewoonten, normen en routines die invloed hebben op signalering en handelen.

Kwetsbaarheden die breed voorkomen binnen de gehele branche

Binnen de werkzaamheden in het grondverzet, agrarisch loonwerk en meststoffendistributie komen een aantal kwetsbaarheden voor die voortkomen uit brede, structurele kenmerken van de branche. Deze generieke kwetsbaarheden hangen samen met kenmerken zoals beperkt bewustzijn van criminele signalen, een lage meldingsbereidheid, seizoensgebonden inzet van personeel en de dienstverlenende aard van de branche. Omdat deze kenmerken in veel bedrijven terugkomen, kunnen zij door criminele netwerken worden benut binnen reguliere werkzaamheden. In dit onderdeel worden de belangrijkste generieke kwetsbaarheden beschreven die voortkomen uit de organisatie, cultuur en werkwijzen die breed binnen de branche aanwezig zijn.

Beperkte kennis over het thema criminele inmenging — Een generieke kwetsbaarheid die breed binnen de branche voorkomt, is de beperkte kennis over criminele inmenging en de wijze waarop criminele netwerken gebruikmaken van reguliere bedrijfsactiviteiten. Hierdoor ontbreekt in de praktijk vaak een scherp en gedeeld beeld van risicosignalen en handelingsperspectieven. Deze kwetsbaarheid vergroot de kans dat criminele activiteiten onopgemerkt blijven binnen reguliere werkzaamheden. In de onderstaande paragrafen wordt uitgewerkt hoe deze beperkte kennis zich manifesteert in onbekendheid met signalen van criminele inmenging en in de beperkte deling van kennis en informatie binnen de branche.

Onbekendheid met signalen van criminele inmenging > De Cumela-achterban is zich beperkt bewust van signalen die kunnen duiden op criminele inmenging. Afwijkende klantvragen, zoals ongebruikelijke verzoeken voor grondwerkzaamheden op afgelegen locaties, last-minute opdrachten met contante betaling, of verhuurverzoeken voor loodsen zonder duidelijke bedrijfsmatige onderbouwing, worden lang niet altijd herkend als potentiële signalen van criminele inmenging. Deze kwetsbaarheid manifesteert zich met name bij werknemers die deel uitmaken van de flexibele schil: uitzendkrachten, seizoenarbeiders en jonge, onervaren medewerkers. Deze kwetsbaarheid hangt tevens samen met een branche-cultureel kenmerk, namelijk de dienstbaarheid en oplossingsgerichtheid, wat ertoe kan leiden dat kritische vragen achterwege blijven. Werknemers en ondernemers weten vaak niet welke signalen zij moeten herkennen of wanneer zij een opdracht zouden moeten weigeren of melden. Het ontbreken van kennis over de wijze waarop dienstverlening kan worden misbruikt, maakt dat zelfs expliciete waarschuwingssignalen onopgemerkt blijven. Ook ondernemers zelf, hoewel vaak goed bekend met hun bedrijfsprocessen, zijn zich niet altijd bewust van de specifieke manieren waarop hun diensten kunnen worden misbruikt voor criminele doeleinden, zoals de voorbereiding van drugslocaties of het verbergen van afvalstromen.

Flexibele schil en piekbelasting > Het seizoensgebonden karakter van veel werkzaamheden, vooral binnen het agrarisch loonwerk, leidt tot piekbelastingen waarbij bedrijven noodgedwongen een beroep doen op tijdelijk personeel. Deze werknemers missen vaak de ervaring om afwijkende situaties te signaleren en ontberen de bedrijfsbinding om proactief alert te zijn op mogelijke misstanden. Daarnaast beschikken zij zelden over formele scholing of instructies over het herkennen van criminele signalen. Dit versterkt bovengenoemde kwetsbaarheid

Beperkte deling van kennis en informatie > Een derde oorzaak voor de vooralsnog beperkte kennis over criminele inmenging is de beperkte mate waarin signalen worden gedeeld. Dit hangt samen met een lage meldingsbereidheid wanneer ondernemers of werknemers verdachte situaties waarnemen. Deze terughoudendheid heeft meerdere oorzaken die diepgeworteld zijn in de structuur en cultuur van de branche. De beperkte omvang van veel bedrijven en het persoonlijke karakter van klantrelaties maken dat meldingen vrijwel altijd herleidbaar zijn naar de persoon die deze heeft gedaan. In een branche waarin ondernemers jarenlang met dezelfde klantenkring werken en waarin familiebanden en lokale netwerken een belangrijke rol spelen, weegt de angst voor repercussies zwaar.

Ondernemers vrezen niet alleen directe intimidatie of geweld, maar ook subtielere vormen van tegendruk: reputatieschade, het verliezen van klanten, of sociale uitsluiting binnen de gemeenschap. Deze angst wordt versterkt door het ontbreken van formele en veilige meldprocedures die anonimiteit kunnen waarborgen. Werknemers voelen zich vaak niet beschermd genoeg om signalen door te geven, zeker wanneer zij vermoedens hebben over opdrachten die door hun eigen werkgever worden aangenomen. Ook omwonenden, die soms afwijkende activiteiten waarnemen bij bedrijfsterreinen, aarzelen om te melden uit angst voor confrontaties in hun directe leefomgeving.

Kwetsbaarheden die samenhangen met specifieke bedrijfsactiviteiten

Naast algemene branchekenmerken kent de Cumela-branche verschillende kwetsbaarheden die direct voortkomen uit specifieke bedrijfsactiviteiten binnen agrarisch loonwerk, grondverzet en meststoffendistributie. Deze processen maken gebruik van zwaar materieel, grote ruimten, uitgebreide logistieke stromen en werkzaamheden op uiteenlopende locaties, waardoor criminelen op uiteenlopende manieren kunnen meeliften op reguliere bedrijfsvoering. In dit onderdeel worden de kwetsbaarheden uiteengezet die specifiek verbonden zijn aan afzonderlijke werkzaamheden en diensten binnen de branche, en die criminele netwerken kunnen benutten voor opslag, productie of transport binnen het polydrugsproces.

Agrarische loonwerk: Beperkte toezicht en screening bij verhuur van ruimten

— Ondernemers in het agrarisch loonwerk beschikken vanwege de aard van hun werkzaamheden en de omvang van hun materieel over grote bedrijfsruimten zoals

loodsen, schuren en bedrijfshallen. Deze ruimten zijn aantrekkelijk voor criminelen die op zoek zijn naar discrete locaties voor de opslag van grondstoffen, de productie van synthetische drugs, of het verbergen van eindproducten. De afgelegen ligging van veel agrarische bedrijven, vaak in dunbevolkte gebieden met beperkt toezicht, maakt deze locaties extra geschikt voor illegale activiteiten.

Hoewel bedrijfsruimte schaars is binnen de branche, komt het voor dat ondernemers pas aangekochte of tijdelijk leegstaande panden verhuren. Dit gebeurt vaak uit financiële overwegingen: het dekken van aankoopkosten, het genereren van inkomsten in afwachting van toekomstige bedrijfsuitbreiding, of het voorkomen van kostbare leegstand. Bij deze verhuur ontbreekt het echter regelmatig aan grondige screening van potentiële huurders. De behoefte aan inkomsten kan ertoe leiden dat kritische vragen achterwege blijven, zeker wanneer huurders bereid zijn hogere bedragen te betalen of flexibele huurvoorwaarden accepteren.

Het toezicht op verhuurde ruimten is bovendien vaak beperkt. Eenmaal verhuurd, hebben ondernemers weinig zicht op de dagelijkse activiteiten binnen hun panden. Huurcontracten bevatten zelden verplichtingen tot regelmatige inspectie, en de cultuur van vertrouwen en niet-betutteling maakt dat ondernemers terughoudend zijn om controle uit te oefenen. Omwonenden kunnen afwijkende activiteiten waarnemen, zoals ongebruikelijk verkeer op late tijdstippen of vreemde geuren, maar melden deze signalen vaak niet uit onwetendheid of angst.

Grondverzet: Beperkte herkenning van verdachte grondverzet opdrachten —

Grondverzetbedrijven beschikken over expertise, (zwaar) materieel en de capaciteit om in korte tijd omvangrijke grondwerkzaamheden uit te voeren. Deze capaciteiten kunnen worden misbruikt voor de voorbereiding van drugsproductielocaties of voor de aanleg van locaties voor het dumpen van chemisch afval dat vrijkomt bij de productie of bewerking van drugs. Concrete voorbeelden zijn het ontgraven van ondergrondse ruimten, het egaliseren van terreinen voor het plaatsen van productie-units, het aanleggen van toegangswegen naar afgelegen locaties, of het creëren van kuilen voor afvaldumping.

Een centrale kwetsbaarheid binnen het grondverzet is de beperkte herkenning van dergelijke voorbereidingshandelingen als onderdeel van criminele processen. Het onderscheid tussen reguliere en potentieel risicovolle opdrachten is vaak lastig te maken, omdat de sector gekenmerkt wordt door een grote diversiteit aan werkzaamheden. Opdrachten variëren van kleinschalige particuliere projecten tot grootschalige agrarische of industriële werkzaamheden. Veel werkzaamheden die in criminele context worden ingezet, komen ook voor in legitieme situaties en wijken op het eerste gezicht niet af van reguliere opdrachten.

Hierdoor kunnen ogenschijnlijk legitieme verzoeken, zoals het uitgraven van een zwembad, het egaliseren van een perceel of grondwerk op een afgelegen locatie, in de praktijk onderdeel zijn van de voorbereiding van een drugslocatie, zonder dat dit tijdens opdrachtacceptatie of uitvoering wordt onderkend. Het ontbreken van duidelijke beoordelingskaders en kennis over criminele MO's maakt dat risico's moeilijk in te schatten zijn en dat verdachte samenhang of context pas achteraf, of helemaal niet, wordt herkend.

Meststoffendistributie: Beperkt toezicht op (mest)afval stromen — De meststoffendistributie kent een unieke kwetsbaarheid die voortkomt uit de overlap tussen reguliere bedrijfsprocessen en bestaande onregelmatigheden binnen de branche. Mestafval kan, net als vleesafval, als deklading worden gebruikt om drugs of drugsafval te verplaatsen of te verhullen. De penetrante geur, het grote volume en het ondoorzichtige karakter van deze afvalstromen maken ze geschikt voor het verbergen van illegale substanties. Transporten kunnen zo worden gepresenteerd als reguliere mestafvoer, terwijl zij in werkelijkheid drugsafval of eindproducten bevatten.

Deze kwetsbaarheid wordt versterkt door de context waarin meststoffendistributie plaatsvindt. De branche kampt al geruime tijd met onregelmatigheden rondom de handel in mest, ook wel bekend als 'mestfraude'. Dit omvat onder meer het gebruik van vervalste vervoersbewijzen, het niet-registreren van mesttransporten, en de handel in zogenaamde 'zwarte mest' die buiten de officiële administratie om wordt verhandeld. Deze bestaande praktijken hebben een grijs circuit gecreëerd waarin ook drugscriminelen zich kunnen mengen zonder direct op te vallen.

De toezicht capaciteit van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) is beperkt in verhouding tot de omvang van de meststromen. Het registratie- en vergunningensysteem is complex, waardoor controle arbeidsintensief is en niet alle transporten kunnen worden gecontroleerd. De traceerbaarheid van meststromen is bovendien problematisch: mest wordt vaak meerdere keren overgeladen, bewerkt of gemengd, waardoor de oorsprong en bestemming moeilijk te achterhalen zijn. Criminelen kunnen deze ondoorzichtigheid uitbuiten door drugsgerelateerde transporten te vermommen als reguliere mestdistributie. Het feit dat de handel in zwarte mest zwart geld genereert, maakt de branche bovendien aantrekkelijk voor personen met criminele intenties die reeds ervaring hebben met illegale praktijken.

Flexibele personeelsschil — Naast het vaste personeelsbestand maakt de branche intensief gebruik van uitzendkrachten en seizoenarbeiders met korte dienstverbanden. Hun beperkte binding met het bedrijf en beperkte ervaring vergroten het risico dat afwijkende opdrachten onopgemerkt blijven of dat zij door criminelen worden benaderd om (on)bewust faciliteiten te verlenen.

Kwetsbaarheden in de branchecultuur

De cultuur binnen de Cumela-branche heeft invloed op de geïdentificeerde kwetsbaarheden. Drie culturele kenmerken zijn in dit verband van bijzonder belang: (1) dienstbaarheid en oplossingsgerichtheid, (2) zelfstandigheid en informele structuren, (3) familiebedrijven en persoonlijke loyaliteit.

Dienstbaarheid en oplossingsgerichtheid — Ondernemers kenmerken zich door een hoge mate van dienstbaarheid aan klanten en oplossingsgerichtheid, ook wanneer klantvragen afwijken van standaardopdrachten. Deze cultuur van 'kunnen-maken' en 'meedenken' vergroot de kans dat opdrachten worden uitgevoerd zonder dat de potentiële criminele intentie wordt herkend. Ondernemers worden gewaardeerd om hun flexibiliteit en hun vermogen om "het toch voor elkaar te krijgen", ook bij ongebruikelijke verzoeken. Hierdoor kunnen ondernemingen onbewust faciliteren bij bijvoorbeeld transport of voorbereiding van drugslocaties. Bovendien ontbreken binnen veel bedrijven duidelijke richtlijnen of protocollen voor het omgaan met verdachte opdrachten.

Zelfstandigheid en informele structuren — De branche kent een grote mate van zelfstandigheid, met beperkte formele rapportage- of meldstructuren. Ondernemers lossen problemen traditioneel zelf op en hebben beperkt contact met overheid of brancheorganisatie. Dit hangt samen met een gebrek aan vertrouwen in de overheid, gevoed door eerdere ervaringen waarin meldingen niet werden opgevolgd of waarbij geen terugkoppeling plaatsvond, verlaagt de drempel om actie te ondernemen verder. Het gevolg is dat signalen van mogelijke criminele inmenging onbesproken blijven, waardoor criminelen vrij spel krijgen om bedrijfsprocessen te misbruiken. Dit betekent dat afwijkend gedrag of signalen van misbruik niet altijd worden opgemerkt, gedeeld of opgevolgd. Dit kenmerk hangt ook nauw samen met de eerdergenoemde beperkte mate waarin melding wordt gedaan van opvallende signalen en kennis wordt vastgelegd.

Familiebedrijven en persoonlijke loyaliteit — Veel bedrijven zijn familiebedrijven waarin persoonlijke loyaliteit een belangrijke rol speelt bij besluitvorming en toezicht. Deze informele structuur kan externe controle bemoeilijken en het risico vergroten dat afwijkend gedrag van medewerkers of klanten niet wordt gemeld, uit angst relaties te schaden of interne verhoudingen te belasten.

De branche culturele kenmerken werken als een verbindende laag door in zowel de breed voorkomende kwetsbaarheden als de kwetsbaarheden die samenhangen met specifieke bedrijfsactiviteiten. De nadruk op dienstbaarheid, oplossingsgerichtheid en vertrouwen verlaagt de drempel om ongebruikelijke klantvragen te accepteren en beperkt het stellen van kritische vragen, waardoor generieke kwetsbaarheden zoals lage signalerings- en meldbereidheid worden versterkt. Tegelijkertijd maken deze culturele patronen dat specifieke werkzaamheden – zoals grondverzet,

verhuur van bedrijfsruimten of mesttransport – kunnen worden misbruikt binnen reguliere bedrijfsprocessen. De informele structuren, sterke onderlinge loyaliteit en terughoudendheid richting externe instanties zorgen er bovendien voor dat signalen niet of laat worden gedeeld.

4.5 Brancheanalyse Vastgoed Nederland

Vastgoed Nederland is een brancheorganisatie die de belangen behartigt van vastgoedprofessionals en circa 2.000 leden vertegenwoordigt, waaronder makelaars, taxateurs, bouwkundige keurders en huurmakelaars. Voor deze kwetsbaarheidsanalyse ligt de focus specifiek op de bedrijfsprocessen van huurmakelaars.

Binnen de verhuurmakelaardij opereren ondernemingen die zich richten op de bemiddeling tussen huurders en verhuurders. Daarnaast kunnen verhuurmakelaars verantwoordelijk zijn voor het beheer van verhuurde objecten. Hoewel deze werkzaamheden plaatsvinden binnen een complex wettelijk kader, geldt er geen wettelijk verplichte opleidingseis voor toetreding tot deze beroepsgroep.

Sinds de liberalisering van de makelaardij in 2001 is het beroep vrij toegankelijk geworden, waardoor brancheorganisaties zoals Vastgoed Nederland aanvullende kwaliteitseisen stellen aan hun leden. De aanhoudende druk op de woningmarkt heeft geleid tot een toenemend belang van de vrije huursector en een groeiende vraag naar verhuurmakelaarsdiensten. Hierdoor is ook de operationele en maatschappelijke druk op de sector toegenomen.

Het onderzoek is afgebakend tot bonafide ondernemingen die actief zijn binnen reguliere verhuurprocessen. Criminele organisaties, malafide dekmantelbedrijven en ondernemingen met bewuste criminele intenties vallen buiten de scope. De analyse richt zich op kwetsbaarheden die voortkomen uit gangbare werkwijzen binnen de verhuurbranche, waarbij criminele inmenging plaatsvindt zonder medeweten of intentie van de ondernemer.

4.5.1 Crime script

De particuliere verhuurbranche vormt een aantrekkelijk doelwit voor georganiseerde criminaliteit. Criminele activiteiten, zoals het opslaan van verdovende middelen en illegale goederen, verbouwen van hennep of het produceren van drugs, kunnen hier plaatsvinden in de anonimiteit afscherming die een huurwoning biedt. Zowel literatuur als ook de gevoerde gesprekken met actoren uit de vastgoed- en verhuurmakelaardij geeft een duidelijk beeld van het scala aan mogelijkheden voor crimineel misbruik van deze branche. De criminele kansen en -processen die de verhuurmakelaardij onbedoeld biedt zijn uiteengezet in onderstaand crime script (Figuur 9). Het

onderstaande figuur toont een overzicht van alle geïdentificeerde modus operandi die direct of indirect verbonden zijn aan de bonafide processen van de verhuurbranche.

1. Verkenning en vestiging woningmarkt	2. Verwerven van een huurwoning	3. Exploitatie van huurwoning	4. Beëindiging exploitatie huurwoning
1.1 Contact leggen via katvanger	2.1 Verhuurcontract via katvanger	3.1 Produceren synthetische drugs	4.1 Productiemiddelen verkopen
1.2 Direct contact met verhuurmakelaar	2.2 Verhuurcontract op eigen naam	3.2 Produceren softdrugs	4.2 Productiemiddelen verplaatsen naar nieuwe locatie
1.3 Kopen van woning voor toekomstige verhuur (buy-to-let)	2.3 Verhuurcontract via malafide makelaar	3.3 Verwerken van cocaïne	4.3 Productiemiddelen lozen/ dumpen
	2.4 Verhuurcontract door intimidatie/ bedreiging bonafide makelaar	3.4 Opslaan van drugs	4.4 Pand in oude staat herstellen
		3.5 Verkoop van drugs vanuit huurwoning	4.5 Vertrek zonder herstel

Figuur 9 Overzicht van verschillende MO's per scène in het crime script

Het crime script bestaat uit een viertal scènes en start, zoals we al vaker hebben gezien, met voorbereidende handelingen zoals het verkennen van de verhuurmarkt om zo een woning te kunnen verwerven. Het script eindigt in scène 4, waar de criminele exploitatie van een huurwoning wordt beëindigd. Ook in dit crime script wordt onderscheid gemaakt tussen scènes die direct raken aan de bedrijfsprocessen van de verhuurmakelaar en waar er dus kwetsbaarheden te definiëren zijn binnen de branche (groen) en scènes waar de branche geen of weinig invloed (meer) kan uitoefenen op het criminele proces (blauw).

Scène 1: Verkenning en vestiging woningmarkt — Tijdens de eerste scène van het crime script zal er een verkenning op de woningmarkt worden uitgevoerd door criminelen. Verschillende indicatoren kunnen op dit moment van invloed zijn op de keuzes die in deze scène worden gemaakt. Zo kan er worden gekozen voor een bepaald pand, bijvoorbeeld omdat deze weinig sociale- of formele controle geniet of zich bevinden in een wijk met een anonieme woonomgeving (Kruize & Gruter, 2020; Kruize et al., 2022). Ook kan er worden gekozen om niet voor een specifiek pand te gaan, maar juist voor een bepaalde verhuurmakelaar, indien deze bepaalde kwetsbaarheden vertoont die vestiging op de verhuurmarkt makkelijker zou kunnen

maken voor criminelen. Op basis van deze verkenning wordt vervolgens gekozen voor een van de modus operandi binnen deze scène.

Op basis van bovenstaande overwegingen kan er via drie manieren ingestapt worden op de woningmarkt. Zo kan er direct contact gelegd worden met de verhuurmakelaar. Iets wat voornamelijk gebeurt wanneer criminelen de inschatting maken dat de makelaar als gevolg van werkdruk, klantgerichtheid of criminele druk gevoelig zal zijn voor beïnvloeding of nalatig zal zijn in controle en screening (Van Baardewijk & Maan, 2023; Kruize & Gruter, 2020). Daarnaast kan er ook worden gekozen om contact met een verhuurmakelaar te leggen middels een katvanger. Dit zijn veelal mensen die door persoonlijke omstandigheden, zoals schulden, verslavingsverleden of relationele problemen, ontvankelijk zijn voor beloning in ruil voor het ter beschikking stellen van hun identiteit of handtekening (Kruize et al., 2022). Op deze manier wordt de daadwerkelijke gebruiker, de crimineel, buiten beeld gehouden.

De laatste werkwijze binnen deze scène is het zelf aankopen van een woning om deze vervolgens te kunnen verhuren (middels een verhuurmakelaar): buy-to-let. Dit is een bonafide strategie waarbij een woning wordt aangekocht om vervolgens te verhuren. Criminelen kunnen deze strategie misbruiken om langdurig de controle over vastgoed te behouden en vanuit een ogenschijnlijk normale verhuursituatie illegale activiteiten te faciliteren of inkomsten te genereren. Door de verhuur vervolgens te laten verlopen via een erkende verhuurmakelaar, biedt de positie van de makelaar een schijn van geloofwaardigheid van het geheel (Kruize & Gruter, 2020; Van Gestel et al., 2008). Het voordeel van eigenaarschap is dat de crimineel volledige zeggenschap houdt over het object. Hierdoor is het mogelijk om langduriger en flexibeler criminele activiteiten te ontplooiën zoals witwassen via huurbetalingen of het faciliteren van ondermijnende activiteiten.

Scène 2: Verwerven van een huurwoning — Wanneer de verkenning van de verhuurmarkt heeft plaatsgevonden en er contact is gelegd met een verhuurmakelaar kan het daadwerkelijk huren van een woning in werking worden gezet. Ook hier kan de keuze gemaakt worden om een katvanger in te zetten of met eigen gegevens een verhuurcontact te krijgen als bonafide huurkandidaat (Vermeulen & Van der Leest, 2018). Daarnaast is het ook mogelijk om een vervalst contract te verkrijgen via de verhuurmakelaar. Dit kan plaatsvinden door een malafide verhuurmakelaar die gewillig is gevonden om gegevens te vervalsen of door een intimidatie en bereiding van een bonafide verhuurmakelaar.

Scène 3: Exploitatie van huurwoning — Het pand is in deze fase bemachtigd en kan vanaf nu worden ingezet voor criminele doeleinden. Afhankelijk van de beoogde doeleinden van een crimineel netwerk, kan het pand nu ingezet worden voor bijvoorbeeld opslag van illegale goederen en middelen, de productie of verwerking van synthetische- of softdrugs of de verkoop van drugs vanuit de woning (Kruize &

Gruter, 2020; CCV, z.d.; Ferwerda & Rijnink, 2020). Pas nadat het pand zorgvuldig is ingericht, beschermd en operationeel is gemaakt, begint doorgaans de exploitatie.

Scène 4: Beëindiging exploitatie huurwoning — Het beëindigen van het criminele gebruik van een huurwoning is de laatste fase. Er kunnen verschillende redenen bestaan waarom criminelen besluiten niet langer gebruik te maken van een pand, zoals bijvoorbeeld angst voor ontdekking of het simpelweg niet langer nodig hebben van een locatie. Bij vrijwillige beëindiging kan het zijn dat het pand zorgvuldig wordt opgeruimd; sporten worden gewist, installaties worden weggehaald en de ruimtes worden opgeknapt (CCV, 2025). Ook kan het zo zijn dat criminelen besluiten te vertrekken zonder enige opruimactiviteiten of herstelwerkzaamheden. Dit resulteert voor de verhuurder vaak in aanzienlijk hoge saneringskosten door de ernstige beschadigingen aan het pand. Het patroon herhaalt zich hierna vaak, aangezien de criminele netwerken dan vaak al bezig zijn met het voorbereiden van nieuwe locaties. Wanneer dit zich voordoet begint het crime script weer bij scène 1.

4.5.2 Positie van de branche ten opzichte van het crime script polydrugscriminaliteit

De bemiddeling tussen verhuurder en huurder en daarmee de toekenning van een huurwoning staat centraal in het onderzochte bedrijfsproces. Middels verworven huurwoningen in Nederland kunnen criminelen deze panden ogenschijnlijk legitiem gebruiken, terwijl ze in werkelijkheid functioneren als dekmantel voor illegale activiteiten. Deze vorm van misbruik wordt ook wel malafide exploitatie genoemd. (Huur)woningen zijn met name van belang voor het verwerven van locaties om drugs te produceren of op te slaan.

Binnen het project Weerbare Branches staat het bredere concept van polydrugscriminaliteit centraal met daarin de productie van en handel in soorten verdovende middelen. Binnen de werkzaamheden van de verhuurbranche vormt exploitatie van verkregen huurwoningen de meest dominante vorm van criminele inmenging. Hierbij kan zowel gedacht worden aan de opslag van geïmporteerde drugs, zoals cocaïne, hasj en heroïne, als ook het produceren van drugs, zoals synthetische drugs of hennep. Daarnaast kan een pand ook ingezet worden als opslagplaats voor wapens of als locatie waar mensenhandel en/of illegale prostitutie plaatsvindt.

De vastgoedbranche speelt in het crime script onbedoeld en ongewild een faciliterende rol. Criminelen maken misbruik van de bestaande mogelijkheden om aan locaties te komen zonder dat bedrijven hiervan op de hoogte zijn. Het crime script, opgebouwd uit meerdere fasen (scènes), toont aan dat in het bonafide bedrijfsproces kwetsbaarheden bestaan die door criminele netwerken worden uitgebuit.

Zo werkt de branche met:

- Een groot aantal te verwerven locaties benodigd voor criminelen om drugs te produceren of op te slaan;
- Een vrije branche waarbij opleidings- of kwaliteitseisen niet wettelijk geregeld zijn;
- Een overspannen markt, waardoor grondig onderzoek op gespannen voet staat met snelheid.

Hierdoor is de verhuurmakelaardij geen directe dader of bewuste facilitator, maar een onbewust slachtoffer en drager van criminele huisvesting. De branche vormt zodoende een essentieel schakelpunt in het bredere crime script van (inter)nationale drugshandel.

4.5.3 Kwetsbaarheidsanalyse

De geïdentificeerde kwetsbaarheden voor criminele inmenging in het kader van drugscriminaliteit zijn onderverdeeld in drie categorieën: (1) kwetsbaarheden die breed voorkomen binnen de gehele branche, (2) kwetsbaarheden die samenhangen met specifieke bedrijfsactiviteiten en als laatste (3) kwetsbaarheden die samenhangen met de branchecultuur zoals gewoonten, normen en routines die invloed hebben op signalering en handelen.

Kwetsbaarheden die breed voorkomen binnen de gehele branche

Binnen de verhuurmakelaardij komen een aantal kwetsbaarheden voor die voortkomen uit brede, branchetypische kenmerken van de branche zoals de vrije beroepsstructuur, beperkte samenwerking binnen de branche, het gebruik van screeningsinstrumenten en de terughoudendheid richting opsporingsdiensten. Omdat deze kenmerken in veel organisaties binnen de branche voorkomen, kunnen zij door criminele netwerken worden benut binnen reguliere verhuurprocessen. In dit onderdeel worden de belangrijkste generieke kwetsbaarheden beschreven die voortvloeien uit de algemene werkwijzen en organisatorische kenmerken van de branche.

Terughoudendheid richting toezichthouders en opsporingsdiensten

— Binnen de verhuurmakelaardij bestaat een structurele terughoudendheid om signalen van mogelijke misstanden of verdachte situaties te melden bij toezichthouders en opsporingsdiensten. Hoewel verhuurmakelaars tijdens het screenings- en bemiddelingsproces regelmatig beschikken over relevante informatie, worden deze signalen slechts beperkt gedeeld met partijen zoals politie, Belastingdienst of Meld Misdaad Anoniem. Hierdoor blijven potentiële criminele activiteiten vaak onder de radar en kan vroegtijdige interventie uitblijven.

Deze terughoudendheid wordt mede veroorzaakt door een gebrek aan vertrouwen in de opvolging van meldingen en de ervaren meerwaarde daarvan. Ondernemers geven

aan dat zij onvoldoende inzicht hebben in wat er met meldingen gebeurt en welke concrete resultaten dit oplevert. Daarnaast speelt de vrees voor herleidbaarheid en mogelijke repercussies richting de onderneming of individuele medewerkers een rol, zeker wanneer anonimiteit niet als voldoende gewaarborgd wordt ervaren.

Het ontbreken van structurele terugkoppeling en duidelijke samenwerkingsafspraken tussen brancheorganisaties en opsporingsdiensten versterkt deze drempels. Hierdoor ontstaat een situatie waarin relevante signalen niet systematisch worden benut voor preventie en handhaving, wat de weerbaarheid van de branche tegen criminele inmenging vermindert.

Beperkte uniformiteit in bedrijfsactiviteiten en -processen — De verhuurmakelaardij kent beperkte uniformiteit in standaarden en kwaliteitseisen voor de dienstverlening. Dit heeft zowel betrekking op de mate van onderlinge samenwerking en het delen van informatie, als het risico dat misbruik wordt gemaakt van deze dienstverlening omdat signalen niet worden opgemerkt. Als gevolg hiervan vindt kennisontwikkeling over risico's, signalen en effectieve preventiemaatregelen grotendeels versnipperd en lokaal plaats, afhankelijk van individuele makelaars of regionale initiatieven. Dit belemmert structurele professionalisering en het opschalen van bewezen effectieve werkwijzen naar de branche als geheel.

Vrij beroep zonder toegangscriteria > De makelaardij is sinds 2001 een vrij beroep, waardoor er geen wettelijke toetredingseisen gelden ten aanzien van opleiding, registratie of certificering. Deze open toegang bevordert ondernemerschap en marktwerking, maar brengt tegelijkertijd risico's met zich mee voor de professionaliteit en uniformiteit binnen de branche. Het ontbreken van formele minimumnormen kan leiden tot grote verschillen in vakbekwaamheid, integriteitsbewustzijn en naleving van wet- en regelgeving tussen individuele ondernemingen.

Voor verhuurmakelaars betekent dit dat de kwaliteit van dienstverlening en risicobeheersing sterk afhankelijk is van vrijwillige zelfregulering en de eisen die brancheorganisaties stellen aan hun leden. Ondernemers die niet zijn aangesloten bij een branchevereniging opereren echter buiten deze kwaliteitskaders, waardoor toezicht en normstelling beperkt zijn. Dit vergroot de kwetsbaarheid van de branche voor onzorgvuldig handelen en onbedoelde facilitering van criminele activiteiten.

Het ontbreken van wettelijke kaders bemoeilijkt bovendien het creëren van een gelijk speelveld, waarin professionele standaarden breed worden geborgd. Hierdoor blijft de mate van weerbaarheid tegen misbruik van verhuurprocessen fragmentarisch en afhankelijk van individuele initiatieven, in plaats van structureel verankerd binnen de branche als geheel.

Beperkte samenwerking binnen de beroepsgroep > Binnen de verhuurmakelaardij is sprake van beperkte structurele samenwerking en afstemming tussen verschillende brancheverenigingen en andere relevante actoren. Initiatieven op het gebied van professionalisering, kwaliteitsborging en weerbaarheid tegen misbruik worden daardoor vaak afzonderlijk ontwikkeld en uitgevoerd, zonder onderlinge samenhang of gezamenlijke strategische koers. Deze versnippering leidt tot uiteenlopende normen, instrumenten en werkwijzen binnen de branche, wat de effectiviteit van preventieve maatregelen vermindert.

De concurrentieverhouding tussen brancheorganisaties vormt hierbij een belangrijke belemmerende factor. In plaats van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor kwaliteitsontwikkeling, staat positionering richting leden en marktpartijen soms centraal. Dit beperkt de ruimte voor kennisdeling, gezamenlijke signalering en collectieve aanpak van kwetsbaarheden in verhuurprocessen.

Het gevolg is dat kansen voor schaalvoordeel, uniformering en gezamenlijke professionalisering onbenut blijven. Voor externe partners, zoals gemeenten en opsporingsdiensten, ontstaat bovendien een onoverzichtelijk speelveld met meerdere aanspreekpunten en uiteenlopende standaarden. Dit bemoeilijkt effectieve samenwerking en ondermijnt de ontwikkeling van een consistente en robuuste weerbaarheidsstructuur binnen de branche als geheel.

Gebruik en afhankelijkheid van keurmerken en screeningtools — Verhuurmakelaars kunnen gebruikmaken van keurmerken, zoals 'Verhuur Veilig', en diverse screeningtools en externe dienstverleners bij het beoordelen van huurders. Hoewel deze instrumenten bijdragen aan professionalisering en ondersteuning van het werkproces, bestaat het risico dat zij een gevoel van schijnveiligheid creëren. Een te grote afhankelijkheid van keurmerken of geautomatiseerde screeningsresultaten kan ertoe leiden dat kritisch professioneel oordeel en contextuele afwegingen naar de achtergrond verdwijnen.

Daarnaast verschillen keurmerken en screeninginstrumenten in reikwijdte, diepgang en kwaliteitsborging. Wanneer toezicht op naleving beperkt is of criteria onvoldoende onderscheidend zijn, kunnen deze instrumenten verwachtingen wekken over veiligheid en betrouwbaarheid die niet volledig worden waargemaakt. Dit vergroot de kans dat relevante risicosignalen onopgemerkt blijven, terwijl betrokken partijen ervan uitgaan dat adequate controles zijn uitgevoerd.

Het ontbreken van standaarden voor de inzet en interpretatie van dergelijke hulpmiddelen versterkt deze kwetsbaarheid. Hierdoor ontstaat variatie in toepassing en effectiviteit, terwijl het vertrouwen in de beschermende werking ervan groot kan zijn. Dit ondermijnt de feitelijke weerbaarheid van verhuurprocessen tegen misbruik en criminele inmenging.

Kwetsbaarheden die samenhangen met specifieke bedrijfsactiviteiten

Naast de brede generieke kwetsbaarheden kent de verhuurmakelaardij verschillende kwetsbaarheden die direct samenhangen met specifieke onderdelen van het verhuurproces. Deze kwetsbaarheden ontstaan onder meer in de fasen van informatievergaring, screening van huurkandidaten en het toezicht op verhuurde objecten. Onvoldoende risicobesef, beperkte normering en het ontbreken van structurele opvolging creëren ruimte voor criminele exploitatie van huurwoningen. In dit onderdeel worden de kwetsbaarheden uiteengezet die specifiek voortkomen uit afzonderlijke handelingen binnen het verhuurproces en de manier waarop makelaars deze uitvoeren.

Beperkte informatiepositie en risicobesef — Aan het begin van het verhuurproces beschikken niet alle verhuurmakelaars in gelijke mate over voldoende informatie om potentiële risico's adequaat te kunnen inschatten. De nadruk ligt in deze fase vaak op administratieve volledigheid, juridische vereisten en commerciële aantrekkelijkheid van het object en de opdrachtgever. Risicokarakteristieken, zoals ongebruikelijke verhuurmotieven, afwijkende objectkenmerken of signalen uit de omgeving, krijgen daardoor bij een deel van de makelaars niet altijd structureel aandacht.

Deze beperkte informatiepositie doet zich met name voor op het niveau van individuele makelaars en specifieke verhuurpraktijken en vergroot de kans dat criminele actoren zich ongemerkt kunnen positioneren binnen reguliere verhuurprocessen. Wanneer contextuele signalen niet worden herkend of gewogen, ontstaat ruimte voor misbruik van vastgoed voor illegale activiteiten. Dit risico wordt versterkt door een beperkt risicobesef binnen delen van de branche, waarbij het natuurlijke uitgangspunt is dat het verhuurproces in beginsel legitiem van aard is.

Het ontbreken van systematische risico-indicatoren, richtlijnen of ondersteunende instrumenten maakt het voor individuele ondernemers lastig om onderscheid te maken tussen reguliere en afwijkende situaties. Hierdoor blijft preventie afhankelijk van individuele ervaring en professionele intuïtie, in plaats van gestructureerde en breed gedragen werkwijzen.

Beperkte toetsing in het screeningsproces — Binnen het screeningsproces van huurkandidaten bestaat zoals eerder genoemd een beperkte mate van uniformiteit, normstelling en gestandaardiseerde vakinhoudelijke kaders. Dit leidt tot aanzienlijke verschillen in kwaliteit en diepgang van beoordelingen tussen individuele verhuurmakelaars en organisaties. Zonder duidelijke richtlijnen voor wat als voldoende screening wordt beschouwd, is het risico groot dat relevante signalen niet worden herkend of onvoldoende worden meegewogen in besluitvorming.

Factoren zoals tijdsdruk, commerciële belangen en sociale beïnvloeding kunnen deze kwetsbaarheid versterken. Daarnaast beschikken niet alle professionals over dezelfde

gespreksvaardigheden, kennis van risicosignalen of bewustzijn van mogelijke criminele constructies. Het ontbreken van juridische verplichtingen tot screening draagt eraan bij dat investeringen in kwaliteitsborging en deskundigheidsbevordering niet vanzelfsprekend worden geprioriteerd.

Het resultaat is een screeningspraktijk die sterk afhankelijk is van individuele interpretaties en handelingsruimte, waardoor malafide huurders toegang kunnen krijgen tot vastgoed zonder dat risicopatronen structureel worden onderkend. Deze fragmentatie ondermijnt de voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van verhuurprocessen en beperkt de collectieve weerbaarheid van de branche tegen misbruik en criminele inmenging.

Gebrekkige opvolging en toezicht na verhuur — Na de overdracht van een verhuurd object aan de huurder en verhuurder vindt in veel gevallen beperkte of geen structurele opvolging plaats door de verhuurmakelaar. Hierdoor ontbreekt zicht op de wijze waarop het vastgoed daadwerkelijk wordt gebruikt na aanvang van de huurperiode. Wanneer criminele activiteiten zich pas na verloop van tijd manifesteren, blijven deze daardoor vaak langdurig onopgemerkt.

Deze kwetsbaarheid wordt versterkt door onduidelijke verwachtingen, taakverdelingen en verantwoordelijkheden tussen verhuurmakelaar en pandeigenaar. Formele afspraken over toezicht, signalering en opvolging ontbreken veelal, terwijl huurbescherming en beperkte aansprakelijkheid van makelaars de mogelijkheden tot ingrijpen beperken. Daarnaast ervaren pandeigenaren praktische en juridische belemmeringen bij het uitvoeren van toezicht op gebruik van hun vastgoed.

Kwetsbaarheden in de branchecultuur

De branchecultuur binnen de verhuurmakelaardij wordt gekenmerkt door een sterke nadruk op ondernemerschap en commerciële dienstverlening, gecombineerd met inspanningen vanuit brancheorganisaties om professionalisering en kwaliteitsborging te bevorderen. Het ontbreken van wettelijke toetredingseisen tot het beroep creëert echter een structureel spanningsveld. Leden die investeren in scholing, certificering en administratieve naleving ervaren dat deze inspanningen hun concurrentiepositie onder druk kan zetten ten opzichte van niet-aangesloten makelaars die dergelijke verplichtingen niet kennen. Dit belemmert de brede verankering van professionele standaarden.

Binnen de dagelijkse praktijk bestaat bij makelaars in algemene zin wél bewustzijn van risico's rondom witwassen en contante betalingen, mede ingegeven door Wwft-verplichtingen en publieke aandacht voor deze thema's. Dit bewustzijn blijft echter vaak beperkt tot deze specifieke compliance-aspecten. Het bredere perspectief op ondermijnende criminaliteit, criminele inmenging en de rol van vastgoed daarin wordt minder expliciet betrokken bij de uitvoering van het verhuurproces. Het

tegengaan van pandmisbruik wordt daardoor doorgaans gezien als een taak die primair bij publieke partijen is belegd, waarbij de eigen focus ligt op juridische naleving en het beperken van aansprakelijkheidsrisico's, in plaats van op het actief signaleren en voorkomen van criminele inmenging. Dit terwijl vastgoed een strategische rol speelt binnen het crime-script van polydrugscriminaliteit. Tegelijkertijd vervult de makelaar een poortwachtersfunctie met beperkte wettelijke bevoegdheden om relevante informatie te raadplegen, te verifiëren of te delen, wat de handelingsruimte in de praktijk beperkt.

Veel stappen binnen het verhuurproces zijn afhankelijk van professionele oordeelsvorming en discretionaire ruimte van individuele makelaars. Hoewel dit maatwerk mogelijk maakt, ontstaat hierdoor ook ruimte om protocollen flexibel toe te passen of controles te minimaliseren, met als gevolg uiteenlopende kwaliteitsniveaus binnen de branche.

Tot slot vindt kennisdeling over nieuwe modus operandi en verdachte patronen vooral plaats via informele netwerken. Bestaande opleidings- en kennisstructuren zijn vooralsnog beperkt in staat om actuele dreigingsinformatie systematisch te verspreiden. Het ontbreken van structurele publiek-private samenwerking versterkt deze lacune, waardoor relevante signalen onvoldoende worden vertaald naar collectieve weerbaarheid en preventieve handelingskaders binnen de branche.

4.6 Brancheanalyse Koninklijke Horeca Nederland

Koninklijke Horeca Nederland (KHN) is de landelijke brancheorganisatie voor de horecabranche en vertegenwoordigt meer dan 17.000 aangesloten ondernemingen. Daarmee behoort zij tot de grootste brancheverenigingen van Nederland en heeft zij een brede dekking binnen de potentiële achterban. Via 12 regiomanagers en ruim 230 lokale afdelingen onderhoudt KHN nauwe en frequente contacten met ondernemers, waardoor zij dicht op de praktijk staat van de dagelijkse horeca-exploitatie.

Voor deze kwetsbaarheidsanalyse is de focus gelegd op horecaondernemingen met een avondopenstelling, alcoholwetvergunning en/of portiers verplichting, zoals cafés en bars. Het bedrijfsproces in de branche is divers, maar richt zich voornamelijk op het bieden van diensten in de vorm van het verhuren van locaties en het verkopen van waren zoals eten en drinken. Deze ondernemingen vervullen een gastvrije en laagdrempelige ontmoetingsfunctie binnen de samenleving en trekken een breed en divers publiek aan, variërend van buurtgenoten tot bezoekers van uitgaansgebieden. Hierdoor kent de branche een grote variatie aan typen ondernemers en bedrijfsconcepten.

De horeca is sterk klantgericht ingericht en kenmerkt zich door een dynamische en sociaal georiënteerde bedrijfsvoering. Het klantenbestand is doorgaans wisselend

en omvat zowel vaste bezoekers als incidentele gasten. Door deze open en toegankelijke aard beschikken horecaondernemingen over een continue instroom van uiteenlopende bezoekersstromen, waarbij ondernemers en personeel een centrale rol vervullen in gastvrijheid, toezicht en dagelijkse bedrijfsprocessen. Deze positie, gecombineerd met de diversiteit aan activiteiten binnen horeca-locaties, bepaalt in belangrijke mate de structuur en dynamiek van de branche.

4.6.1 Crime script

Horecagelegenheden fungeren veelal als ontmoetingsplek en vervullen daarmee een belangrijke sociale functie. Daarnaast zijn horecaondernemingen open gelegenheden waar men vrij naar binnen kan lopen. De laagdrempeligheid van deze branche brengt echter ook een aantal kwetsbaarheden met zich mee voor criminele inmenging (Seidler et al., 2022; Van Leiden et al., 2014). Voor het crime script dat toepasbaar is op de horecabranche is gekozen om een tweedeling te maken: (1) een crime script waarin het crimineel gebruik van horecagelegenheden uiteen wordt gezet en (2) een crime script waarin een beeld wordt gegeven van de manier waarop criminele inmenging plaatsvindt in horecaondernemingen.

Crime script 1: crime script (poly)drugs

Het gebruik van horecagelegenheden door criminelen wordt in onderstaand crime script (Figuur 10) in beeld gebracht.

1. Aquisitie	2. Import	3. Productie	4. Opslag	5. Afzet
1.1 Grondstoffen verwerven	2.1 Via de weg	3.1 Synthetische drugs produceren	4.1 In loods/schuur	5.1 Verkoop via dealers
1.2 Hardware verwerven	2.2 Via de lucht met passagiersstroom	3.2 Softdrugs produceren	4.2 In (huur) woning	5.2 Verkoop via coffeeshops
1.3 Halffabricaten verwerven	2.3 Via de lucht met vracht/poststroom	3.3 Verwerken van cocaïne en/of heroïne	4.3 In (horeca) onderneming	5.3 Verkoop via internet
1.4 Eindproducten verwerven	2.4 Via de zee		4.4 In voertuig	5.4 Export/ doorvoer naar buitenland
1.3 Werkkrachten verwerven			4.5 In vaartuig	
			4.6 In garagebox	

Figuur 10 Overzicht van verschillende MO's per scène in het crime script (1)

Dit crime script beschrijft het criminele proces van drugsproductie en -handel in Nederland. De groen gekleurde scènes laten zien waar er raakvlakken (kunnen) bestaan met de horecabranche. Dit houdt in dat op verschillende momenten

binnen het crime script criminelen ervoor kunnen kiezen om gebruik te maken van een horecagelegenheid, bijvoorbeeld als ontmoetingslocatie, opslaglocatie of verkooplocatie.

Scène 1: Acquisitie — Het crime script start met acquisitie, dit kan betrekking hebben op verschillende facetten van het delict, zoals het verwerven van hardware, grondstoffen, halffabricaten (producten die nog verder verwerkt moeten worden) en eindproducten en alles wat hierbij komt kijken (Politie, 2024). Acquisitie omvat daarmee de contacten die gelegd worden en afspraken die gemaakt worden om deze drugs en grondstoffen voor de productie van drugs te importeren, te produceren of (verder) verwerken en te verkopen. Daarnaast kan een vorm van acquisitie ook het rekruteren van werkkrachten zijn, zoals (straat)dealers, drugskoks, uithalers, etc. (Chui et al., 2011).

Deze vormen van acquisitie kunnen op verschillende manieren plaatsvinden. Zo kan contact online plaatsvinden, bijvoorbeeld via het dark web of sociale media. Maar het contact kan ook fysiek verlopen, op een ontmoetingslocatie. Horecagelegenheden bieden hiertoe de uitgelezen mogelijkheid om met verschillende mensen op een openbare plek samen te komen voor criminele ontmoetingen (Seidler et al., 2022).

Scène 2: Import — Nadat contacten zijn gelegd en concrete afspraken zijn gemaakt, vindt in scène 2 het daadwerkelijke transport plaats van de goederen, zijnde hardware, grondstoffen, halffabricaten en/of eindproducten. Deze producten kunnen op verschillende manier bij de drugsproducent terecht komen. Zo kunnen deze via de weg vervoerd worden middels vrachtvervoer, maar kan het ook verscheept worden over zee of via de lucht middels vrachtvervoer of door met een passagier of vlucht personeel meegesmokkeld te worden. Ook het uithalen van drugs uit de havens valt onder de modus operandi binnen deze scène.

Scène 3: Productie — Wanneer de benodigdheden voor drugsproductie of -verwerking binnen zijn gaat scène 3, *productie*, van start. Het productieproces en de mensen en kennis die nodig zijn om dit proces te voltooien hangt volledig af van het soort drugs dat wordt geproduceerd. Zo kan het in deze scène gaan over extractie en/of versnijden van drugs om tot een eindproduct te komen en ook het dumpen of lozen van drugsafval kan onderdeel zijn van het productieproces (Politie, 2024).

Scène 4: Opslag — In deze scène wordt de opslag van grondstoffen, halffabricaten en/of eindproducten georganiseerd. Afhankelijk van het product dat opgeslagen dient te worden kan het dus ook voorkomen dat deze scène zich al voordoet vóór het productieproces, wanneer grondstoffen eerst ergens opgeslagen dienen te worden bijvoorbeeld. Opslag van (grondstoffen van) drugs kan in scala van locaties

plaatsvinden. Zo kan er onder andere gekozen worden om producten op te slaan in loodsen, (huur)woningen, auto's, vaartuigen, etc. (Politie, 2024; Chui et al., 2011).

Daarnaast zijn er ook situaties bekend waarin horecaondernemingen zijn gebruikt om drugs of grondstoffen hiervoor op te slaan (Seidler et al., 2022). Zo werd in juli 2025 een tweetal cafés in Eindhoven gesloten waarvan de achterkamers fungeerden als opslagplek voor hasj en hennep (Hoekstra, 2025). In oktober van datzelfde jaar werd er in de gemeente Schagen in Noord-Holland een café ontdekt die fungeerde als opslagplaats voor drugs, de Landelijke Faciliteit Ontmantelen (LFO) van de politie vond hier drie verschillende soorten drugs en grote hoeveelheden chemische stoffen (Noordhollands Dagblad, 2025).

Scène 5: Afzet — In de laatste scène wordt de afzet van grondstoffen, halffabricaten en/of eindproducten in Nederland of de export hiervan naar het buitenland beschreven. Dit kan gebeuren op tussenhandels- en detailhandelsniveau. Groothandelspartijen worden, zoals in de voorafgaande scènes beschreven, ingevoerd in Nederland of hier geproduceerd. Deze worden vervolgens in tussenhandelspartijen opgedeeld voor verspreiding in Nederland of export naar het buitenland. Verkoop op detailhandelsniveau kan gebeuren in coffeeshops, via het internet en door (straat)dealers. Uit onderzoek blijkt dat ook horecagelegenheden worden ingezet door dealers als dekmantel voor distributie en verkoop (Seidler et al., 2022).

Crime script 2: Criminele inmenging in Horeca

De manier waarop criminelen een positie verwerven in bonafide horecagelegenheden om deze te gebruiken voor criminele doeleinden⁷ wordt in onderstaand crime script (Figuur 11) in beeld gebracht. Het onderstaande figuur toont een overzicht van alle geïdentificeerde MO die direct of indirect verbonden zijn aan de criminele exploitatie van horecaondernemingen.

⁷ Dit betreft een aanvullend script dat zich deels buiten de afbakening van polydrugscriminaliteit begeeft, en is mede gebaseerd op ongepubliceerd werk over criminele inmenging in de horeca als zelfstandig fenomeen.

1. Verkenning	2. Infiltratie	3. Exploitatie	4. Exit
1.1 Verkenning van de fysieke omgeving	2.1 Overname van onderneming	3.1 Ontmoetingslocatie	4.1 Verkoop onderneming
1.2 Verkenning van de situatie van de ondernemer	<i>Methode:</i> a. Financiële afhankelijkheid creëren b. Dreigen met/ uitoefenen van geweld	3.2 Afzetlocatie voor drugsverkoop	4.2 Sluiten onderneming
1.3 Verkenning van de situatie van de onderneming	2.2 Controle krijgen over onderneming zonder overname	3.3 Locatie voor illegale diensten	4.3 Overhevelen onderneming nieuwe stroman
	<i>Methode:</i> a. Financiële afhankelijkheid creëren b. Dreigen met/ uitoefenen van geweld c. Protectie afpersing d. Infiltreren zonder medeweten door innemen sleutelpositie	3.4 Witwassen	
		3.5 Opslaglocatie voor illegale goederen	
		3.6 Uitoefenen van macht	

Figuur 11 Overzicht van verschillende MO's per scène in het crime script (2)

Het script begint bij het scouten van horecagelegenheden die aantrekkelijk zijn voor criminele exploitatie en eindigt bij het (administratief) verlaten van deze onderneming. Binnen het crime script zijn vier scènes gedefinieerd. Het is daarbij van belang om op te merken dat de beoogde manier van exploitatie in scène 3 vaak een rol speelt in het selecteren van een horecaonderneming (scène 1). Dit in de uitwerking van de scènes hieronder verder worden toegelicht. Daarnaast is het belangrijk om te vermelden dat ook hier een abstractieniveau wordt gehanteerd waarbij enkele van de beschreven modus operandi, met in het bijzonder de MO's in scène 3, een eigen crime script op een hoger abstractieniveau hebben. Vanwege de scope van het onderzoek, waarbij de focus op drugscriminaliteit ligt, is ervoor gekozen om dit niet op een hoger abstractieniveau uit te werken.

Scène 1: Verkenning — Het crime script begint met een verkenning van interessante horecaondernemingen waar criminelen zich mogelijk kunnen vestigen. Er bestaan verschillende manieren waarop criminelen deze verkenning aanpakken. Zo kan er worden gekeken naar de fysieke omgeving waarin een onderneming is gevestigd. Criteria zoals sociale controle of formeel toezicht kunnen hierbij een rol spelen (Seidler et al., 2022). Wanneer criminelen voornemens zijn om illegale diensten zoals gokken of prostitutie aan te bieden in een horecagelegenheid, zijn ze bijvoorbeeld gebaat bij gebieden met minder sociale controle of waar het minder opvalt als bezoekers op afwijkende tijdstippen komen (Seidler et al., 2022). Maar ook de ligging van een onderneming kan hierbij in kaart gebracht worden, waarbij gelegenheden

met een strategische ligging de voorkeur genieten. Een voorbeeld hiervan is een dader die horecagelegenheden selecteert op basis van strategische ligging: óf drukbezochte uitgaansgebieden om zicht te houden op de directe omgeving en nabij afzetmarkten, óf juist afgelegen/afgeschermd locaties waar door beperkte sociale controle ontmoetingen en handelingen buiten regulier toezicht kunnen plaatsvinden.

Ook de situatie van een ondernemer zelf kan interessant zijn voor criminelen en door hen onder de loep genomen worden, alvorens zij beslissen te toenadering te zoeken tot een onderneming. Hierbij wordt bijvoorbeeld door criminelen vastgesteld of een ondernemer kwetsbaar kan zijn voor afpersing of dat deze mogelijk open staat voor een criminele samenwerking. Hierbij kan het (sociale) netwerk van een ondernemer een interessante indicator zijn voor criminelen. Maar ook de mate waarin een ondernemer in contact staat met de overheid en diens houding hiertegenover kan relevante informatie zijn voor criminelen.

Als laatste biedt de (financiële) situatie van een onderneming een beslistmogelijkheid voor criminelen. Het hebben van een sterke cashflow kan bijvoorbeeld een belangrijke eigenschap zijn wanneer criminelen een horecaonderneming in bezit willen krijgen ten behoeve van het witwassen van zwart geld. Een onderneming die financieel kwetsbaar is, zal ook aantrekkelijker zijn voor criminelen omdat zij hierop kunnen inspelen (zie verdere toelichting van deze MO in de beschrijving van scène 2 hieronder). Daarnaast kan ook een succesvolle onderneming interessant zijn voor criminelen. Een onderneming met een waardevolle naam kan statusverhogend werken voor degene die het in bezit heeft.

Scène 2: Infiltratie — Wanneer criminelen hun oog hebben laten vallen op een voor hen aantrekkelijke horecaonderneming volgt scène 2, het verwerven van een positie binnen de betreffende onderneming. Dit gebeurt doorgaans op twee manieren: door de horecaonderneming daadwerkelijk over te nemen of door controle over de onderneming te krijgen, zonder deze formeel over te nemen. De overdracht van invloed op een horecaonderneming vindt plaats door middel van (dreiging met) geweld (Respondent - ondernemer; Van Leiden et al., 2014) of door een ondernemer financieel afhankelijk te maken, waarna wordt afgedwongen dat het (formele) eigenaarschap van de horecazaak wordt afgestaan (Respondent - Ondernemer; Seidler et al., 2022; Van Leiden et al., 2014).

Wanneer criminelen ervoor kiezen om enkel informeel eigenaarschap van een onderneming te krijgen is er nog een derde en vierde methode om dit te bewerkstelligen. Een van deze methoden is infiltratie via de portier. Dit vindt voornamelijk plaats bij drukbezochte gelegenheden waar regelmatig incidenten zijn. Criminelen spelen hierop in door een oplossing aan te dragen in de vorm van beveiliging. Door de beveiliging van de horecaonderneming op cruciale momenten bij te staan, verkrijgen zij een positie in de onderneming. Ondernemers worden afhankelijk van de criminele

beveiliging en worden vervolgens, onder bedreiging met geweld, verplicht tot het aannemen van nieuwe portiers uit het netwerk van de criminelen (Respondent - Ondernemer; Van Leiden et al., 2014). Als laatste kan infiltratie plaatsvinden zonder medeweten van een ondernemer. Dit kan gebeuren wanneer een sleutelpositie wordt ingenomen, waarbij de bonafide bedrijfsvoering grotendeels intact blijft en er als ware een pleegproces plaatsvindt, parallel aan deze bedrijfsvoering. Te denken valt aan het dealen van drugs door personeelsleden.

Scène 3: Exploitatie — Op het moment dat het criminel is gelukt om toegang tot een horecaonderneming te krijgen kan scène 3 in werking treden, *exploitatie*. Afhankelijk van de beoogde doelen van een criminele organisatie kan een horecaonderneming onder andere ingezet worden als criminele ontmoetingslocatie, als afzetlocatie voor drugsverkoop, als locatie om illegale diensten zoals gokken of prostitutie aan te bieden, als witwasvehikel, als opslaglocatie voor illegale goederen of als statussymbool/voor het uitoefenen van macht. Het uitoefenen van macht middels een horecaonderneming heeft te maken met het uiterlijk vertoon van status. Hierbij valt te denken aan het etaleren van grote geldbedragen of het hebben van een plek in een VIP-ruimte. Daarbij kan macht hebben over dergelijke onderneming met een waardevolle naam positief bijdragen aan de positie van de eigenaar, ook als dit niet de formele eigenaar is.

Zoals eerder benoemd vormt deze scène een belangrijke indicator voor modus operandi die criminelen kiezen in scènes voorafgaand aan de daadwerkelijke exploitatie. Zo zal de keuze voor een bepaalde onderneming op basis van de fysieke ligging interessanter zijn wanneer de onderneming ingezet dient te worden voor illegale diensten. Terwijl de situatie van de ondernemer en diens houding ten opzichte van criminaliteit wellicht doorslaggevend zal zijn wanneer criminelen op zoek zijn naar een ontmoetingslocatie.

Scène 4: Exit — Er kunnen verschillende redenen zijn voor criminelen om hun eigenaarschap van een horecaonderneming stop te zetten. Bijvoorbeeld omdat de onderneming niet meer nodig is of het criminel te heet onder de voeten wordt. In dat geval start scène 5, *exit*. Hierbij kunnen criminelen ervoor kiezen om de onderneming te verkopen of te sluiten. Daarnaast kan er ook gekozen worden om een onderneming wel in bezit te houden, maar door deze over te hevelen naar een (nieuwe) stroman. Dit laatste zal vooral plaatsvinden wanneer er vermoedens bestaan dat opsporing en handhaving de huidige eigenaar (crimineel) in beeld hebben. In dit geval blijft de onderneming in de handen van het criminele netwerk, maar zal deze niet meer in verband gebracht kunnen worden met de voormalige (criminele) eigenaar.

4.6.2 Positie van de branche ten opzichte van het crime script polydrugscriminaliteit

Binnen het bredere fenomeen polydrugscriminaliteit vervullen horecaondernemingen een specifieke rol doordat zij laagdrempelige ontmoetingsplekken vormen waar uiteenlopende bezoekers en groepen samenkomen. De horeca heeft een centrale maatschappelijke functie en is nadrukkelijk verweven met het sociale en nachtelijke leven in steden en uitgaansgebieden. Hierdoor kan de branche, zonder dat ondernemers daarvan op de hoogte zijn, een rol spelen binnen verschillende fasen van criminele processen die samenhangen met de productie, handel en afzet van drugs.

Horecagelegenheden fungeren van oudsher als publieke ontmoetingsplaatsen waar zowel reguliere bezoekers als personen met criminele intenties in dezelfde sociale omgeving aanwezig kunnen zijn. Hierdoor kunnen zij onbedoeld gebruikt worden als locatie voor ontmoetingen, afstemming of verkenning. De relatief informele en drukbezochte omgeving maakt dat dergelijke activiteiten opgaan in reguliere bezoekersstromen, waardoor signalering niet altijd eenvoudig is. Daarnaast vormt de horecabranche een belangrijke toegangspoort tot het nachtleven, een omgeving waarin het gebruik en de handel in bepaalde soorten verdovende middelen, zoals bijvoorbeeld cocaïne of XTC, vaker voorkomen. Hierdoor kan de horeca indirect deel uitmaken van lokale afzetmarkten zonder dat ondernemers daar actief aan bijdragen.

Bepaalde typen horecagelegenheden, met name ondernemingen op zichtlocaties in drukke uitgaansgebieden of juist afgelegen locaties met een zekere mate van privacy, kunnen strategische waarde hebben voor criminele netwerken. Deze locaties bieden mogelijkheden voor fysieke gebiedsbeheersing, het bewaken van territorium of het beïnvloeden van toegang tot afzetmarkten. In sommige gevallen kan de positie van een horecaonderneming aantrekkelijk zijn om grip te krijgen op wat er in de omgeving gebeurt.

Daarnaast kunnen horecaondernemingen, door de aanwezigheid van contante geldstromen en wisselende bezoekers, kwetsbaar zijn voor vormen van witwassen of investeringen door personen met criminele intenties. De branche kent een dynamische financiële structuur waarin investerings- en financieringsstromen niet altijd transparant zijn, waardoor bonafide ondernemers onbedoeld doelwit kunnen worden van pogingen tot financiële inmenging.

De horeca speelt binnen het crime script polydrugscriminaliteit geen bewuste of actieve rol, maar kan door haar maatschappelijke functie, open karakter en sociale dynamiek een onbedoelde schakel vormen binnen verschillende stappen van criminele processen. Deze positie wordt versterkt door de combinatie van laagdrempelige toegankelijkheid, wisselende bezoekersstromen en de financiële en sociale kenmerken die kenmerkend zijn voor de branche. Hierdoor is de branche

in meerdere opzichten potentieel aantrekkelijk voor criminele netwerken die gebruikmaken van bestaande structuren in plaats van eigen logistieke voorzieningen.

4.6.3 Kwetsbaarheidsanalyse

De geïdentificeerde kwetsbaarheden voor criminele inmenging in het kader van drugsriminaliteit zijn onderverdeeld in drie categorieën: (1) kwetsbaarheden die breed voorkomen binnen de gehele branche, (2) kwetsbaarheden die samenhangen met specifieke bedrijfsactiviteiten en als laatste (3) kwetsbaarheden die samenhangen met de branchecultuur zoals gewoonten, normen en routines die invloed hebben op signalering en handelen.

Kwetsbaarheden die breed voorkomen binnen de gehele branche

De horecabranche kent een aantal brede, branche typische kenmerken die in meerdere onderdelen van de bedrijfsvoering kunnen leiden tot kwetsbaarheden voor criminele inmenging. Deze generieke kwetsbaarheden vloeien voort uit structurele eigenschappen van de branche, zoals de sociale dynamiek binnen bedrijven, financiële processen en de wijze waarop ondernemingen georganiseerd zijn. Omdat deze kenmerken in veel horecagelegenheden voorkomen, vormen zij een overkoepelende basis waarop criminelen kunnen inspelen. In dit onderdeel worden de belangrijkste generieke kwetsbaarheden beschreven die voortkomen uit de algemene bedrijfsvoering en positie van horecaondernemingen.

Beperkt toezicht en controlemogelijkheden — Een overkoepelende kwetsbaarheid binnen de horecabranche betreft de beperkte mogelijkheden voor structureel toezicht en controle op bedrijfsprocessen, personen en geldstromen. De dagelijkse praktijk kenmerkt zich door hoge dynamiek, wisselende drukte en een sterke focus op gastvrijheid en continuïteit. In combinatie met contante betalingen, anonieme bezoekersstromen en flexibele personeelsinzet leidt dit ertoe dat ondernemers en toezichthouders vaak slechts gedeeltelijk zicht hebben op wat zich binnen een onderneming afspeelt. Deze beperkte informatiepositie en afhankelijkheid van informeel toezicht vergroten de kans dat afwijkende signalen niet tijdig worden herkend en dat criminele inmenging ongemerkt plaatsvindt binnen reguliere horecaprocessen. De onderstaande kenmerken lichten toe hoe dit zich in de praktijk manifesteert.

Beperkte controle op contante geldstromen > Binnen de horecabranche blijft het gebruik van contant geld, ondanks een dalende trend, een structureel onderdeel van de dagelijkse bedrijfsvoering. Ondernemers ontvangen zowel reguliere betalingen als incidentele hogere bedragen contant, wat de transparantie van geldstromen beperkt. Door de beperkte zichtbaarheid op herkomst en omvang van contante inkomsten ontstaat een kwetsbaarheid voor het inbrengen van illegale gelden binnen reguliere

bedrijfsprocessen. Dit kan zich voordoen via omzetverhoging, onderlinge verrekening van betalingen of investeringen in de onderneming.

De kwetsbaarheid wordt versterkt doordat ondernemers in de praktijk uiteenlopende administratieve systemen hanteren en variëren in de mate waarin zij transacties formaliseren. Hierdoor kunnen ongebruikelijke patronen in kasstromen minder snel opvallen. Daarnaast vormt de branche een dynamische omgeving met wisselende drukte, waardoor tijdsdruk en operationele belasting kunnen leiden tot beperkte controle op contante transacties. Deze combinatie van factoren maakt contante geldstromen binnen de horeca aantrekkelijk voor misbruik door criminele netwerken.

Beperkte bekendheid met klanten en intenties > Horecagelegenheden vervullen een uitgesproken sociale functie en zijn in hoge mate gericht op toegankelijkheid en gastvrijheid. Bezoekers komen en gaan vaak zonder dat hun identiteit bekend is of hoeft te worden vastgesteld. Hierdoor ontstaat een omgeving waarin personen relatief anoniem aanwezig kunnen zijn en langdurig relaties kunnen opbouwen met personeel of ondernemers, zonder dat dit direct opvalt. Deze langdurige aanwezigheid kan worden benut om zicht te krijgen op financiële kwetsbaarheden, organisatorische processen of momenten waarop druk kan worden uitgeoefend.

De wisselende bezoekersstromen, gecombineerd met een vaak vluchtige interactie tussen personeel en gasten, maken het moeilijk om afwijkend gedrag snel te herkennen. Tegelijkertijd beschikken overheidspartijen doorgaans over een beperkte informatiepositie ten aanzien van sociale dynamiek binnen horecagelegenheden. Hierdoor kunnen signalen die wijzen op toenadering door personen met criminele intenties onopgemerkt blijven. De spanning tussen gastvrijheid en alertheid vormt daarmee een structureel kenmerk van deze branche die deze kwetsbaarheid in stand houdt.

Dynamiek en kwetsbaarheid van personeel > De horecabranche wordt gekenmerkt door een hoge personeelsomloop, flexibele contractvormen en variërende werktijden. Door deze dynamiek is er vaak weinig tijd om duurzame vertrouwensrelaties op te bouwen of een gedeeld verantwoordelijkheidsgevoel voor de lange termijn te creëren. Ondernemers hebben soms beperkt zicht op personeel, met name bij nachtdiensten, drukke momenten of wanneer een bedrijfsleider verantwoordelijk is voor de dagelijkse aansturing.

Deze omstandigheden vergroten de kans dat personeel benaderd of beïnvloed wordt door criminele organisaties, bijvoorbeeld om informatie door te geven, toegang te verschaffen of handelingen te verrichten die de onderneming kwetsbaar maken. Onbekendheid met signalen van criminele inmenging en beperkte training in weerbaar handelen dragen eraan bij dat risico's niet tijdig worden onderkend. De

combinatie van flexibiliteit, anonimiteit en beperkte toezichtstructuren maakt het personeelsdomein tot een belangrijke generieke kwetsbaarheid.

Afhankelijkheid van alternatieve financieringsmogelijkheden — Het verkrijgen van reguliere financiering voor het starten, uitbreiden of overnemen van een horecaonderneming is in veel gevallen complex. Banken zijn terughoudend vanwege hoge faalkansen, beperkte zekerheden en schommelingen in bedrijfsresultaten. Hierdoor zijn ondernemers vaker aangewezen op alternatieve financieringsvormen, waaronder onderhandse leningen van individuen of investeringsconstructies waarvan de herkomst van gelden niet altijd transparant is.

Deze afhankelijkheid vergroot de kwetsbaarheid voor criminele inmenging, omdat financiers op informele wijze grip kunnen krijgen op de bedrijfsvoering. Dit kan zich uiten in druk op besluitvorming, beïnvloeding van de exploitatie of het creëren van een afhankelijkheidspositie. Gemeenten en andere toezichhouders beschikken bovendien niet altijd over voldoende capaciteit of expertise om verdachte financieringsstromen tijdig te signaleren, waardoor risico's op misbruik van financieringsprocessen aanwezig blijven.

Afhankelijkheid van individuele zelfredzaamheid — Criminele organisaties maken gebruik van pressiemiddelen zoals intimidatie, dreigementen, fysiek geweld en zelfs aanslagen om hun activiteiten te ondersteunen. Horecaondernemers zijn in hoge mate zelfredzaam en gewend om problemen binnen de onderneming zelfstandig op te lossen. Hierdoor moeten zij bij vermoedens van criminele inmenging vaak zelf de confrontatie aangaan om grenzen te stellen, zonder directe ondersteuning van externe partijen. Dit plaatst hen in een kwetsbare positie, zeker wanneer sprake is van dreiging door individuen of groepen criminelen die in georganiseerd verband opereren.

Omdat ondersteunende structuren voor horecaondernemers beperkt aanwezig zijn, ontbreekt een afschrikwekkend tegengewicht dat criminelen zou kunnen ontmoedigen. Tegelijkertijd communiceren ondernemers onderling weinig over dit type problematiek, waardoor signalen niet breed gedeeld worden en er geen collectieve handelingskracht ontstaat. Een laag vertrouwen in de overheid en beperkte samenwerking tussen ondernemers dragen eraan bij dat zij risico's vaak in isolatie moeten dragen. Dit vergroot de kans dat ondernemers onder druk komen te staan en uiteindelijk toegeven aan eisen of invloed van criminele actoren om escalatie te voorkomen.

Kwetsbaarheden die samenhangen met specifieke bedrijfsactiviteiten

Naast generieke kenmerken kent de horecabranche een aantal kwetsbaarheden die direct samenhangen met de specifieke inrichting van horecagelegenheden en hun positie binnen het uitgaansleven. Deze kwetsbaarheden worden bepaald

door elementen zoals locatie, de nabijheid van afzetmarkten voor verdovende middelen, statusgevoelige bedrijfsconcepten en de inzet van portiers bij de toegangscontrole. Deze kenmerken maken bepaalde ondernemingen extra gevoelig voor beïnvloeding of misbruik door criminele organisaties. In dit onderdeel worden de kwetsbaarheden beschreven die specifiek voortkomen uit de context en activiteiten van horecaondernemingen met een avondopenstelling, alcoholwetvergunning en/of portiers verplichting.

Strategische ligging horecagelegenheid — De strategische ligging van horecagelegenheden vormt een belangrijke kwetsbaarheid binnen de branche. Ondernemingen in drukbezochte uitgaansgebieden bieden zicht op de directe omgeving en kunnen daardoor waardevol zijn voor criminele organisaties die grip willen houden op lokale dynamiek of afzetmarkten. Tegelijkertijd kunnen juist afgelegen of afgeschermd locaties aantrekkelijk zijn als ontmoetingsplaats, doordat hier minder sociale controle en zichtbaarheid is. Hierdoor kunnen zowel centraal gelegen als geïsoleerde horecagelegenheden worden benut voor activiteiten die buiten het zicht van reguliere toezichtstructuren plaatsvinden. De overlap tussen fysieke locaties van horecabedrijven en gebieden waar verdovende middelen worden verhandeld versterkt deze kwetsbaarheid.

Risico op criminele inmenging door horeca als sociaal en symbolisch knooppunt

Binnen uitgaansgebieden vervult de horeca een centrale rol als ontmoetingsplek waar bezoekers, sociale netwerken en economische transacties samenkomen. Deze positie maakt horecagelegenheden niet alleen aantrekkelijk voor reguliere gasten, maar ook voor criminele actoren die actief zijn in het uitgaansleven. De combinatie van een natuurlijke samenkomst van potentiële afnemers van verdovende middelen en de mogelijkheid om zichtbaarheid, status en invloed te verwerven binnen een legitieme setting vergroot het risico op criminele inmenging. Ondernemers opereren daarbij in een spanningsveld tussen gastvrijheid, commerciële aantrekkelijkheid en beheersing van risico's, waarbij invloed en aanwezigheid van criminele netwerken zich niet altijd direct manifesteren, maar geleidelijk kunnen normaliseren binnen de bedrijfsomgeving. De onderstaande kenmerken illustreren hoe deze centrale positie van de horeca kan doorwerken in concrete risico's voor de onderneming.

Overlap met afzetmarkt van verdovende middelen > Binnen het uitgaansleven zijn bepaalde soorten verdovende middelen, zoals bijvoorbeeld cocaïne en XTC, relatief populair. Hierdoor zijn verkopers van deze middelen actief in en rondom uitgaansgebieden en de daar gevestigde horecagelegenheden. De horeca vormt daarmee een laagdrempelige toegangspoort tot een relevante afzetmarkt. Criminele organisaties hebben belang bij invloed op de toegang tot deze markt en kunnen proberen grip te krijgen op de omgeving waarin handel plaatsvindt. Toegangscontrole wordt in de praktijk vaak uitbesteed aan beveiligingsbedrijven, wat betekent dat ondernemers afhankelijk zijn van externe partijen voor het beheersen van ongewenste

bezoekersstromen. Zowel overheidspartijen, ondernemers als criminele netwerken hebben belang bij stabiliteit in het gebied, waardoor spanningen rondom deze kwetsbaarheid kunnen ontstaan.

Statusverhogend assortiment en dienstverlening > Binnen sommige horecaconcepten speelt status een centrale rol, bijvoorbeeld door het aanbieden van VIP-ruimtes, speciale tafels of zichtbare luxeproducten zoals flessen champagne die met veel aandacht worden geserveerd. Dergelijke voorzieningen kunnen aantrekkelijk zijn voor personen die publiekelijk aanzien willen verwerven door het etaleren van grote geldbedragen. Binnen criminele milieus kan dit ‘patsergedrag’ worden gebruikt om status, macht en invloed te tonen. Ondernemingen die inspelen op deze vraag zijn hierdoor in verhoogde mate kwetsbaar voor criminele inmenging, zeker wanneer status mede wordt ontleend aan nabijheid tot het bedrijf of invloed op de onderneming zelf. De combinatie van hoge incidentele uitgaven en statusgevoelige producten vergroot dit risico.

Afhankelijkheid van externen voor toegangscontrole — Veel horecaondernemingen zijn voor de selectie en toegangscontrole van bezoekers afhankelijk van portiers die werkzaam zijn via beveiligingsbedrijven. Deze functie vormt een cruciale schakel in het bedrijfsproces, omdat de portier niet alleen bepaalt wie toegang krijgt tot de onderneming, maar ook zicht heeft op wat zich in de nabije omgeving afspeelt. De sleutelpositie van de portier maakt deze functie kwetsbaar voor beïnvloeding of infiltratie door criminele organisaties die toegang willen krijgen tot de onderneming of tot de omringende afzetmarkt van verdovende middelen. Beperkte screeningsmogelijkheden, beperkte informatie-uitwisseling en een hoge afhankelijkheid van ondernemers van deze functie dragen bij aan de instandhouding van deze kwetsbaarheid.

Kwetsbaarheden in de branchecultuur

De horeca kenmerkt zich door een sociale en gastvrije cultuur. De branche is gericht op openheid, klantgerichtheid en laagdrempelige interactie, waarbij personeel en ondernemers gewend zijn aan extern contact en een extraverte omgangsvorm. Deze culturele kenmerken maken het echter lastig om toenaderingspogingen van personen met criminele intenties als zodanig te herkennen. Benadering kan plaatsvinden onder het mom van vriendschappelijkheid, loyaliteit of financiële interesse, zonder dat dit direct als risicovol wordt gezien.

De horecabranche wordt daarnaast gekenmerkt door een cultuur waarin ondernemers in een fysiek kwetsbare positie kunnen komen te staan wanneer zij geconfronteerd worden met personen of netwerken die geweld, dreiging of intimidatie niet schuwen. In de praktijk staan ondernemers er vaak alleen voor wanneer zich dergelijke situaties voordoen, omdat ondersteuning vanuit overheid of branche beperkte zichtbaarheid en slagkracht heeft. Het beperkte vertrouwen in de overheid versterkt deze positie:

ondernemers ervaren dat zij bij concrete signalen van criminele inmenging weinig kunnen terugvallen op duidelijke handelingsperspectieven of adequate opvolging. Daarnaast wordt informatie-uitwisseling bemoeilijkt door, al dan niet gepercipieerde, beperkingen vanuit privacywetgeving, waardoor signalen minder gemakkelijk gedeeld worden.

Daarnaast opereert de branche binnen een omgeving waarin het gebruik van bepaalde soorten verdovende middelen maatschappelijk gezien een ambigue positie inneemt. Het drugsbeleid en de sociale norm rondom gebruik zorgen ervoor dat ondernemers moeten balanceren tussen gastvrijheid enerzijds en het zelfstandig optreden tegen drugsgebruik binnen hun onderneming anderzijds. Deze spanning kan in de praktijk leiden tot dilemma’s, bijvoorbeeld wanneer het optreden tegen drugsgebruik risico’s met zich meebrengt voor de sfeer in het bedrijf of wanneer het handhaven van regels de relatie met bezoekers onder druk zet. Deze combinatie van gastvrijheid, maatschappelijke context en beperkte handelingsruimte vormt een deel van de culturele basis van de branche en beïnvloedt de weerbaarheid tegen criminele inmenging.

4.7 Resumerend

In voorgaande paragrafen hebben wij het crime script polydrugscriminaliteit geïntroduceerd, en voor een vijftal brancheverenigingen in kaart gebracht op welke wijze bonafide bedrijfsprocessen raken aan dit overkoepelende script. Specifieke bedrijfsprocessen, generieke kwetsbaarheden van de branche en branche-culturele kenmerken zijn van invloed op de mate waarin ondernemers het risico lopen op criminele inmenging. Samenvattend geven wij in Figuur 12 schematisch weer welke scène of scènes van het crime script polydrugscriminaliteit raakvlakken vertonen met de onderzochte branches.

Acquisitie	Import (grondstoffen)	Verwerven productiemiddelen	Verwerven locatie	Productie	Dumping	Afzet
Infiltratie logistieke keten	Misbruik logistieke keten	Hardware en apparatuur voor productie of uitwassen	Verhuur van ruimten	Productie, verwerken, bewerken en verpakken	Voorbereiding dumplocatie	Afzetmarkt Investeren opbrengst
Ontmoetingsplaats	Smokkel via jachthavens		Voorbereiding productielocatie		Dumping via mestafval	
Infiltratie						
Acquisitie infiltratie elders						

Figuur 12 raakvlakken crime script polydrugscriminaliteit en branches

Bovenstaand figuur laat zien dat binnen een aantal scènes van het crime script polydrugscriminaliteit misbruik kan worden gemaakt van bonafide ondernemingen. Voor andere scènes hebben wij geen directe raakvlakken gevonden met de reguliere bedrijfsprocessen van de branches die deelnamen aan dit onderzoek.

Het bestaan van deze raakvlakken betekent echter niet dat criminele inmenging zich uitsluitend laat verklaren vanuit de positie van een branche binnen één specifieke scène van het crime script. In de voorgaande analyses blijkt dat juist structurele kenmerken van bedrijfsvoering, toezicht, cultuur en samenwerking bepalend zijn voor de mate waarin ondernemingen binnen deze raakvlakken kwetsbaar worden voor crimineel misbruik.

Om deze onderliggende patronen zichtbaar te maken, worden in de volgende paragraaf de kwetsbaarheden geanalyseerd die branche-overstijgend terugkeren en die verklaren waarom uiteenlopende branches, ondanks verschillende posities in het crime script, met vergelijkbare risico's op criminele inmenging worden geconfronteerd.

4.8 Branche-overstijgende kenmerken

Wanneer de kwetsbaarheidsanalyses van de vijf deelnemende branches in samenhang worden bekeken, ontstaat een consistent beeld van branche-overstijgende kenmerken van zowel individuele organisaties als sectoren die samenhangen met een verhoogde kwetsbaarheid op criminele inmenging. Ondanks de grote verschillen in bedrijfsvoering, context en schaalgrootte blijken vergelijkbare mechanismen een rol te spelen in de manier waarop misbruik kan worden gemaakt van bonafide ondernemingen. De branche-overstijgende kenmerken zijn niet toe te schrijven aan één specifieke sector, maar vinden hun oorsprong in structurele eigenschappen van hedendaagse bedrijfsvoering, arbeidsrelaties en publiek-private verhoudingen.

Beperkte en gefragmenteerd informatiepositie

Een centrale overkoepelende kwetsbaarheid betreft de beperkte informatiepositie van ondernemers en betrokken actoren. In alle onderzochte branches ontbreekt vaak een integraal en actueel beeld van personen, processen of financiële stromen waarbinnen criminele inmenging kan plaatsvinden. Registratie is onvolledig of versnipperd, verificatie vindt beperkt plaats en informatie is verdeeld over meerdere schakels of partijen.

Deze gefragmenteerde informatiepositie betekent dat signalen die kunnen duiden op criminele inmenging, niet altijd in samenhang worden gezien. Afwijkingen blijven daardoor op zichzelf staan en worden niet tijdig herkend als onderdeel van een breder crimineel patroon. Criminele actoren kunnen deze lacunes benutten door activiteiten

te spreiden over locaties, momenten en relaties, waardoor zij onder de radar blijven binnen reguliere bedrijfsprocessen.

Beperkte mogelijkheden voor toezicht en controle — Aan de beperkte informatiepositie is nauw verbonden dat toezicht en controle in de dagelijkse praktijk vaak situationeel en persoonsafhankelijk zijn ingericht. In alle branches zien we dat toezicht doorgaans wel aanwezig is, maar onvoldoende structureel is geborgd en onder druk staat van commerciële belangen als snelheid, continuïteit en gastvrijheid. Capaciteitsbeperkingen, hoge werkdruk en prioritering van primaire bedrijfs- en dienstverleningstaken dragen bij aan de fragmentarisch uitvoering van het toezicht. Hierdoor ontstaan momenten en ruimtes waarin toezicht tijdelijk afwezig of verminderd is. Criminele inmenging maakt juist gebruik van deze hiaten in toezicht en controle, waarbij niet zozeer sprake is van het volledig ontbreken van toezicht, maar van toezicht dat onvoldoende systematisch, herhaalbaar en overdraagbaar is georganiseerd.

Afhankelijkheid van menselijke schakels met beperkte weerbaarheid — Een derde overkoepelende kwetsbaarheid betreft de centrale rol van menselijke schakels binnen bedrijfsprocessen. In alle onderzochte branches worden cruciale functies vervuld door personen met directe toegang tot locaties, informatie of middelen: medewerkers, uitzendkrachten, portiers, chauffeurs, makelaars of beheerders. Deze functies zijn vaak operationeel van aard en worden niet altijd als risicovol beschouwd omdat men onbekend is met uitingsvormen van criminele inmenging in de branche. Criminele netwerken zetten gericht in op het benaderen van personen die toegang hebben tot kritieke processen, waarbij druk, verleiding of normalisering een rol kan spelen. De afhankelijkheid van deze menselijke schakels, gecombineerd met flexibele arbeidsrelaties, beperkte screening en wisselende mate van training, vergroot de kans op criminele inmenging.

Beperkte kennis en bewustzijn van criminele modus operandi — Hoewel in alle branches sprake is van enig bewustzijn van criminaliteitsrisico's, blijft de kennis over specifieke vormen van criminele inmenging vaak beperkt. Ondernemers en medewerkers herkennen eerder zichtbare en bekende fenomenen, zoals openlijk drugsgebruik, dan subtiele of geïnstitutionaliseerde vormen van beïnvloeding, of de raakvlakken tussen het eigen bedrijfsproces en een crime script zoals weergegeven in bovenstaande kwetsbaarheidsanalyses. Het ontbreken van actuele kennis over modus operandi en concrete handelingskaders maakt dat preventie grotendeels reactief blijft en onvoldoende is ingebed in de dagelijkse praktijk.

Lage meldingsbereidheid en terughoudendheid richting autoriteiten — Een volgende kwetsbaarheid die branches overstijgt, is de lage meldingsbereidheid wanneer ondernemers of medewerkers te maken krijgen met (signalen van) criminele inmenging. Angst voor reputatieschade, herleidbaarheid, commerciële

consequenties of fysieke dreiging spelen hierbij een belangrijke rol. Daarnaast wordt in meerdere branches een beperkt vertrouwen ervaren in de opvolging en meerwaarde van meldingen.

Het gevolg is dat signalen vaak blijven hangen op individueel niveau en niet worden doorgezet naar publieke of collectieve structuren, waardoor interventies laat of helemaal niet plaatsvinden. Deze terughoudendheid versterkt ook de eerder beschreven fragmentatie van informatie en beperkt daarmee het lerend vermogen van de branches.

Versnipperde samenwerking en gebrek aan regie — In alle branches is sprake van initiatieven om weerbaarheid te vergroten, zowel door ondernemers als door brancheorganisaties en overheden. Tegelijkertijd ontbreekt het vaak aan structurele afstemming en regie. Samenwerking is veelal afhankelijk van individuele contacten, tijdelijke projecten en kan regionaal verschillen.

Het ontbreken van vaste overlegstructuren, heldere verantwoordelijkheidsverdeling en duurzame samenwerkingsafspraken maakt dat kennisopbouw en preventie-inspanningen moeilijk schaalbaar zijn. Hierdoor blijft de aanpak van criminele inmenging gefragmenteerd, terwijl criminelen juist profiteren van het overstijgen van branche- en bevoegdheidsgrenzen.

Spanning tussen commerciële belangen en veiligheid — Ten slotte blijkt in alle branches een structureel spanningsveld te bestaan tussen commerciële doelstellingen en veiligheidsvraagstukken. Ondernemers opereren in concurrerende markten waar snelheid, klantgerichtheid en continuïteit cruciaal zijn. Veiligheidsmaatregelen kunnen deze belangen onder druk zetten en worden daardoor niet altijd als prioriteit gezien. Dit spanningsveld werkt door binnen de bovengenoemde kwetsbaarheden, zowel op het niveau van individuele bedrijfsvoering als de kwetsbaarheden die de branche als geheel raken. Criminele inmenging speelt zich af binnen deze ruimte door zich te vermengen met reguliere bedrijfsvoering en gebruik te maken van sociale normen, klantrelaties en economische afhankelijkheden. Door het veelal ontbreken van regie en samenwerking op dit thema verschuift de afweging tussen veiligheid en bedrijfsbelang steeds opnieuw naar het individuele niveau.

4.9 De stap naar interventies

De kwetsbaarheidsanalyses laten zien dat criminele inmenging zich in uiteenlopende branches op vergelijkbare wijze manifesteert. Hoewel de context, bedrijfsprocessen en actoren verschillen, komen onderliggende mechanismen consistent terug. Ondernemers opereren in complexe omgevingen waarin informatie onvolledig is, toezicht gefragmenteerd is georganiseerd en preventie sterk afhankelijk blijft van individueel handelen. Criminele inmenging voltrekt zich daarbij zelden abrupt, maar

ontstaat geleidelijk binnen reguliere processen en relaties en signalen ervan zijn daardoor ook moeilijk te duiden.

Uit de analyses blijkt dat deze problematiek niet kan worden gereduceerd tot één oorzaak of één oplossingsrichting. De kwetsbaarheden raken aan structurele kenmerken van branches, aan cultuur, aan marktlogica en aan de wijze waarop verantwoordelijkheid tussen publieke en private partijen is verdeeld. Dit maakt criminele inmenging tot een *'wicked problem'*: een vraagstuk zonder eenduidige probleemdefinitie, zonder vaste oplossingsroute of interventie die in alle situaties werkt.

Juist deze constatering vormde binnen dit onderzoek aanleiding om te zoeken naar een benadering die recht doet aan die complexiteit. In plaats van het formuleren van voorschrijvende maatregelen of generieke 'best practices', is gekozen voor een benadering die inzoomt op een specifieke rol bij, namelijk die van de capable guardian en de interventies die deze kan plegen om criminaliteit te voorkomen. De kwetsbaarheidsanalyses maken duidelijk waar ondernemingen kwetsbaar zijn, maar bieden op zichzelf nog geen antwoord op de vraag hoe ondernemers, medewerkers en branches in concrete situaties kunnen handelen wanneer zich signalen van criminele inmenging voordoen. Deze procesmatige kant van interventies zijn ook uit te werken in de vorm van een interventie-script, wat wij doen middels de methodiek 'guardian scripting' (zie ook H2.7). Juist in het licht van de geschetste complexiteit is inzicht nodig in het handelingsproces zelf: hoe actoren signalen herkennen, welke afwegingen zij maken en welke stappen worden gezet wanneer wordt besloten in te grijpen. Guardian scripting sluit op deze complexiteit aan door niet de kwetsbaarheid, maar de interventiepraktijk centraal te stellen: wat doen actoren daadwerkelijk wanneer zij besluiten in te grijpen, welke stappen gaan daaraan vooraf, welke randvoorwaarden spelen een rol en welke afwegingen worden gemaakt?

In het volgende hoofdstuk staat de verkenning van de potentiële toepassing van guardian scripting centraal. Aan de hand van praktijkvoorbeelden van gepleegde interventies wordt geïllustreerd hoe deze methodiek kan worden gebruikt om handelingsprocessen te reconstrueren en te ordenen, zonder deze interventies inhoudelijk te beoordelen of te analyseren op effectiviteit. Door één interventie nader uit te werken in de vorm van een guardian script bieden wij inzicht in hoe deze methode kan helpen om de procedurele aspecten van specifieke interventies systematisch te bundelen, organiseren en inzichtelijk te maken. Deze uitwerking fungeert nadrukkelijk als illustratieve eerste aanzet en niet als een afgerond of normatief handelingskader voor ondernemers of branches.

5

Van barrière naar interventie

Uit de eerder besproken kwetsbaarheidsanalyses komt naar voren dat een groot deel van de kwetsbaarheden onder andere samenhangt met gebrekkige controlemogelijkheden, kennis en bewustzijn over risico's op criminele inmenging. Om deze kwetsbaarheden te beperken zijn verschillende (preventieve) maatregelen, vormen van inzet en ondersteuning denkbaar, onder andere vanuit de brancheverenigingen. Hoe kunnen afwijkende situaties beter herkend worden, en welke kennis, competenties en praktische handvatten zijn nodig om als ondernemers en branches tegen criminele inmenging op te treden? Tegelijkertijd zitten branches en hun ondernemers niet stil. Tijdens interviews, focusgroepen en werksessies hebben respondenten diverse voorbeelden aangedragen van manieren om criminele inmenging waar mogelijk te voorkomen, óf tegen te gaan wanneer men al contact heeft gehad met een (mogelijk malafide) klant of werknemer.

Om deze kennis over interventies op een gestructureerde wijze te analyseren en vast te leggen maken wij gebruik van de methode guardian scripting (zie ook H2.7), een methode om de procedurele aspecten van specifieke interventies systematisch te bundelen, organiseren en inzichtelijk te maken. In dit laatste inhoudelijke hoofdstuk staan voorbeelden van gepleegde interventies centraal en brengen wij deze samen in een branche-overstijgend guardian script. In de laatste paragraaf werken wij ter illustratie een interventie die zich afspeelde op een vakantiepark volledig uit in een guardian script

5.1 Van kwetsbaarheden naar interventies

Om kwetsbaarheden binnen branches te reduceren of te verhelpen, zijn interventies nodig. Zo'n interventie kan verschillende vormen aannemen en deze term moet breed worden opgevat. Het kan gaan om het opwerpen van barrières, door toepassing van situationele criminaliteitspreventie, maar er kan bijvoorbeeld ook gedacht worden aan het frustreren van specifieke criminele processen die raken aan de bedrijfsvoering in een bepaalde branche. Op basis van een probleemanalyse worden potentiële interventies geïdentificeerd. Dit kan middels een barrièremodel worden gedaan. In dit onderzoek is ervoor geopteerd om hiervoor kwetsbaarheidsanalyses uit te voeren, waar met behulp van (crime) scripting invulling aan is gegeven.

Waar deze kwetsbaarheidsanalyse helpt om plaatsen te identificeren in een pleegproces waar kan worden geïntervenieerd, heeft een guardian script tot doel om de totstandkoming, uitvoering en afronding van deze interventie inzichtelijk te

Tijdens de focusgroep noteerde de onderzoeker relevante aspecten in het verhaal van de respondent en vroeg door om tot een zo volledig mogelijke invulling van de bouwstenen van een guardian script te komen. Hoewel de situaties, contexten en branches verschilden, liet de besproken casuïstiek zien dat ondernemers in de praktijk grotendeels vergelijkbare stappen zetten wanneer zij trachten criminele inmenging te stoppen of te beperken.

Na de focusgroep zijn op basis van de besproken casuïstiek en ingevulde bouwstenen verschillende guardian scripts per branche opgetekend. De geconstateerde overeenkomsten in welke fasen, afwegingen en handelingen telkens terugkeren vormden de aanleiding om toe te werken naar een generiek guardian script, dat in de volgende paragraaf wordt gepresenteerd.

5.3 Universele guardian script voor weerbare ondernemingen

In Hoofdstuk 2 beschreven we het theoretisch fundament van guardian scripting. De theorie omtrent het scripten van het interventieproces onderscheidt een aantal stappen of fasen; het gebruik en de invulling van de verschillende stappen in de literatuur varieert. Op basis van gesprekken over reikwijdte van de verantwoordelijkheden van guardians en hun invloedssferen, is er gekozen om het script – in de context van weerbaarheid van ondernemers tegen criminele inmenging – af te bakenen tot vier overkoepelende fasen. Binnen deze fasen kunnen scènes en activiteiten worden uitgewerkt. Deze fasen zijn hieronder in Figuur 13 weergegeven. Deze fasen kunnen worden gezien als een universeel script, dat altijd toegepast kan worden op iedere interventie. De hoofdactiviteit (in Figuur 14 'Activiteit', in het oranje kader) is de feitelijke interventie die wordt uitgevoerd. Deze feitelijke interventie wordt steeds voorafgegaan door specifieke handelingen voorafgaand aan de interventie (pre-activiteit) en voorbereidingshandelingen (preparatie). Ook zijn er handelingen die plaatsvinden na de interventie (post-activiteit).

	Preparatie	Pre-activiteit	Activiteit	Post-activiteit
Randvoorwaarden*	Randvoorwaarden	Randvoorwaarden	Randvoorwaarden	Randvoorwaarden
Kennen Duidelijke operationalisering probleem	Rollen	Rollen	Rollen	Rollen
	Activiteiten	Activiteiten	Activiteiten	Activiteiten
Willen Normatief/moreel	Plaats-Tijd	Plaats-Tijd	Plaats-Tijd	Plaats-Tijd
	Attributen (fysiek/cognitief)	Attributen (fysiek/cognitief)	Attributen (fysiek/cognitief)	Attributen (fysiek/cognitief)
Kunnen Wettelijk- en beleidskader, competenties	Overwegingen	Overwegingen	Overwegingen	Overwegingen

Figuur 14 Template Guardian Script

Het script wordt bij de uitvoering chronologisch benaderd: preparatie → pre-activiteit → activiteit → post-activiteit (nazorg). Bij het uitwerken van een interventie redeneren we echter vanuit de interventie (c.q. hoofdactiviteit) die centraal staat; met backward design worden de overige scènes vervolgens, redenerend vanuit deze hoofdactiviteit, ingevuld. Het generieke script illustreren we met praktijkvoorbeelden uit gesprekken met de deelnemende branches. Daarbij is het goed te benadrukken dat dit een niet-limitatieve voorstelling betreft. De eerste uitwerking bevat een beperkte invulling, omdat deze tot stand is gekomen aan de hand van opgehaalde casuïstiek over uitgevoerde interventies. Naar mate meer interventies worden uitgewerkt, vult het script zich en biedt het gelijktijdig meer voorbeelden om uit te putten. Een guardian script is dus dynamisch en kan continu worden bijgewerkt en aangevuld. Het betreft dus geen definitief of uitputtend script; nieuwe interventievormen en randvoorwaarden kunnen worden toegevoegd zodra die zich aandienen. Guardian scripting biedt daarmee een systematisch en herhaalbaar analytisch kader om interventieprocessen te ordenen en te begrijpen, waarbij ruimte blijft voor contextafhankelijke invulling en professionele afweging, en zonder dat sprake is van een rigide of normatief handelingsprotocol. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren omdat nieuwe interventies worden uitgevoerd als reactie op veranderende modus operandi van criminelen of wijzigingen in wet- en regelgeving.

5.4 Activiteiten bij het ingrijpen op een signaal van criminele inmenging

Met de hoofdactiviteit (de concrete interventie) centraal, hebben we de ‘modus operandi’ van het tegengaan van criminele inmenging door ondernemers onderscheiden. Deze staan weergegeven in onderstaand Figuur 15. In deze paragraaf maken wij expliciet onderscheid tussen de interventie als het beoogde ingrijpen (de ‘wat-vraag’) en de activiteiten die nodig zijn om deze interventie te realiseren (de ‘hoe-vraag’). Eén interventie kan daarbij via verschillende samenstellingen en volgordes van activiteiten tot stand komen, afhankelijk van context, risico-inschatting en handelingsruimte van de, in dit geval, ondernemer.

Hoofdvorm interventie	Sub-vormen	Voorbeelden
1. Directe confrontatie	a. Persoonlijk b. Door externen	a. Persoonlijk aanspreken op gedrag b. Inschakelen politie
2. Indirecte confrontatie	a. Persoonlijk b. Door externen	a. Via informeel netwerk laten ‘uitlekken’ wat er speelt b. Intenseif (individueel) toezicht
3. Onderneming onaantrekkelijk maken	a. Smoes b. Bevoegdheden externen c. Aanpassing business model d. Openbaarheid creëren	a. Bluffen dat je onder toezicht staat b. Extra controles of pandsluiting via de gemeente c. Doelgroepverschuiving, aanpassing assortiment d. Persoonlijk contact leggen, identiteit vastleggen bij opdrachten

Figuur 15 Overzicht activiteiten tegengaan criminele inmenging

De hiernavolgende indeling in verschillende vormen van interventie betreft varianten van interveniëren binnen de hoofdactiviteitsfase van het guardian script. Het gaat daarbij om verschillende manieren waarop ondernemers concreet ingrijpen op een signaal van criminele inmenging, waarbij de interventie centraal staat en de beschreven activiteiten de wijze van uitvoering nader concretiseren.

5.4.1 Verschillende vormen van interventie

Als eerste hoofdvorm van het interveniëren op een signaal van criminele inmenging, zagen wij dat ondernemers de *directe confrontatie* aangingen of dat zij externen, veelal formele instanties - inschakelden om in te grijpen. Zo zagen wij een voorbeeld van een uitbater van een café af die de confrontatie aanging met een dealer, die probeerde voet aan de grond te krijgen in zijn onderneming om deze locatie als vaste dealplek te gaan gebruiken. Omdat de ondernemer tijdig was gewaarschuwd

over de intenties en achtergrond van de dealer, kon de ondernemer een afgewogen risico-inschatting maken en besloot dat het aangaan van een directe mondelinge confrontatie de meest geschikte interventie zou zijn. Met voor de zekerheid twee beveiligers in burgerkleding in de nabijheid, heeft hij de dealer aangesproken en deze weggestuurd. In andere voorbeelden zagen wij dat de mate van gevaarstelling dermate hoog werd ingeschat door de ondernemer, dat deze besloot een formele instantie in te schakelen om te interveniëren op de persoon van de dader. Dit zagen wij bijvoorbeeld bij pandeigenaren die het vermoeden hadden hun pand werd gebruikt voor de productie van drugs, die vervolgens de politie inschakelden om poolshoogte te nemen.

Een tweede, minder reactieve hoofdvorm van interveniëren zagen wij bij de *indirecte vormen van confrontatie*. Hierbij staat wel de persoon van de dader centraal, maar deze wordt niet direct aangesproken op zijn (vermoedelijke) criminele intenties. Een voorbeeld hiervan is het inspelen op sociale controle binnen een branche of gebied, waarbij het ‘roddelcircuit’ wordt aangewend om een potentiële dader af te schrikken doordat diens integriteit en goede naam onder een vergrootglas wordt gelegd. Een concreet voorbeeld van indirecte confrontatie door externen zagen wij bij een bekende (ex-)crimineel die – zonder enige regel te overtreden – duidelijk wist te maken richting een ondernemer dat deze de dienst wilde gaan uitmaken in diens overneming. In goed overleg met de wijkagent en een contact bij de gemeente, is ervoor gekozen deze persoon consequent aan te spreken en controleren door handhavers en politie zodra deze zich in de buurt van de onderneming begaf.

Bovenstaande twee hoofdvormen richten zich primair op de persoon van de (potentiële) dader. Een derde hoofdvorm bevat de diverse wijzen waarop een onderneming onaantrekkelijk wordt gemaakt als locatie of slachtoffer. Wanneer ondernemers worden geconfronteerd met een klantvraag die malafide intenties doet vermoeden, geven zij in sommige gevallen een smoes om een bepaalde dienst of product niet te hoeven leveren. Dit varieert in de praktijk van het opstellen van een veel te hoge offerte, het op de voordeur plaatsen van stickers met het logo van de politie, tot het bluffen dat de onderneming onder verscherpt toezicht staat van de gemeente of omgevingsdienst en er regelmatig fysieke controles plaatsvinden. Om deze laatste variant kracht bij te zetten, is het in uitzonderlijke gevallen ook nodig geweest dat politie en handhaving de controles voor de vorm ook kwamen uitvoeren om een effectief rookgordijn op te werpen. In één casus is zelfs aangegeven dat, in goed overleg met de ondernemer, op oneigenlijke voorwendselen een tijdelijke administratieve sanctie is opgelegd in de vorm van een pandsluiting om een criminele overname van een onderneming te voorkomen.

Een vaker genoemde en meer laagdrempelige vorm van interventie door de ondernemer, is het aanpassen van het assortiment of doelgroep van de onderneming. Ondernemers zijn zich ervan bewust dat het aanbod van diensten of goederen een

bepaalde klantenkring aantrekt en risico's met zich meebrengt: *"Ik kan me ook voorstellen, wat gister ook werd gezegd, als je VIP-tafels hebt en flessen verkoopt, dus dat je mensen soort van privilege geeft in je zaak, dat het dan ook interessanter wordt."* Ondernemers benadrukken daarbij dat luxe, exclusiviteit en status legitiem en vaak kernonderdelen van hun concept zijn, maar dat zij in specifieke situaties bewust stilstaan bij de vraag hoe deze elementen kunnen doorwerken in de aantrekkingskracht van hun onderneming op ongewenste personen of activiteiten. Sommige ondernemers kiezen er daarom ook bewust voor om bepaalde producten of diensten niet aan te bieden. Een laatste wijze om een onderneming onaantrekkelijk te maken, is door de mogelijkheden om anoniem te zaken te doen te beperken. Dit kan variëren van het verwelkomen en aanknopen van een praatje met nieuwe bezoekers, tot het standaard uitvoeren van een identiteitscontrole zoals binnen de verhuurmakelaardij gebruikelijk is.

Vooropgesteld moet worden dat deze hoofd- en subvormen niet limitatief zijn, maar dat deze onderverdeling voortkomt uit de meest gehoorde voorbeelden van respondenten. Wat deze figuur vooral duidelijk maakt is dat een interventie niet noodzakelijkerwijs op *één standaard manier* kan worden uitgevoerd. De keuze voor de wijze waarop een interventie wordt uitgevoerd hangt samen met de randvoorwaarden om deze te kunnen plegen, zoals het (tijdig) herkennen van signalen, het veilig kunnen ingrijpen en persoonlijke overtuigingen over waar morele grenzen liggen.

5.4.2 Verschillende momenten van interventie

Hetzelfde geldt voor *het moment* waarop de interventie toegepast kan worden. Dit illustreren wij aan de hand van het verhuurproces van een woning.

De interventie 'het verbreken van malafide klantcontact' kan bijvoorbeeld op verschillende momenten in het makelaarsproces plaatsvinden (zie Figuur 9, paragraaf 4.5.1). In preventieve zin kan een verhuurmakelaar er in de eerste scène, bij het eerste contact al voor zorgen dat een malafide klant 'afhaakt' doordat hij of zij benadrukt dat het proces rondom het aanleveren van benodigde stukken strikt wordt gevolgd en dat voorwaarden aan het verifiëren daarvan ook worden nageleefd.

Wanneer een klant er vervolgens wel voor kiest om via een verhuurmakelaar een woning te willen huren en er documentatie wordt aangeleverd, kan het een verhuurmakelaar met voldoende achtergrondkennis opvallen dat ingestuurde documentatie incompleet of onjuist is – of soms bewust vervalst. Vervolgens kan de makelaar ervoor kiezen het gesprek met de klant hierover aan te gaan (directe confrontatie), of een adviesbureau in te schakelen om de documentatie te laten verifiëren en hierover een rapportage op te laten stellen (indirecte confrontatie). Dit laatste kan zinvol zijn wanneer een makelaar twijfelt over de echtheid van documentatie, maar ook om de eigen verantwoordelijkheid af te schuiven door naar een extern rapport te kunnen verwijzen. Door zich te beroepen op de externe

screening waaruit blijkt dat documentatie⁸ vervalst is en te benadrukken dat de makelaar dus niet verder gaat met het proces omdat hij of zij aansprakelijk is indien er problemen ontstaan, is het risico op negatieve consequenties voor de makelaar kleiner. Daarnaast wordt ook gewezen op de mogelijkheid om de algemene smoes te gebruiken dat de verhuurder iemand anders voor de woning heeft gekozen. Verhuurmakelaars kunnen er ook voor kiezen om zelf het gesprek te voeren en dus de directe confrontatie aan te gaan, maar benadrukt wordt wel dat veiligheid te allen tijde voorop moet staan. Wanneer het niet veilig voelt om een malafide kandidaat-huurder aan te spreken, is het zinvol om een extern persoon in te schakelen.

Als een overeenkomst tussen huurder en verhuurder (met tussenkomst door een verhuurmakelaar) is getekend, en vlak daarna blijkt dat dit is gebeurd op basis van vervalste documentatie, kan een advocaat worden ingeschakeld om via de kantonrechter ontbinding te verzoeken op basis van valsheid in geschrifte. In een later stadium kan een verhuurder zelf nog malafide klantcontact verbreken indien bij een controle van het pand blijkt dat er illegale activiteiten plaatsvinden. Een verhuurder moet immers (eventueel via een beheerder) toezicht houden op zijn of haar pand (al variëren gemeenten in de wijze waarop zij omgaan met misstanden binnen (verhuurd) vastgoed). Later in het verhuurproces is samenwerking met de gemeente en/of politie doorgaans noodzakelijk om effectief in te grijpen. Hoewel een verhuurmakelaar geen formele rol (meer) heeft in deze laatste fasen van het verhuurproces, kan deze vanuit een stuk dienstverlening de pandeigenaar wel bijstaan in dit proces.

Vanuit de activiteiten werken we door naar de fasen preparatie, pre-activiteit en post-activiteit. Deze worden hieronder uitgewerkt aan de hand van voorbeelden uit gesprekken voor de track directe confrontatie (zie Figuur 15, hoofdvorm 1).

5.4.3 Preparatie

De eerste fase gaat over preparatie- of voorbereidingsactiviteiten. Hierbij gaat het om het beschrijven van acties die relevant (kunnen) zijn voor het uitvoeren van een bepaalde interventie. Een van de activiteiten en overwegingen die wij terug zien komen is het creëren van een goed lokaal netwerk waarbij opvallende signalen van potentiële klanten worden gedeeld met elkaar. Het netwerk waarschuwt de ondernemer tijdig over mogelijk malafide intenties van nieuwe bezoekers. Een ander voorbeeld is het trainen van personeel in het herkennen en opvolgen van signalen van misstanden tijdens het aannemen van klantvragen. Hierbij valt te denken aan ongebruikelijke nevenwerkzaamheden naast de initiële klantvraag. Het is hierbij van belang dat het personeel dat het klantcontact heeft getraind is in het herkennen van het signaal en hoe hier opvolging aan te geven.

⁸ Zo zijn er bij het verhuurproces een veelvoud aan documenten die gecontroleerd kunnen worden op echtheid, zoals loonstroken, een werkgeversverklaring, bankafschriften, metadata van aangeleverde stukken (wanneer gecreëerd, door wie, achteraf gedane aanpassingen), kredietscore en het identiteitsbewijs.

5.4.4 Pre-activiteit

Bij pre-activiteit gaat het om alle acties die (direct) voorafgaan aan de interventie zelf. De reikwijdte van deze fase is flexibel, afhankelijk van de interventie die wordt gescript. Zo zullen er bij het opmerken van en vervolgens ingrijpen bij het stelen van producten achter de bar minder opeenvolgende acties te ondernemen zijn dan bij het direct confronteren van een klant met bijstand van de politie.

In deze fase is het ook belangrijk om rekening te houden met enkele voorwaarden die nodig zijn om uiteindelijk over te gaan tot interventie, zo is het voor fysiek ingrijpen nodig om op de juiste plaats op het juiste tijdstip aanwezig te zijn, om de mogelijkheid te hebben om in te grijpen, om te zien en je ervan bewust te zijn dat er iets strafbaars gebeurt of staat te gebeuren, eventueel de situatie te monitoren op risico's, om vervolgens verantwoordelijkheid te nemen en daadwerkelijk te besluiten om te interveniëren. Deze aanwezigheid, mogelijkheid om te interveniëren en bewustwording van verdachte signalen zal bij ondernemers ook een rol spelen, hoewel de interventie zelf dan wellicht niet ziet op fysiek ingrijpen, maar eerder het op het melden van een verdachte situatie volgens een duidelijke meldroute bij relevante veiligheidspartners.

5.4.5 Activiteit

Bij de fase activiteit gaat het om de daadwerkelijke uitvoering van de interventie: een omstander in een winkel die ziet dat iemand producten in zijn tas doet om te stelen en deze persoon hierop aanspreekt of het winkelpersoneel alarmeert; een ondernemer die een onbekend persoon zich verdacht ziet gedragen op zijn perceel en deze vraagt te vertrekken; een politieagent die (na bovenstaande voorbereidingshandelingen) op controle gaat. Deze fase kan vervolgens weer onderverdeeld worden in verschillende onderdelen, afhankelijk van hoe een interventie zich voltrekt. De voorbeelden hiervoor zijn hierboven in het begin van de paragraaf uitgewerkt.

5.4.6 Post-activiteit

Post-activiteit is de fase na het ingrijpen en richt zich op nazorg en herstel naar de 'gewenste' situatie. Afhankelijk van de interventie kan deze fase verschillende activiteiten omvatten. Zo kan worden geëvalueerd: wat ging goed, wat kon beter. Ook kan de oorzaak van het probleem in kaart worden gebracht en de kwetsbaarheid in de onderneming worden achterhaald. Waar passend kan de oorzaak worden weggenomen door een aanpassing in de bedrijfsvoering, zodat het incident zich minder snel zal kunnen herhalen. Verder kan terugkoppeling naar partners plaatsvinden door medestanders te informeren over het verloop van de confrontatie. Ook kan opvolging worden georganiseerd door afspraken te maken over monitoring van de situatie en het voorkomen van verdere incidenten. Waar nodig vindt herstel

plaats, bijvoorbeeld door eventuele schade te herstellen (zoals fysiek, sfeer of processen). Daarnaast kunnen belanghebbenden, zoals de wijkagent, regiomanager of de vertrouwenspersoon, over het incident worden geïnformeerd. En als de interventie het probleem niet heeft opgelost, kan een alternatieve interventie worden toegepast.

5.5 De rol van brancheverenigingen als supercontrollers

Zoals eerder beschreven kunnen individuele guardians in hun kracht worden gezet door actoren die meer op afstand staan van het potentiële delict, maar wel indirecte invloed uitoefenen op de context: de supercontrollers (zie Figuur 1, Paragraaf 2.3.1). In deze paragraaf bespreken wij de rol van brancheverenigingen en specifieke functionarissen in het weerbaar maken van ondernemers tegen criminele inmenging.

De rol van brancheverenigingen en andere bovenliggende actoren kan binnen guardian scripting worden begrepen als onderdeel van de randvoorwaarden waarbinnen interventies tot stand komen. In dit onderzoek werken wij daarom niet met een afzonderlijk guardian script voor supercontrollers, maar plaatsen wij hun rol binnen de verschillende fasen van het bestaande guardian script, zoals dat in dit hoofdstuk is uitgewerkt.

In de guardian scripts staat het handelen van ondernemers en medewerkers centraal. Of zij in staat zijn om een interventie uit te voeren, hangt echter in belangrijke mate af van omstandigheden die zij niet alleen kunnen beïnvloeden. Brancheverenigingen, PVO-NL en vergelijkbare actoren vervullen hierin een ondersteunende rol door voorwaarden te scheppen die het herkennen van signalen, het nemen van besluiten en het uitvoeren van interventies mogelijk maken.

In de preparatiefase uit zich deze rol bijvoorbeeld in het agenderen van het thema criminele inmenging, het aanbieden van voorlichting en trainingen en het ondersteunen bij het inrichten van meldroutes en interne procedures. Dergelijke activiteiten dragen bij aan kennis, bewustzijn en handelingsbereidheid bij ondernemers en medewerkers. In de pre-activiteitsfase kunnen brancheverenigingen een rol spelen door duidelijkheid te bieden over wie wanneer kan worden benaderd, welke stappen passend zijn bij bepaalde signalen en welke ondersteuning beschikbaar is. Tijdens de activiteitsfase ligt de uitvoering van de interventie bij de ondernemer of bij externe instanties. De invloed van de branchevereniging is hier minder direct, maar werkt door via eerder gemaakte afspraken, beschikbare ondersteuning en duidelijke kaders over bijvoorbeeld informatie-uitwisseling en juridische randvoorwaarden. In de post-activiteitsfase kunnen brancheverenigingen bijdragen aan evaluatie en borging, bijvoorbeeld door ervaringen te verzamelen, leerpunten te delen en signalen te bundelen over structurele kwetsbaarheden die aanpassing van beleid of werkwijzen vragen.

Door de rol van de supercontroller op deze manier te positioneren binnen het guardian script wordt zichtbaar dat brancheverenigingen geen uitvoerende rol hebben in interventies, maar wel voorwaarden scheppen die bepalen of en hoe interventies in de praktijk vorm (kunnen) krijgen. Een branchevereniging kan daarom worden gezien als supercontroller omdat zij allereerst een belangrijke schakel vormt in het behartigen van de belangen van aangesloten ondernemers binnen een bepaalde branche. De *supercontroller* is diegene die de juiste prikkels kan creëren zodat guardians – zoals politie, handhaving, burgers en ondernemers – besluiten om wél in actie te komen om criminaliteit te voorkomen of tegen te gaan (Sampson et al., 2010). Zo kan een supercontroller ervoor zorgen dat het iemand minder moeite of risico kost om te interveniëren, dat iemand die intervenueert beloond wordt, dat redenen om niet te interveniëren worden weggenomen of dat niet-interveniëren juist negatieve consequenties met zich meebrengt. Wanneer er binnen een branche signalen zijn van criminele inmenging of kwetsbaarheden voor (ondermijnende) criminaliteit, kan de brancheorganisatie deze kenbaar maken bij de VNO-NCW en MKB-Nederland, die vervolgens de belangen van ondernemers kan behartigen bij de landelijke overheid. Tevens werken verschillende brancheorganisaties (nauw) samen met het Platform Veilig Ondernemen (PVO), een onderdeel van het Centrum van Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) dat zich inzet voor een robuuste publiek-private samenwerking tegen (ondermijnende) criminaliteit. Hiermee kunnen zij de randvoorwaarden scheppen waarbinnen de guardians kunnen opereren.

Het gebruik van guardian scripts door brancheverenigingen – maar zeker ook door andere professionals in het veiligheidsdomein – kan bijdragen aan kennis over hoe (kansrijke) interventies worden uitgevoerd en wat daarvoor nodig is. Het biedt daarmee een verdiepingsslag op de barrièremodellen die in de loop der jaren door onder andere Het CCV zijn ontwikkeld om op interventies te identificeren die op verschillende momenten in het criminele bedrijfsproces ingrijpen.

5.6 Guardian scripting in de praktijk: een casus

De basis voor de toepassing van guardian scripting is in de voorgaande paragrafen uitgelegd. In dit deze paragraaf geven we dit meer context door de methodiek toe te passen op een casus uit het onderzoek: de aanhouding van een campinggast naar aanleiding van misstanden in de sferen van georganiseerde criminaliteit.

5.6.1 Casus vakantiepark (HISWA-RECRON)

De onderstaande casus illustreert hoe signalering door frontoffice-medewerkers op een vakantiepark kan leiden tot een interventie waarin het verhogen van de weerbaarheid tegen criminele inmenging duidelijk naar voren komt.

'Op een vakantiepark valt bij de receptie een jonge man op die alleen incheckt terwijl de boeking op meerdere personen staat. Het verhaal over de overige gasten is onduidelijk en onsamenhangend. Doordat receptiemedewerkers periodiek worden getraind en beschikken over een laagdrempelig meldkanaal, stellen zij aanvullende vragen bij het inchecken en vragen zij om legitimatie. De persoon die incheckt geeft hier geen concreet antwoord op en kan ook geen geldig legitimatiebewijs tonen. De combinatie van het afwijkende boekingspatroon, het gebrek aan verificatie en de manier van antwoorden wordt als opvallend geregistreerd door de front-office medewerker. De bevindingen worden meteen gedeeld in een interne appgroep voor parkmedewerkers en formeel vastgelegd in het incidentenregistratiesysteem. Dat systeem stelt gerichte vragen passend bij het type melding (bijvoorbeeld kenmerken, aantallen, aanwezigheid van derden) en zorgt dat de informatie bij de juiste functionaris terechtkomt.

Op basis van de melding in het interne systeem vraagt het parkmanagement om extra informatie en duiding bij de compliance manager van het concern. Deze adviseert informeel contact te leggen met de wijkagent. Het eerste contact levert geen directe actie op, maar enkele dagen later volgt terugkoppeling dat de betreffende persoon vermoedelijk in verband kan worden gebracht met een groep jongeren die betrokken zijn bij de productie van drugs. De politie vordert camerabeelden, waarmee voor het park duidelijk wordt dat opschaling gerechtvaardigd is.

Als gevolg van dit contact treedt de politie op en wordt de persoon aangehouden. In de gehuurde vakantiewoning worden voorbereidingshandelingen en materialen aangetroffen; daarnaast is er een gelieerd pand op een nabijgelegen bedrijventerrein. Op die locatie gaat het mis, met ernstige gevolgen voor betrokkenen. De vakantiewoning op het park wordt in afstemming met de politie veiliggesteld, ontmanteld en gereinigd door een specialistische dienst. Daarbij worden chemische sporen, aangetaste leidingen en afgeplakte ramen geconstateerd. In deze casus is geen apart contact met het waterschap opgenomen; dergelijke situaties doen zich gelukkig niet frequent voor.

In de nazorg en borging worden de bevindingen vastgelegd en — binnen de juridische kaders — interne uitsluitingsmechanismen geactiveerd (zoals een zwarte lijst) zodat herhaalde boekingen voor een bepaalde termijn kunnen worden geweigerd. Ook wordt relevante informatie ketenbreed gedeeld om verplaatsing van het probleem (van park A naar park B) zoveel mogelijk te voorkomen.'

Op basis van deze casus werken we een guardian script uit waarin we per fase de bijbehorende bouwstenen, ondersteund door de randvoorwaarden, invullen. Deze uitwerking is in de volgende paragraaf te lezen.

5.6.2 Guardian script Vakantiepark

Het guardian script wordt ingevuld door de interventie als uitgangspunt te nemen (Figuur 14, paragraaf 5.3). In deze casus betreft dit: de aanhouding van gasten op het vakantiepark, de verschaafing van (camera)gegevens aan de politie en het daaropvolgende politieonderzoek naar een mogelijk crimineel samenwerkingsverband (CSV). Vanuit deze interventies wordt het script systematisch uitgewerkt, zodat inzichtelijk wordt welke stappen en randvoorwaarden nodig waren om tot deze interventies te komen.

Preparatie

In de preparatiefase worden de randvoorwaarden gecreëerd om signalen tijdig te herkennen, vast te leggen en te kunnen opschalen. Medewerkers worden periodiek getraind in het herkennen van afwijkend gedrag en in het doorvragen en verifiëren bij de balie; daarvoor is het nodig dat urgentie wordt gevoeld en budget/tijd beschikbaar is, én dat medewerkers zich committeren aan deelname. Het park beschikt over een laagdrempelig meldkanaal (bijv. appgroep) en een incidentenregistratiesysteem dat met gerichte vragen helpt om signalen eenduidig vast te leggen en bij de juiste functionaris te laten landen; dit vergt bereidheid om te investeren in een intern meldsysteem én commitment om het consequent te gebruiken. Op ketenniveau is een compliance-functie beschikbaar voor snelle duiding; als keten wordt compliance/veiligheid expliciet als essentieel onderdeel van de bedrijfsvoering beschouwd. Daarnaast is er — binnen juridische kaders — een 'zwarte lijst' ingericht om herhaalbezoek van ongewenste gasten te voorkomen. Tot slot zijn er korte lijnen met de wijkagent/politie; ook in 'rustige' perioden wordt bewust geïnvesteerd in onderling contact en vertrouwen, zodat deze lijnen snel zijn te activeren wanneer de situatie daarom vraagt.

Pre-activiteit

De pre-activiteit gaat over wat er net voorafgaand aan de interventie moet gebeuren. Bij het inchecken signaleren medewerkers opvallendheden, stellen vervolgvragen, controleren legitimatie, delen het signaal via de appgroep en leggen dit formeel vast in het incidentensysteem. Dit vraagt kennis van en alertheid op verdachte situaties, motivatie om die te melden, en ruimte om de situatie kort te monitoren. Het parkmanagement beoordeelt de melding en kan de compliance-functie vragen om een korte achtergrondverkenning. Dat vergt ketenbrede bereidheid om in compliance te investeren en de functie te positioneren met mandaat en duidelijke privacykaders. Waar passend wordt informeel contact gelegd met de wijkagent. Een relevant netwerk dat de urgentie deelt en waarin afspraken over informatie-uitwisseling helder zijn, maakt snelle afstemming mogelijk. In deze casus volgt een vierde scène: de externe backgroundcheck door de politie. Na terugkoppeling en een vordering van camerabeelden is opschaling naar optreden gerechtvaardigd, mits het verstrekken van gegevens rechtmatig kan en de interne escalatiecriteria zijn geborgd.

Activiteit

De activiteitenfase betreft de daadwerkelijke interventie. De politie treedt op en houdt de betrokkene(n) aan. Het park faciliteert waar nodig de operationele afhandeling op locatie en bewaakt de continuïteit richting overige gasten. De interventie is gericht op het beëindigen van de (vermoede) criminele activiteit en het veiligstellen van de situatie zodat vervolgonderzoek mogelijk is.

Het optreden vindt plaats op een duidelijke juridische grondslag. Gegevens worden uitsluitend verstrekt op basis van een rechtmatige vordering, met doelbinding en dataminimalisatie. Alle verzoeken en overdrachten worden gelogd, met een vast aanspreekpunt aan parkzijde en veilige, traceerbare overdracht van (camera)beelden. Park en politie delen de urgentie om de situatie aan te pakken en spreken vooraf rollen, taken en bereikbaarheid af. Er is voldoende capaciteit en mandaat voor aanhouding en veiligstelling, en praktische ondersteuning op het park. Veiligheid van personeel en gasten staat voorop. De impact op de bedrijfsvoering wordt beperkt door heldere communicatielijnen en een vooraf doordacht werkplan. Dossiervorming is zorgvuldig, met tijdstippen, handelingen en bewaartermijnen conform privacy- en bewaarkaders.

Post-activiteit

De post-activiteit richt zich op nazorg, herstel en borging. In afstemming met de politie wordt de vakantiewoning veiliggesteld en ontmanteld, gevolgd door specialistische schoonmaak. Bevindingen worden vastgelegd, waarna — binnen de juridische kaders — uitsluiting via de zwarte lijst wordt toegepast en relevante signalen keten breed worden gedeeld om verplaatsing te voorkomen. Waar passend worden verbeterpunten doorgevoerd (bijv. aanscherpen van escalatiecriteria of informatiestromen) en wordt de samenwerking met partners geëvalueerd. De fase sluit af met het actualiseren van procedures, checklists en opleidingsinhoud. Van belang is hierbij dat er voldoende urgentie heerst bij de parkeigenaar om de situatie te herstellen op een correcte wijze. Te denken valt aan het saneren van leidingen en mogelijk zelfs verontreinigde grond en het op de hoogte brengen van relevante instanties.

Preparatie: Training medewerkers	Preparatie: Compliance officer aanstellen	Preparatie: (whats) appgroep	Preparatie: Intern incidentensysteem	Preparatie: Zwarte lijst	Preparatie: Korte lijnen met politie
<p>Randvoorwaarden: Urgentie voelen en training kunnen faciliteren qua budget/tijd; commitment van medewerkers om training te volgen</p>	<p>Randvoorwaarden: Als keten urgentie/motivatie voelen om compliance/veiligheid als essentieel onderdeel van bedrijfsvoering te beschouwen</p>	<p>Randvoorwaarden: n.v.t.</p>	<p>Randvoorwaarden: Urgentie voelen en intern meldingssysteem qua investering kunnen aanschaffen; commitment van medewerkers om deze te gebruiken</p>	<p>Randvoorwaarden: n.v.t.</p>	<p>Randvoorwaarden: Urgentie voelen ook in 'rustige' perioden te investeren in onderling contact en vertrouwen</p>
<p>Plaats-Tijd Diffuus –jaarlijks</p> <p>Rollen Parkmanagement (faciliteren)</p> <p>Receptiemedewerkers (volgen)</p> <p>Activiteiten Training faciliteren en volgen</p> <p>Attributen n.v.t.</p> <p>Overwegingen n.v.t.</p>	<p>Plaats-Tijd Diffuus –diffuus</p> <p>Rollen Ketenmanagement (aanstellen)</p> <p>Activiteiten Keten/firmamanagement stelt compliance officeraan; Compliance officier kan background checks uitvoeren</p> <p>Attributen Open en gesloten data op basis waarvan compliance officer/background checks uitvoert</p> <p>Overwegingen Juridische kennis over informatieverwerking</p>	<p>Plaats-Tijd Diffuus –diffuus</p> <p>Rollen Parkpersoneel (algemeen)</p> <p>Activiteiten Parkmanager maakt app aan om o.a. verdachte situaties onder de aandacht te kunnen brengen en stimuleert gebruik; parkpersoneel checkt regelmatig updates en volgt deze op indien nodig</p> <p>Attributen Smartphone met whatsapp (of soortgelijk)</p> <p>Overwegingen n.v.t.</p>	<p>Plaats-Tijd Diffuus –diffuus</p> <p>Rollen Parkmanager, hoofd-receptie, hoofd-technische dienst</p> <p>Activiteiten Parkmanagement (dan wel keten) schaft intern incidentensysteem aan; bovenstaande rollen hebben toegang en maken er gebruik van</p> <p>Attributen Intern incidentensysteem</p> <p>Overwegingen Gebruiksvriendelijkheid / doel en functionaliteiten van het systeem</p>	<p>Plaats-Tijd Diffuus –diffuus</p> <p>Rollen Parkmanager, hoofd-receptie, hoofd-technische dienst</p> <p>Activiteiten Zwarte lijst van problematische gasten bijhouden t.b.v. preventie/signalering</p> <p>Attributen Informatiesysteem dat zwarte lijst faciliteert</p> <p>Overwegingen Eventuele richtlijnen of criteria voor opname op zwarte lijst; ook i.h.k.v. verwerking persoonsgegevens</p>	<p>Plaats-Tijd Diffuus –doorlopend</p> <p>Rollen Parkmanagement & wijkagent</p> <p>Activiteiten Doorlopend contact onderhouden, niet alleen wanneer er een incident is</p> <p>Attributen n.v.t.</p> <p>Overwegingen Fysiek dan wel digitaal</p>

Figuur 16 Preparatie fase

Pre-activiteit: Gast inchecken, opvallendheden opmerken	Pre-activiteit: Intern verdachte situatie monitoren	Preparatie: Extern hulpvraag uitzetten	Preparatie: (Externe) 'backgroundchecks'
<p>Randvoorwaarden: Kennis van/alertheid op verdachte situaties, motivatie om dit aan te kaarten</p>	<p>Randvoorwaarden: Kennis van/alertheid op verdachte situaties, motivatie en mogelijkheid om dit te kunnen monitoren</p>	<p>Randvoorwaarden: Het hebben van een relevant netwerk aan (veiligheids)partners dat gevoel van urgentie deelt</p>	<p>Randvoorwaarden: Motivatie van keten om te investeren in een compliance officer; het kunnen en mogen uitvoeren van backgroundchecks</p>
<p>Plaats-Tijd Receptie - inchecktijd</p> <p>Rollen Receptiemedewerker Gast(en)</p> <p>Activiteiten Receptiemedewerker checkt gast in aan de balie, controleert ID en stelt vragen over reisgezelschap</p> <p>Attributen Boekingsstelsysteem met informatie, geldig ID, kennis over verdachte situaties en hoe daarnaar te handelen</p> <p>Overwegingen Doorvragen op (vage) antwoorden op basis van kennis uit eerdere training</p>	<p>Plaats-Tijd Op diverse locaties op het vakantiepark (receptie; rond geboekt vakantiehuisje) –na het inchecken van de gast</p> <p>Rollen Parkmanager, (hoofd) receptie, (hoofd) technische dienst, parkpersoneel (algemeen)</p> <p>Activiteiten Aandacht vragen voor verdachte situatie via Whatsappappgroep</p> <p>Technische Dienst vragen alert te zijn op verdachte signalen rond geboekt vakantiehuisje</p> <p>Verdachte situatie in meldingssysteem zetten</p> <p>Attributen Appgroep, intern meldingssysteem</p> <p>Overwegingen Overwegen wat de situatie verdacht genoeg maakt om te blijven monitoren</p>	<p>Plaats-Tijd Diffuus –Na het inchecken van de gast en opmerken van opvallendheden</p> <p>Rollen Parkmanager</p> <p>Activiteiten Contact zoeken met compliance officervan de firma/keten</p> <p>Contact zoeken met de wijkagent of ander contactpersoon bij politie/gemeente</p> <p>Attributen Mail/telefoon</p> <p>Overwegingen Overwegen wat de situatie verdacht genoeg maakt om externe hulp in te schakelen; fysiek dan wel telefonisch/per mail</p>	<p>Plaats-Tijd Diffuus –na verzoek backgroundcheck door parkmanager</p> <p>Rollen Compliance officer, wijkagent of ander contactpersoon bij de politie/gemeente</p> <p>Activiteiten Uitvoeren van backgroundcheck individu op basis van open en gesloten informatie(systemen)</p> <p>Attributen (Online) gegevens gast; gesloten informatiesystemen; juridische kennis over inzage en verwerking van gegevens</p> <p>Overwegingen Overwegen welke informatie i.c. relevant is</p>

Figuur 17 Pre-activiteit fase

Activiteit: Aanhouding gast vakantiepark	Activiteit: Verschaffing van (camera)gegevens	Activiteit: Politie doet verder onderzoek naar CSV
<p>Randvoorwaarden: Wettelijke vereisten voor uitvoeren bevoegdheden politie; gedeelde urgentie om situatie aan te pakken</p>	<p>Randvoorwaarden: Wettelijke vereisten voor uitvoeren bevoegdheden politie</p>	<p>Randvoorwaarden: Wettelijke vereisten voor uitvoeren bevoegdheden politie; gevoelde urgentie en inzetbare capaciteit om vervolgonderzoek te doen</p>
<p>Plaats-Tijd Op het park –n.b.</p> <p>Rollen Politie</p> <p>Activiteiten Aanhouding gast</p> <p>Attributen n.v.t.</p> <p>Overwegingen Voldoende gronden voor aanhouding</p>	<p>Plaats-Tijd Op het park –Na backgroundcheck en evt. aanhouding</p> <p>Rollen Politie, parkmanagement</p> <p>Activiteiten Verschaffen van cameragegevens op het park na vordering politie</p> <p>Attributen Formele vordering Cerasysteem op het park</p> <p>Overwegingen n.v.t.</p>	<p>Plaats-Tijd Buiten het vakantiepark –na aanhouding gast</p> <p>Rollen Politie</p> <p>Activiteiten Aanvullend onderzoek</p> <p>Attributen Informatiesystemen</p> <p>Overwegingen n.v.t.</p>

Figuur 18 Activiteit fase

Post-activiteit: Drugslab in vakantiepark ontmanteld	Post-activiteit: Specialistische schoonmaak	Post-activiteit: Zwarte lijst & andere parken attenderen
<p>Randvoorwaarden: Wettelijke vereisten voor uitvoeren bevoegdheden politie</p>	<p>Randvoorwaarden: Gevoelde urgentie om aangetaste leidingen op correcte manier te saneren en eventueel andere instanties op de hoogte te brengen</p>	<p>Randvoorwaarden: Gevoelde urgentie om andere parken te attenderen op betreffende gast om eventuele verplaatsing tegen te gaan</p>
<p>Plaats-Tijd Geboekte vakantiepark op het park –na de aanhouding van de verdachte gast</p> <p>Rollen Politie (o.a. forensische opsporing)</p> <p>Activiteiten Ontmanteling drugslab Constatering aangetaste leidingen door lozen chemicaliën</p> <p>Attributen Specialistische forensische kennis en attributen t.b.v. opsporing en detectie</p> <p>Overwegingen n.v.t.</p>	<p>Plaats-Tijd Geboekte vakantiepark op het park –na constatering aangetaste leidingen door lozen chemicaliën</p> <p>Rollen Parkmanagement i.s.m. politie</p> <p>Activiteiten Inschakelen van specialistisch schoonmaakbedrijf t.b.v. saneren leidingen</p> <p>Attributen Specialistische attributen t.b.v. sanering</p> <p>Overwegingen Eventueel contact opnemen met waterschap of andere relevante instanties over mogelijke verontreiniging</p>	<p>Plaats-Tijd Digitaal/brief –na afloop van incident</p> <p>Rollen Parkmanager, hoofd-receptie, hoofd-technische dienst o.b.v. intern incidentensysteem</p> <p>Activiteiten Ongewenste bezoeker krijgt melding dat hij niet meer welkom is op het park; andere parken op gast attenderen</p> <p>Attributen Intern incidentensysteem & zwarte lijst</p> <p>Overwegingen Parken binnen eigen firma/keten informeren of breder</p>

Figuur 19 Post-activiteit fase

6

Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

In deze conclusie beantwoorden wij de hoofdvraag: *'Op welke wijze kunnen ondernemers en brancheorganisaties hun weerbaarheid tegen criminele inmenging vergroten, gelet op de kwetsbaarheden in bonafide bedrijfsprocessen waarvan criminelen misbruik maken?'.* Daarbij baseren wij ons op bevindingen uit literatuur en interviews, het metascript polydrugs en de branche-specifieke crime scripts en de kwetsbaarheidsanalyses (Hoofdstuk 4) en de eerste uitwerking van guardian scripting (Hoofdstuk 5).

De opbouw is als volgt: Eerst beschrijven we het pleegproces van polydrugscriminaliteit, zoals geordend in het overkoepelende crime script (deelvraag 1). Vervolgens gaan we in op de wijze waarop criminelen misbruik maken van reguliere bedrijfsprocessen binnen de vijf onderzochte branches (deelvraag 2). Daarna lichten we toe welke kwetsbaarheden binnen deze processen bijdragen aan criminele inmenging (deelvraag 3). Tot slot bespreken we hoe ondernemers en brancheorganisaties hun weerbaarheid kunnen verhogen, waarbij guardian scripting een procesmatige basis biedt voor interventies (deelvraag 4). In deze benadering komt nadrukkelijk ook de rol van super controllers (waaronder brancheverenigingen en overheid) in beeld om randvoorwaarden te borgen en handelingsperspectief te versterken.

6.1.1 Deelvraag 1: Wat is het pleegproces van polydrugscriminaliteit?

Het pleegproces van polydrugscriminaliteit kan worden begrepen als een samenhangend geheel van activiteiten die gericht zijn op de productie, handel en distributie van verschillende soorten verdovende middelen. Polydrugscriminaliteit verwijst naar het parallel en verweven opereren binnen meerdere drugsmarkten, waarbij criminele netwerken niet gebonden zijn aan één type drug, maar gelijktijdig handelen in bijvoorbeeld cocaïne, synthetische drugs, cannabis en heroïne. Uit de geraadpleegde literatuur blijkt dat deze markten steeds minder gescheiden opereren en een gedeelde, geïntegreerde criminele infrastructuur benutten.

In het overkoepelend crime script worden meerdere scènes onderscheiden die samen het generieke pleegproces vormen. In de buitenste ring staan de opeenvolgende scènes verwerven van benodigdheden, productie en afzet. Deze vormen de kerncyclus van het criminele proces: om te kunnen produceren zijn grondstoffen,

hardware, locaties en personeel nodig; om te kunnen verkopen moeten drugs eerst zijn geproduceerd; en opbrengsten uit de afzet worden opnieuw geïnvesteerd in grondstoffen en productiecapaciteit. Deze onderlinge afhankelijkheid maakt het een circulair proces waarin middelen, geld en menskracht voortdurend opnieuw worden ingezet.

In het midden van het script bevinden zich de scènes acquisitie, vervoer en opslag. Deze onderdelen komen op meerdere momenten binnen het criminele proces terug en kennen geen vaste volgorde. Acquisitie omvat zowel afspraken tussen internationale producenten en Nederlandse netwerken als het rekruteren van werkrachten of facilitators. Vervoer betreft het verplaatsen van grondstoffen, halffabricaten, eindproducten, geld of betrokken personen. Opslag vindt plaats op uiteenlopende momenten, bijvoorbeeld bij het verzamelen van precursoren, het bewaren van halffabricaten of het tijdelijk stallen van eindproducten of contant geld.

Het pleegproces van polydrugscriminaliteit is daarmee niet lineair, maar modulair en flexibel. Dezelfde scènes kunnen meerdere keren of in wisselende volgorde voorkomen, afhankelijk van de gekozen smokkelmethode, het type drug of de rol van een branche binnen het proces. Deze flexibel inzetbare bouwstenen maken het proces robuust, moeilijk te verstoren en goed aanpasbaar aan handhavingsdruk. Het overkoepelende crime script maakt zichtbaar hoe georganiseerde netwerken schakelen tussen activiteiten en verschillende legale structuren benutten, wat een essentieel vertrekpunt vormt voor het in kaart brengen van branche-specifieke raakvlakken en kwetsbaarheden.

6.1.2 Deelvraag 2: Op welke wijze kunnen criminelen reguliere bedrijfsprocessen van ondernemingen misbruiken voor het plegen van polydrugscriminaliteit?

Criminele netwerken opereren binnen reguliere bedrijfsprocessen en haken daarbij aan op bestaande rollen, middelen en voorzieningen. In lijn met het metascript polydrugs (Hoofdstuk 4) ontstaan hierbij raakvlakken met bonafide processen binnen de scènes acquisitie, import, opslag/voorbereiding, distributie en afzet. Daarbij zien we dat alle drie de uitingsvormen van criminele inmenging – crimineel gebruik van bonafide diensten, crimineel misbruik en infiltratie – in meer of mindere mate voorkomen.

In de groente- en fruitketen doet criminele inmenging zich voor in een context van hoge goederenvolumes en sterke tijdsdruk, wat de mogelijkheden voor toezicht beperkt. Hierdoor wordt het inbrengen van drugs in de transportketen en het uithalen buiten het sterk gereguleerde havengebied of op bedrijfslocaties mogelijk. In deze branche vindt met name misbruik van de transportketen plaats, parallel aan de

acquisitie- en vervoersscènes van polydrugscriminaliteit. Infiltratie bij bedrijven of bij nabijgelegen dienstverleners vervult daarbij een ondersteunende rol.

In jachthavens creëren open toegankelijkheid via water en land, passantenstromen en faciliteiten voor onderhoud en opslag gelegenheden voor verplaatsing, tijdelijke opslag of aanpassingen aan vaartuigen, zoals het aanbrengen van verborgen ruimtes. Omdat voor het verwerven van een ligplaats doorgaans contact nodig is met de jachthavenmeester, is hier met name sprake van crimineel gebruik van bonafide diensten, ondersteunend aan de vervoersscène van polydrugscriminaliteit.

Binnen de dienstverlening van de Cumela-branche, zoals het inzetten van zwaar materieel, het beschikbaar stellen van opslagruimten en het verwerken en vervoeren van (mest)afvalstromen, worden onbedoeld middelen en voorzieningen geboden die kunnen worden benut voor het voorbereiden of afschermen van drugsproductie- en dumplocaties. In deze context vormt crimineel gebruik van bonafide dienstverlening de voornaamste wijze waarop criminele inmenging plaatsvindt.

Binnen de vastgoedbranche verschaft het verhuur- en toewijzingsproces toegang tot panden die bij tekortschietende screening en normering crimineel kunnen worden geëxploiteerd, bijvoorbeeld als stash-, productie- of schuiladres. Ook hier maken criminelen gebruik van bonafide dienstverlening, met name in de voorbereidende handelingen voor de productie of opslag van drugs.

De horeca kan fungeren als sociale omgeving voor ontmoeting, rekrutering en afzet, waarin alle drie de vormen van criminele inmenging terugkomen. Toegangscontrole door portiers bepaalt in hoge mate wie binnenkomt en wie daadwerkelijk toegang krijgt tot een potentiële afzetmarkt. Daarnaast hebben voorzieningen zoals VIP-tafels een statusverhogende werking, doordat zij de zichtbaarheid van bepaalde bezoekers vergroten en hun positie en invloed binnen en buiten de gelegenheid kunnen versterken.

Branche-overstijgend zien wij dat criminele netwerken doorgaans aansluiten op primaire bedrijfsprocessen, of dit nu de transportketen betreft, het gebruik van ondernemingen als uitvalsbasis, de toegang tot of voorbereiding van fysieke locaties, of het benutten van ondernemingen als ontmoetingsplaats of afzetlocatie. Juist deze directe verwevenheid met primaire bedrijfsprocessen maakt het voor ondernemers complex om risico's op criminele inmenging te beperken, zonder daarbij de optimalisatie en continuïteit van die processen te verstoren.

6.1.3 Deelvraag 3: Wat zijn de kwetsbaarheden van ondernemingen om bij polydrugscriminaliteit betrokken te raken?

De analyse van het pleegproces, uitgewerkt in scènes van het metascript polydrugs (Hoofdstuk 4), laat zien dat criminele inmenging structureel aansluit op reguliere, bonafide bedrijfsprocessen. Criminele actoren benutten bestaande processen en rollen om via legale handelingen toegang te verkrijgen tot locaties, middelen en personen. Illegale activiteiten worden vervolgens verweven met legale stromen op specifieke raakvlakken, zoals bij aanmeren en doorvoer, sleuteloverdracht bij verhuur, laden en lossen, onderhoud, stalling en personele inzet. De kwetsbaarheid van ondernemingen ligt daarmee niet in uitzonderlijke handelingen, maar in de wijze waarop normale bedrijfsprocessen ruimte laten voor criminele inpassing. Wanneer de kwetsbaarheidsanalyses van de vijf onderzochte branches in samenhang worden beschouwd (Hoofdstuk 4), ontstaat een consistent, branche overstijgend beeld van structurele kwetsbaarheden. Ondanks verschillen in context, schaal en bedrijfsvoering blijken vergelijkbare mechanismen de kans op (tijdige) signalering en opvolging van criminele inmenging te verkleinen. Deze kwetsbaarheden zijn daarmee geen branche- of sectorspecifiek probleem, maar hangen samen met bredere kenmerken van hedendaagse bedrijfsprocessen, arbeidsrelaties en publiek private verhoudingen.

Een centrale overkoepelende kwetsbaarheid betreft de beperkte informatiepositie van ondernemers en betrokken partijen. Registraties zijn vaak fragmentarisch, incompleet of verdeeld over meerdere schakels, waardoor een integraal en actueel overzicht van personen, processen en financiële stromen ontbreekt. Door voortgaande digitalisering neemt het fysieke contact af en wordt validatie van gegevens en personen beperkt. Hierdoor blijven signalen van criminele inmenging geïsoleerd, worden zij niet in samenhang herkend en komt deling van informatie laat of niet tot stand. Criminele actoren maken hier gebruik van door activiteiten te spreiden over locaties, momenten en relaties, waardoor zij binnen reguliere processen onder de radar blijven.

Hiermee samenhangend is toezicht en controle in de dagelijkse bedrijfsvoering vaak onvoldoende structureel geborgd. In alle branches is toezicht aanwezig, maar dit is veelal situationeel, persoonsafhankelijk en ondergeschikt aan primaire bedrijfsdoelen. Capaciteitsdruk, piekbelasting en werkzaamheden buiten openingstijden leiden tot momenten en ruimtes met verminderde zichtbaarheid. Juist op deze momenten — bij overgangen tussen gebieden, schakels en verantwoordelijkheden — vindt criminele inpassing plaats, zoals het verlaten van het havengebied richting de openbare weg of de overgang van toegangscontrole naar de werkvloer.

Een derde structurele kwetsbaarheid is de afhankelijkheid van menselijke schakels met directe toegang tot kritieke processtappen. Medewerkers, flexkrachten, portiers,

chauffeurs en beheerders vervullen sleutelrollen, maar deze functies worden niet altijd als risicovol onderkend. Hoog personeelsverloop, de inzet van een flexibele schil en ongelijkmatige screening leiden ertoe dat toegang tot locaties en processen minder scherp wordt afgebakend. Criminele netwerken richten zich doelbewust op deze personen en benutten druk, verleiding en normalisering om criminele handelingen verweven te laten raken met reguliere werkzaamheden.

Daarnaast blijkt de kennis en het bewustzijn van criminele modus operandi binnen ondernemingen beperkt. Ondernemers en medewerkers herkennen eerder zichtbare of bekende criminaliteitsvormen dan de subtielere raakvlakken tussen hun eigen bedrijfsprocessen en crime scripts. Het ontbreken van concrete handelingskaders en actuele kennis maakt dat preventie grotendeels reactief blijft en onvoldoende is ingebed in het dagelijks handelen.

Ook een lage meldingsbereidheid vormt een terugkerende kwetsbaarheid. Angst voor reputatieschade, commerciële consequenties, herleidbaarheid of fysieke dreiging, in combinatie met onzekerheid over de opvolging van meldingen, zorgt ervoor dat signalen vaak niet worden gedeeld. Hierdoor blijft informatie gefragmenteerd en worden interventies vertraagd of geheel voorkomen, wat de detectiekans verder verlaagt.

Ten slotte laat de analyse zien dat versnipperde samenwerking en het ontbreken van structurele regie de weerbaarheid van branches beperken. Hoewel initiatieven bestaan, zijn deze vaak tijdelijk, regionaal en afhankelijk van individuele contacten. De spanning tussen commerciële belangen en veiligheidsvraagstukken versterkt dit beeld: efficiëntie, klantgerichtheid en continuïteit krijgen in de praktijk vaak voorrang, terwijl criminaliteit juist profiteert van deze spanning door zich te vermengen met reguliere bedrijfsvoering. Ondernemingen raken daardoor niet zozeer betrokken bij polydrugscriminaliteit door uitzonderlijk gedrag, maar doordat reguliere bedrijfsprocessen ruimte laten voor criminele inpassing op momenten en plaatsen met geringe zichtbaarheid.

6.1.4 Deelvraag 4: Op welke wijze kunnen individuele ondernemers en betrokken branches hun weerbaarheid tegen criminele inmenging versterken?

In dit onderzoek krijgt een procesmatige benadering van interventies vorm via guardian scripting (Hoofdstuk 5). Deze methodiek kan worden toegepast voor het uitschrijven van een specifieke interventie in opeenvolgende scènes binnen de fasen preparatie, pre-activiteit, activiteit, en post-activiteit. Per scène worden de rollen, activiteiten, attributen (fysiek en cognitief), tijd, plaats, overwegingen en de randvoorwaarden uitgewerkt die nodig zijn om de interventie uit te voeren. Waar het metascript polydrugs en de branche-specifieke crime scripts zichtbaar maken

waar de raakvlakken liggen tussen het pleegproces en bonafide processen, laat guardian scripting zien hoe een gekozen interventie door de betreffende guardian kan worden uitgevoerd.

Voor individuele ondernemers en medewerkers betekent dit dat weerbaarheid niet zozeer wordt vergroot door één afzonderlijke maatregel, maar door inzicht in het eigen handelingsproces bij signalen van criminele inmenging: wanneer signalen worden herkend, welke afwegingen worden gemaakt en welke stappen in samenhang worden gezet om te interveniëren. Guardian scripting fungeert hierbij als hulpmiddel om dit proces expliciet te maken en te reflecteren op waar handelingsruimte ontstaat of juist ontbreekt.

Wij zien dat de methodiek guardian scripting – die mede in het kader van dit onderzoek is doorontwikkeld – ons in staat stelt om op hoog aggregatieniveau én op laag aggregatieniveau scripts te maken die zowel branche overkoepelend als branche specifiek toepasbaar zijn. Doorwerking hiervan is te zien in het *guardian script template* met handleiding (bijlage). De interventie die hierin centraal is gesteld is die van het verbreken van malafide klant-/werknemer relaties. Een belangrijke nieuwe bouwsteen op de bestaande methodiek is het expliciet vastleggen van *overwegingen* bij beslissingen. Naast wát wordt gedaan, wordt zo ook wáarom een activiteit (op dat moment, met die middelen) wordt gekozen inzichtelijk. Dit sluit aan op de rationele keuzebenadering: net als daders maken ook guardians een kosten-batenafweging. Het opnemen van overwegingen versterkt de aansluiting tussen theorie en praktijk en maakt het script bruikbaar als methode en als kennisbank.

De randvoorwaarden in het guardian script geven aan waaraan moet zijn voldaan om activiteiten te kunnen voltooien. Dit gebeurt aan de hand van onder andere kennis, bevoegdheden, aanwezigheid, middelen, procedures, escalatielijnen, welke grofweg kunnen worden gecategoriseerd onder de noemers *kennen*, *willen* en *kunnen*. Daarmee wordt aangesloten op situationele criminaliteitspreventie. Vanuit het interventieperspectief betekent dit: verlagen van de inspanningen om te interveniëren, verlagen van het risico op negatieve gevolgen van het uitvoeren van een interventie, verhogen van de (verwachte) opbrengst van een interventie, en toevoegen van redenen om wél te interveniëren. Voorbeelden zijn duidelijke werkprocessen, training in het herkennen van signalen, veilige meldroutes en terugkoppeling over opvolging. Dit vergroot de kans op (tijdige) signalering en opvolging hiervan.

De benadering positioneert tevens de rol van super controllers (bijv. brancheverenigingen en overheid) ten opzichte van de guardian. Super controllers kunnen de juiste prikkels en voorwaarden scheppen: bewustwording en kennisdeling organiseren, verbeteringen voor wet- en regelgeving en richtlijnen agenderen, maatregelen stimuleren en samenwerking faciliteren. Daardoor wordt het uitvoeren

van interventies minder afhankelijk van individuele guardians en meer ingebed in afgesproken, uniforme, werkwijzen waar een sector als geheel baat bij kan hebben.

Voor brancheverenigingen en andere bovenliggende actoren ligt de versterking van weerbaarheid met name in het scheppen en borgen van deze randvoorwaarden. Guardian scripting maakt inzichtelijk in welke fasen van een interventieproces ondersteuning nodig is, bijvoorbeeld bij bewustwording en kennisdeling (preparatie), duidelijkheid over meldroutes en ondersteuning (pre-activiteit), of borging en leren van casuïstiek (post-activiteit). Daarmee biedt de methodiek handvatten om gerichter te bepalen waar collectieve ondersteuning kan bijdragen aan handelingsruimte voor ondernemers, zonder zelf interventies uit te voeren.

Ook private en publiek-private partners, zoals brancheorganisaties en PVO-NL, kunnen vanuit deze benadering worden geplaatst als actoren die bijdragen aan de randvoorwaarden waarbinnen interventies plaatsvinden, bijvoorbeeld door expertise beschikbaar te stellen, informatie-uitwisseling te faciliteren en duidelijkheid te bieden over juridische kaders. Guardian scripting helpt om deze bijdragen te begrijpen als onderdeel van één interventieproces, in plaats van losse of geïsoleerde acties.

De praktische waarde van guardian scripting is dat het template houvast biedt om een concrete casus af te bakenen (crime triangle; betrokken guardians en super controllers) en de interventie consistent te beschrijven in de vier overkoepelende fasen. Hierdoor wordt niet alleen duidelijk wie wat doet en wanneer, maar ook onder welke voorwaarden een stap uitvoerbaar is en waarom voor een bepaalde handelingsoptie wordt gekozen.

Geplaatst in de context van dit onderzoek, met als vertrekpunt het verbreken van malafide klant- en/of werknemersrelaties, levert het generieke guardian script een eerste branche-overstijgend referentiekader op. Niet als blauwdruk voor handelen, maar als analytisch instrument dat inzicht biedt in hoe interventies tot stand komen en waar ruimte bestaat om weerbaarheid verder te versterken. Het sluit aan bij de behoefte aan kennis, bewustzijn en preventieve ondersteuning, en naarmate het verder wordt gevuld biedt het ondernemers en brancheorganisaties een uitgangspunt om interventieprocessen te bespreken, te evalueren en waar mogelijk te verbeteren.

6.1.5 Afsluitend

We zien in dit onderzoek dat het versterken van de weerbaarheid van ondernemers tegen criminele inmenging in de eerste plaats begint bij kennen en herkennen van signalen in relatie tot de problematiek van criminele inmenging in het bedrijfsleven. De kwetsbaarheidsanalyses laten zien dat juist het ontbreken van inzicht en herkenning van afwijkende situaties een terugkerend startpunt vormt van criminele

inpassing. Pas wanneer ondernemers signalen kunnen plaatsen en begrijpen, ontstaat ruimte voor volgende stappen in het handelingsproces.

Op basis hiervan kan worden toegewerkt naar kunnen en durven handelen. Dit betreft onder meer weten welke handelingsopties beschikbaar zijn, hoe te handelen binnen de eigen rol en wanneer en bij wie ondersteuning kan worden gezocht. Daarbij is het van belang dat ondernemers niet alleen staan in deze afwegingen, maar kunnen terugvallen op brancheorganisaties en ondersteunende (veiligheids)partners. Zij scheppen, als supercontrollers, randvoorwaarden waarbinnen ondernemers veilig en professioneel kunnen ondernemen en hun onderneming gezond kunnen laten functioneren. Concreet gaat het dan om het organiseren van bewustwording en training, het ondersteunen van richtlijnen en werkprocessen, het borgen van veilige meld- en opvolgroutes en het inrichten van terugkoppeling.

Door interventies procesmatig uit te werken wordt zichtbaar waar in de praktijk spanningen of mismatches ontstaan tussen private en publieke partijen. Het expliciet maken van het proces laat zien waar verwachtingen uiteenlopen, verantwoordelijkheden niet helder zijn of informatie-uitwisseling stagneert, en waar meer afstemming nodig is in taakverdeling, samenwerking en opvolging.

Het onderzoek laat daarmee zien hoe handelen bij criminele inmenging in de praktijk tot stand kan komen, en welke voorwaarden dit handelen ondersteunen of juist belemmeren. Guardian scripting fungeert in dit kader niet als oplossing op zichzelf, maar als hulpmiddel om deze processen inzichtelijk te maken en bespreekbaar te houden. Door zichtbaar te maken welke stappen worden gezet, welke afwegingen een rol spelen en waar ondersteuning nodig is, kan de drempel om in te grijpen worden verlaagd en kan de weerbaarheid van ondernemers en branches tegen criminele inmenging worden versterkt.

6.2 Aanbevelingen

In deze paragraaf worden de bevindingen uit het literatuur- en interviewonderzoek, het metascript polydrugs, de branche-specifieke crime scripts, de kwetsbaarheidsanalyses en de eerste toepassing van guardian scripting vertaald naar concrete handelingsperspectieven. De aanbevelingen zijn primair bedoeld voor brancheorganisaties om hun achterban weerbaarder te maken tegen criminele inmenging; tegelijk zijn de aanbevelingen breder te interpreteren en toepasbaar voor PVO-NL, VNO-NCW en MKB-Nederland.

We onderscheiden twee lijnen. De eerste betreft branche-overstijgende aanbevelingen die de organisatie en samenwerking rondom criminele inmenging versterken. De tweede lijn bevat aanbevelingen voor vervolgonderzoek, gericht op het verder

uitwerken, toetsen en borgen van guardian scripting in samenhang met bestaande instrumenten zoals barrièremodellen.

6.2.1 Branche overstijgende aanbevelingen

1. Verankeren van het thema 'criminele inmenging' binnen de branchevereniging

Het voorkomen van criminele inmenging vereist een van de lange adem en vraagt om structurele verankering binnen de brancheverenigingen. Van belang is dat het thema wordt vastgelegd in beleid, planning en verantwoording, met heldere rollen en verantwoordelijkheden. In enkele brancheverenigingen zien we dat dit al gebeurt, via het beleggen van dit thema bij een medewerker. Daarbij dient aandacht te zijn voor borging zodat het onderwerp niet afhankelijk is van incidentele aandacht. Door deze verankering blijft het thema zichtbaar en kan de branche de focus vasthouden, waarmee de weerbaarheid van de achterban tegen criminele inmenging kan worden versterkt.

2. Bevorderen informatie-uitwisseling

Het delen van kennis over criminele inmenging is en het voorkomen ervan is beperkt. Dit geldt zowel in de publiek-private samenwerking als tussen en binnen de branches. Hierbij zien wij handelingsverlegenheid, onder andere door onduidelijkheid over privacywetgeving en de voorwaarden voor informatie-uitwisseling. Hier liggen kansen voor de brancheverenigingen, PVO en partners in het veiligheidsdomein te verkennen hoe informatie-uitwisseling kan worden bevorderd. Daarbij is expliciet aandacht nodig voor juridische kaders, rollen en verantwoordelijkheden.

3. Bewustwording creëren en handelingsopties verduidelijken

Het onderzoek laat zien dat ondernemers signalen van criminele inmenging niet altijd herkennen of kunnen duiden. Ook bestaat regelmatig onduidelijkheid over welke mogelijkheden zij hebben om hier mee om te gaan, bij wie zij terecht kunnen voor hulp en wat er te verwachten valt na het doen van een melding. Het verdient daarom aanbeveling om samen met brancheverenigingen, PVO's, gemeenten en andere partners te investeren in branchegerichte voorlichting, bijvoorbeeld middels praktijkvoorbeelden, signaleringskaarten en trainingen. Hierdoor worden risico's, signalen en handelingsopties concreter.

4. Delen van best practices van ondernemers

Het verzamelen en delen van best practices maakt werkbare werkwijzen toegankelijk en herbruikbaar, bijvoorbeeld in guardian scripts. Door (geanonimiseerde) casuïstiek uit te werken, te laten zien wat werkt, onder welke randvoorwaarden en welke valkuilen te vermijden zijn worden inzichten geborgd en kunnen nieuwkomers direct aansluiten. Dit bevordert leren van de praktijk en vergroot de toepasbaarheid bij ondernemers.

5. Veranker weerbaarheid in de branchecultuur

Branche-culturele aspecten die van invloed zijn op de weerbaarheid tegen criminele inmenging komen veelal voort uit spanningsvelden die inherent zijn aan commerciële belangen, zoals efficiëntie tegenover controle of gastvrijheid versus veiligheid. Initiatieven die binnen deze spanningsvelden bijdragen aan weerbaarheid, worden veelal geïnitieerd op het niveau van individuele ondernemingen. Om weerbaarheid tegen criminele inmenging te vergroten is het wenselijk om kansrijke initiatieven – zoals succesvolle interventies van ondernemers – in kaart te brengen en waar mogelijk te laten doorvloeien in de branchecultuur. Door deze bijvoorbeeld uit te dragen als best practices wordt bijgedragen aan een bredere informele normering, wat de spreekwoordelijke dijken van branches als geheel verhoogt.

6. Verplaatsingseffecten voorkomen vanuit samenwerking

Om te voorkomen dat het verhogen van de weerbaarheid van individuele branches enkel leidt tot een verplaatsingseffect naar andere branches, is het van belang de spreekwoordelijke dijken gelijkmatig te verhogen. Een eerste stap hierin is het verkennen van branche-overstijgende aandachtspunten die zich lenen voor een gezamenlijke aanpak. VNO-NCW en MKB-Nederland kunnen mogelijk een coördinerende – en daarna aanjagende - rol spelen in het inventariseren van aandachtspunten en maatregelen die toepasbaar zijn op het gehele Nederlandse bedrijfsleven. Door gezamenlijk op te trekken neemt de kans af dat criminele inmenging zich verplaatst naar branches in het Nederlandse bedrijfsleven waar minder aandacht is voor weerbaarheid.

6.2.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

7. Doorontwikkeling ‘capable guardianship’ en ‘guardian scripting’

Het begrip ‘capable guardianship’ is vooralsnog beperkt toegepast in de context van criminele inmenging. Vervolgonderzoek is nodig om beter zicht te krijgen op de wijze waarop guardians individueel en vanuit samenwerking invulling geven aan weerbaarheid. Ook is guardian scripting als methode om zicht te krijgen op interventies theoretisch en praktisch nog (deels) in ontwikkeling en vooralsnog weinig toegepast op concrete interventies. Vervolgonderzoek is nodig om de methodiek te voorzien van stevigere, praktijk-getoetste kaders en toepassingsmogelijkheden. Hierbij dient onderzoek zicht te richten op het analyseren van gerichte interventies binnen diverse branches, zodat zichtbaar wordt waar de methode aansluit, waar knelpunten ontstaan en hoe de methode verder kan worden aangescherpt om ondernemers te ondersteunen bij het voorkomen van criminele inmenging. Verder kan onderzocht worden hoe capable guardianship en guardian scripting concepten uit andere disciplines kunnen toepassen, zoals het concept van semiautonome sociale velden uit de rechtsantropologie (zie bijv. Moore, 1973).

8. Actie-onderzoek en evaluatie tijdens ontwerp en implementatie van interventies

De methode vraagt om verdiepend (actie-)onderzoek op het moment dat een maatregel of interventie wordt uitgevoerd, om te analyseren hoe deze interventie vorm krijgt, of deze werkt en wat daarbij van belang is. Door nauwlettend met interventies mee te kijken en alle bijbehorende randvoorwaarden en uitvoeringsmechanismen per scène uit te werken, waaronder de overwegingen bij beslissingen, ontstaat inzicht in wat nodig is om activiteiten daadwerkelijk te voltooien. Realist Evaluation kan hierin een belangrijke rol spelen (Pawson & Tilley, 1997). Dit type evaluatieonderzoek brengt niet enkel in kaart of iets werkt, maar ook voor wie en onder welke omstandigheden. Inzicht in de wijze waarop interventies onderhevig zijn aan de context waarbinnen zij worden uitgevoerd kan bijdragen aan de (‘evidence based’) verfijning van interventies. Ook kan dit type bijdragen aan doorontwikkeling van de methodiek guardian scripting, wat deze ook beter praktisch inzetbaar maakt. Hierbij valt een voorbeeld te nemen aan de ontwikkeling van de barrièremodellen.

9. Positionering ten opzichte van barrièremodellen en borging

Guardian scripting biedt een toevoeging aan de beproefde barrièremodellen: waar barrièremodellen laten zien welke interventie kan worden uitgevoerd, beschrijft guardian scripting hoe die interventie stap-voor-stap kan worden uitgevoerd. Voor borging is het wenselijk om met het CCV Barrièremodellen team te verkennen hoe guardian scripting kan worden aangesloten binnen het huidige aanbod. Zo ontstaat een herkenbare inbedding naast het bestaande instrumentarium, met eenduidige taal en consistent gebruik door publieke en private partners.

10. Verdere verkenning van de toepassingsmogelijkheden van guardian scripting in de praktijk

Guardian scripting is in dit onderzoek voor het eerst toegepast in de context van criminele inmenging binnen het bedrijfsleven en bevindt zich daarmee nadrukkelijk in een verkennende fase. De methode laat zien dat zij potentie heeft om interventies op een gestructureerde manier te beschrijven en om inzicht te bieden in de handelingsprocessen en afwegingen van betrokken actoren. Tegelijkertijd vraagt verdere toepassing om zorgvuldige en stapsgewijze verkenning.

Het verdient aanbeveling om guardian scripting in vervolgonderzoek en praktijkcontexten verder te verkennen, bijvoorbeeld door het reconstrueren en bespreken van afzonderlijke interventies, om zo beter te begrijpen waar de methode toegevoegde waarde heeft en waar grenzen of knelpunten liggen. Door deze ervaringen te verzamelen en te reflecteren op de toepasbaarheid, kan op termijn worden bepaald in hoeverre guardian scripting geschikt is als ondersteunend instrument voor kennisdeling en leren binnen en tussen branches, zonder dat hiermee vooruitgelopen wordt op structurele borging of standaardisatie.

7

Discussie

In dit hoofdstuk reflecteren we op de belangrijkste beperkingen die van invloed zijn op de interpretatie van de bevindingen van dit onderzoek. We bespreken de afbakening in de dataverzameling, de gevolgen van de brede onderzoeksopzet, de positie van publieke partners, de veranderende betekenis van weerbaarheid en de ontwikkelfase van guardian scripting, en verkennen wat dit betekent voor toekomstig onderzoek en toepassing in de praktijk.

7.1 Beperkingen en interpretatiekaders

Het onderzoek kent enkele beperkingen. Allereerst is een deel van de kwetsbaarheidsanalyses niet uitsluitend gebaseerd op concrete casuïstiek, maar ook op inschattingen of 'tweedehands' verhalen van experts. Criminele inmenging is per definitie een fenomeen dat zich grotendeels buiten het zicht afspeelt, waardoor niet elk risico kan worden herleid tot een gedocumenteerd incident. Sommige geïdentificeerde kwetsbaarheden moeten daarom worden gezien als plausibele scenario's, eerder dan als empirisch vastgestelde voorvallen. We hebben de invloed hiervan op de betrouwbaarheid en validiteit van de resultaten getracht te beperken door een groot aantal ondernemers, branche- en interventie-experts te spreken en deze kwetsbaarheden te laten aandragen en/of beoordelen. Een tweede beperking ligt in de breedte van de onderzochte branches. Door vijf branches gelijktijdig te onderzoeken is een uniek overkoepelend beeld ontstaan, maar het is aannemelijk dat meer diepgang per branche was bereikt met een smallere focus. Ondanks het groot aantal geïnterviewde betrokkenen blijft domeinkennis sterk branche-specifiek, en had aanvullend onderzoek — zoals het analyseren van opsporingsdossiers — meer detail kunnen opleveren. Tegelijkertijd leidde de afbakening op het fenomeen polydrugscriminaliteit tot het buiten beschouwing laten van andere vormen van georganiseerde criminaliteit die een drijfveer lijken te vormen voor criminele inmenging, zoals bijvoorbeeld mensenhandel.

Daarnaast richtte het onderzoek zich primair op de positie van ondernemers en brancheverenigingen. Hoewel we bewust ook veel publieke partners hebben gesproken (43% van de interviews), had een bredere insteek mogelijk geleid tot aanvullende inzichten over publieke en publiek-private samenwerking, toezicht en interventies. Ook de maatschappelijke context waarin de term 'weerbaarheid' moet worden geplaatst is gedurende het onderzoek verschoven. De term heeft door recente geopolitieke ontwikkelingen en een toename van externe dreigingen een bredere lading gekregen. Ondernemers staan voor meerdere veiligheidsopgaven — waaronder

cyberveiligheid — en de prioritering van criminele inmenging verschilt daardoor per branche en per tijdsgewricht. Ten slotte hebben we in dit onderzoek relatief weinig aandacht besteed aan (criminele) geldstromen, terwijl deze juist de economische drijfveer vormen achter polydrugscriminaliteit en misbruik van geldstromen ook naar voren is gekomen als kwetsbaarheid bij een aantal kapitaalintensieve branches. Hoewel ook hier een bewuste keuze in is gemaakt in de afbakening, is dit een belangrijk aandachtspunt voor toekomstig onderzoek. Ook richt de toepassing van situationele criminaliteitspreventie zich in dit onderzoek primair op de perspectieven van daders en guardians. Potentiële slachtoffers, hoe deze invloed kunnen uitoefenen op mogelijk slachtofferschap en hoe super controllers hieraan kunnen bijdragen, zijn beperkt onderzocht. Deze invalshoek had tijdens het onderzoek mogelijk aanvullend kunnen bijdragen aan het in kaart brengen interventies die de weerbaarheid tegen criminele inmenging verhogen en biedt hiermee interessante potentie voor vervolgonderzoek.

Gedurende het onderzoek is de focus van de probleemstelling en de bijbehorende hoofd- en deelvragen in zekere mate aangescherpt. Deze aanscherping is het resultaat van voortschrijdend inzicht op basis van literatuuronderzoek, interviews en werksessies met betrokken partijen. Daarnaast hebben ook ontwikkelingen in de context van de opdrachtgever en veranderende behoeften vanuit de praktijk bijgedragen aan het verleggen van accenten, onder meer richting handelingsperspectief en weerbaarheid. Deze ontwikkeling past bij de iteratieve en verkennende aard van het onderzoek. Als gevolg hiervan zijn sommige onderwerpen die in een eerder stadium afzonderlijk waren geformuleerd, in de uiteindelijke uitwerking meer geïntegreerd in de bredere analyse en procesmatige benadering van het rapport.

Daarnaast is gedurende de looptijd van het onderzoek sprake geweest van veranderingen in de inrichting van de projectorganisatie, de begeleiding vanuit de opdrachtgever en contacten bij de deelnemende brancheorganisaties. Deze dynamiek heeft invloed gehad op de continuïteit van het onderzoeksproces en de wijze waarop keuzes, accenten en interpretaties tot stand kwamen. In de praktijk betekende dit dat op verschillende momenten opnieuw moest worden afgestemd over inhoud en richting van het onderzoek. Dit heeft het proces complexer gemaakt en in sommige gevallen tot vertraging geleid. Tegelijkertijd heeft de betrokkenheid van verschillende perspectieven bijgedragen aan bredere reflectie op de inhoud en de uiteindelijke positionering van het onderzoek ten opzichte van actuele ontwikkelingen binnen de PVO-organisatie.

7.2 Ontwikkelpunten voor methoden en vervolgonderzoek

De toepassing van guardian scripting vormt een belangrijk, innovatief element in dit onderzoek. Deze eerste uitwerking en toepassing van de methode laat zien hoe interventies stap-voor-stap kunnen worden uitgewerkt en welke voorwaarden nodig zijn om deze uit te voeren. De methode bevindt zich echter nog in een vroege fase van ontwikkeling. Waar de methodiek crime scripting inmiddels in zowel de wetenschap als de praktijk een beproefde methode is, moet de praktische meerwaarde van guardian scripting zich nog bewijzen op het moment dat meerdere interventies uitgebreid zijn uitgewerkt (gescript), uitgevoerd en geëvalueerd. Ook zal uit deze toepassing moeten blijken welke aanpassingen aan de bouwstenen en (mogelijk diverse) vormen van scripts er mogelijk zijn in diverse contexten. Dit vraagt onder andere om actieonderzoek waarbij interventies tijdens de uitvoering hiervan gevolgd worden. Ook in relatie tot bestaande instrumenten, zoals barrièremodellen, is op termijn verdere positionering wenselijk. De methode werkt niet vanzelf: het vraagt om oefening, toepassing op concrete casuïstiek en op termijn organisatorische verankering. Guardian scripts moeten dan ook worden begrepen als een analytisch hulpmiddel die inzicht bieden in hoe handelingsopties, verantwoordelijkheden en dilemma's zich in concrete situaties manifesteren. Daarmee ondersteunt de methode het expliciteren en ordenen van interventieprocessen, zonder daarbij te veronderstellen dat één interventievorm, volgorde of afweging in alle contexten passend of effectief is. Als deze doorontwikkeling plaatsvindt, heeft de methode het potentieel een meerwaarde te bieden voor ondernemers, brancheorganisaties en veiligheidspartners.

8

Literatuur

- Blais, E., & Leclerc, B. (2023). A script analysis of successful police interventions involving individuals in crisis. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 65(3), 92-125.
- Boutellier, H. (2007). *Nodale orde: Veiligheid en burgerschap in een netwerksamenleving*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Boutellier, J. C. J., & van Steden, R. (2011). Governing nodal governance: The 'anchoring' of local security networks. In A. Crawford (Ed.), *International and comparative criminal justice and urban governance: Convergence and divergence in global, national and local settings* (pp. 461-482). Cambridge University Press.
- Brigati, M. S. (2023, 29 juni). Rip-on/rip-off modus operandi – what is the impact for the shipping industry? Risk Intelligence. Van: <https://www.riskintelligence.eu/analyst-briefings/rip-onrip-off-modus-operandi-what-is-the-impact-for-the-shipping-industry>.
- Broekhuizen, J., Mehlbaum, S. & Akker, van den, K. (2025). *De boer op: Quickscan van de Aanpak Veilig Buitengebied in Brabant-Zeeland*. Bureau Broekhuizen.
- CCV. (z.d.). *Drugsproductie*. Geraadpleegd op 14 mei 2025, van <https://hetccv.nl/themas/georganiseerde-criminaliteit-en-ondermijning/drugscriminaliteit/drugsproductie/>.
- Chainey, S. P., & Alonso Berbotto, A. (2022). A structured methodological process for populating a crime script of organized crime activity using OSINT. *Trends in Organized Crime*, 25, 272-300. <https://doi.org/10.1007/s12117-021-09428-9>.

- Chui, Y.-N., Leclerc, B., & Townsley, M. (2011).
Crime script analysis of drug manufacturing in clandestine laboratories.
The British Journal of Criminology, 51(2), 355-374.
<https://doi.org/10.1093/bjc/azr005>.
- Clarke, R. V., & Eck, J. (2003).
Become a Problem Solving Crime Analyst. In 55 small steps.
Jill Dando Institute of Crime Science, University College London.
- Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach.
American Sociological Review, 44(4), 588-608.
- Cornish, D. B., & Clarke, R. V. (1986).
The reasoning criminal. Rational choice perspectives on offending.
Springer-Verlag.
- Cornish, D. B. (1994)
The procedural analysis of offending and its relevance for situational prevention. In R.V. Clarke (Ed.).
Crime prevention studies 3 (pp. 151-196).
Criminal Justice Press.
- Coupe, T., & Blake, L. (2006).
Daylight and darkness targeting strategies and the risks of being seen at residential burglaries.
Criminology, 44(2), 431-464.
<https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2006.00054.x>.
- Dehghanniri, H., & Borrion, H. (2021).
Crime scripting: A systematic review.
European Journal of Criminology, 18(4), 504-525.
<https://doi.org/10.1177/1477370819850943>.
- Ekblom P (2003)
Organised crime and the Conjunction of Criminal Opportunity framework. In A. Edwards & P. Gill (Eds.),
Transnational Organised Crime (pp. 241-263).
Routledge.
- Essen, E., & Maan, J. (2022).
Criminele inmenging in het mkb: Casusonderzoek naar de faciliterende rol van bonafide ondernemingen in het criminele bedrijfsproces.
Tijdschrift Voor Veiligheid, 21(1), 3-19.
<https://doi.org/10.5553/TvV/000030>.
- Felson, M. (1995).
Those who discourage crime. In J. E. Eck & D. Weisburd (Eds.),
Crime and place (Vol. 4, Crime Prevention Studies, pp. 53-66).
Criminal Justice Press
- Ferwerda, H., Staring, R., de Vries Robbé, E., & Van de Bunt, J. (2007).
Malafide activiteiten in de vastgoedsector. Een exploratief onderzoek naar aard, actoren en aanpak.
WODC.
- Ferwerda, H., & Rijnink, R. (2020).
Panden met een luchtje: Een inventarisatie van aanpakken om verhuur van panden voor criminele doeleinden tegen te gaan.
Bureau Beke.
- Garland, D. (2002).
The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society.
University of Chicago Press.
- Gestel, B., Kouwenberg, R. F., Verhoeven, M. A., & Verkuyl, M. W. (2008).
Vast goed & fout.
Boom Juridische uitgevers.
- Hoekstra, D. (2025, 23 juli).
Eindhovense café-eigenaar 'wist niets van achterkamer vol drugs', maar beelden zeggen wat anders.
Eindhovens Dagblad.
Geraadpleegd op 4 maart 2026, van
<https://www.ed.nl/eindhoven/eindhovense-cafe-eigenaar-wist-niets-van-achterkamer-vol-drugs-maar-beelden-zeggen-wat-anders-a91082749/>
- Hüsken, R. (z.d.).
Boeren worden vaak benaderd door drugscriminelen: "Ze boden 40.000 euro per maand".
Stal-en-Akker.nl.
Geraadpleegd op 10 juni 2025, van
<https://www.stal-en-akker.nl/artikel/902566-boeren-worden-vaak-benaderd-door-drugscriminelen-ze-boden-40.000-euro-per-maand/>
- Hutten, L., & Vig, J. (2024).
Het barrièremodel. In T. Snaphaan & P. Klerks (Eds.),
Crime scripting: Theorie en praktijk (pp. 459-477).
Boom.

- Kleemans, E. R., Van den Berg, E. A. I. M., & Van de Bunt, H. G. (1998). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Rapportage op basis van de WODC-monitor*. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/1118>
- Kleemans, E. R., Brienen, M. E. I., & van de Bunt, H. G. (2002). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Tweede rapportage op basis van de WODC-monitor. (Onderzoek & beleid; No. 198)*. Boom Juridische uitgevers.
- Kruisbergen, E.W., H.G. van de Bunt, E.R. Kleemans (2012). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Vierde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Den Haag: WODC.
- Kruize, P. & Gruter, P. (2020). *Criminele gebouwen*. Den Haag: WODC.
- Kruize, P., Klein Kranenburg, L., Ridderbos-Hovingh, C., Gruter, P., Ten Hove, R., & Cazemier, J. (2022). *Foute huurders: Over de mogelijkheden en meerwaarde van informatiedeling rond crimineel pandgebruik*. Bureau Ateno, I&O Research, Pro Facto.
- Leclerc, B. (2013). New developments in script analysis for situational crime prevention: Moving beyond offender scripts. In B. Leclerc & R. Wortley (Eds.), *Cognition and crime: Offender decision-making and script analyses (Crime science series, pp. 221- 236)*. Routledge.
- Leclerc, B. (2014). Script analysis for crime controllers: Extending the reach of situational crime prevention. In S. Caneppele & F. Calderoni (Eds.), *Organized Crime, Corruption and Crime Prevention: Essays in Honor of Ernesto U. Savona (pp. 13–20)*. Springer.
- Leclerc, B., & Reynald, D. (2017). When scripts and guardianship unite: A script model to facilitate intervention of capable guardians in public settings. *Security Journal, 30*, 793-806.
- Leiden, van, I., Appelman, T., Ham, van, T. & Ferwerda, H. (2014). *Ondergaan of ondernemen*. Bureau Beke. Ministerie van Justitie en Veiligheid, WODC.
- McDermott, J., Bargent, J., den Held, D., & Ramirez, M. F. (2021). *The cocaine pipeline to Europe*. InSight Crime & Global Initiative Against Transnational Organized Crime.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (19 december 2025). *Halfjaarbrieven ondermijnende criminaliteit*. Geraadpleegd op 17 maart 2026, van <https://open.overheid.nl/documenten/b1b60e4f-507b-423f-8d86-3d64b21bf443/file>.
- Moore, S. F. (1973). Law and social change: The semi-autonomous social field as an appropriate subject of study. *Law & Society Review, 7(4)*, 719-746.
- Nelen, H., van Wingerde, C. K., Bisschop, L., & Moerland, R. (2023). *Koers bepalen: Over de lessen van de versterking aanpak georganiseerde drugscriminaliteit*. Boom Criminologie.
- Nederland tegen georganiseerde misdaad. (2022, 28 september). *Strijden tegen maritieme smokkel*. Geraadpleegd op 17 december 2025, van <https://www.nederlandtegengeorganiseerdemisdaad.nl/actueel/weblogs/weblog/2022/strijden-tegen-maritieme-smokkel>.
- Nederland tegen georganiseerde misdaad. (2023, 24 augustus). *Nederlandse marine verstoort internationale drugstransporten met kat-en-muisspel op volle zee*. Geraadpleegd op 17 december 2025, van <https://www.nederlandtegengeorganiseerdemisdaad.nl/actueel/weblogs/weblog/2023/nederlandse-marine-verstoort-internationale-drugstransporten-met-kat-en-muisspel-op-volle-zee>.
- Nimwegen, van, S., Spapens, T., & Ceulen, R. (2021). *Ondermijning langs zijpaden. Een verkennend onderzoek naar de aard, omvang en aanpak van ondermijnende criminaliteit in relatie tot kleine havens en luchthavens, railtransport en binnenvaart in Noord-Brabant en Zeeland*. Politie & Wetenschap / Sdu Uitgevers.

Noord-Hollands Dagblad. (2025, 28 oktober).

Voormalig café Waarland was 'opslagplaats voor drugs'. Politie en gemeente vonden drie verschillende soorten verdovende middelen.

Noordhollands Dagblad.

Geraadpleegd op 4 maart 2026, van

<https://www.noordhollandsdagblad.nl/regio/noordkop/noordkop-schagen/voormalig-caffe-waarland-was-opslagplaats-voor-drugs--politie-en-gemeente-vonden-verschillende-soorten-verdovende-middelen/100614825.html>.

Openbaar Ministerie. (2020, 2 oktober).

Malafide ketelbouwer en zijn netwerk blijven langer vast.

Openbaar Ministerie.

Geraadpleegd op 6 maart 2026, via <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2020/10/02/malafide-ketelbouwer-en-zijn-netwerk-blijven-langer-vast>.

Pawson, R., & Tilley, N. (1997).

Realistic evaluation.

SAGE.

Platform Veilig Ondernemen (PVO). (z.d.).

Wat is het Veilig Buitengebied?

Geraadpleegd op 17 maart 2026, van <https://pvo-nl.nl/themas/gebiedsgerichte-aanpak/buitengebied/wat-is-het-veilig-buitengebied/>.

Platform Veilig Ondernemen (PVO). (z.d.).

Wat moet ik doen bij criminele activiteiten in mijn haven?

Opgehaald in december 2024 van: <https://pvo-nl.nl/themas/sectoren/havens/wat-moet-ik-doen-bij-criminele-activiteiten-in-mijn-haven>.

Platform Veilig Ondernemen (PVO) Zeeland West-Brabant. (z.d.).

Waarom is het buitengebied aantrekkelijk voor criminelen?

Geraadpleegd op 18 december 2025, van

<https://pvo-zeelandwestbrabant.nl/themas/gebiedsgerichte-aanpak/buitengebied/waarom-is-het-buitengebied-aantrekkelijk-voor-criminelen/>.

Politie. (2022).

De narcostand van Nederland. Fenomeenbeeld drugs 2021.

Dienst Landelijke Informatieorganisatie.

Politie. (2024).

Georganiseerde drugscriminaliteit in beeld. Fenomeenbeeld drugs 2024.

Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies & Eenheid Landelijke Expertise en Operaties.

Prins, R. (2016).

De bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit in Nederland: Hoe het lokale bestuur een partner werd in de gezamenlijke strijd tegen georganiseerde criminaliteit. *Cahiers Politiestudies*, 2016(2), 151–165.

RDW. (z.d.).

Vaarttuig registreren.

Geraadpleegd op 17 december 2025, van

<https://www.rdw.nl/vaarttuig/kopen-en-verkopen/vaarttuig-registreren>.

Reynald, D. M. (2010).

Guardians on guardianship: Factors affecting the willingness to supervise, the ability to detect potential offenders, and the willingness to intervene.

Journal of Research in Crime and Delinquency, 47(3), 358-390.

Rijksoverheid. (2023, 12 juli).

Douane onderschept meer drugs in eerste halfjaar 2023.

Opgehaald van Rijksoverheid.nl: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/07/11/douane-onderschept-meer-drugs-ineerste-halfjaar-2023>.

Rijksoverheid. (14 maart 2024).

Handreiking kwetsbare branches in de strijd tegen georganiseerde, ondermijnende criminaliteit.

Geraadpleegd van: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2024/03/14/handreiking-kwetsbare-branches-in-de-strijd-tegen-georganiseerde-ondermijnende-criminaliteit>.

Rijksoverheid. (z.d.).

Ondermijning.

Geraadpleegd op 14 november 2025 van:

www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ondermijning.

Sampson, R., Eck, J. E. & Dunham, J. (2010)

Super controllers and crime prevention: A routine activity explanation of crime prevention success and failure.

Security Journal, 23(1), 110-142

Schank, R. & Abelson, R. P. (1977)

Scripts, plans, goals and understanding: An inquiry into human knowledge.

Erlbaum.

Seidler, Y., l'Iselle, F., Van San, M., & Staring, R. (2022).

Horeca als façade.

Erasmus Universiteit Rotterdam/Risbo.

- Smeets, M. E., Van Os, P., Beijers, W. M. O., Van 't Hof, K., Van der Kemp, J. J. & Versteegh, P. (2010). *Probleemgericht werken en de rol van criminaliteitsanalyse in 60 kleine stappen*. Politieacademie.
- Spreeuwer, N., Van Arkel, D., Teerlink, M., & Goldbach, O. (2024). Meerwaarde van integrale crime scripts in de RIEC-samenwerking. In T. Snaphaan & P. Klerks (Eds.), *Crime scripting: Theorie en praktijk* (pp. 417–440). Boom.
- Snaphaan, T., & Klerks, P. (Eds.). (2024). *Crime scripting: Theorie en praktijk*. Boom.
- Snaphaan, T., Kostense, M., & Van Ruitenburg, T. (2023). *Financial Crime Scripting: Inzicht in winstgedreven criminaliteit*. Gompel&Svacina.
- Snippe, J., Mennes, R., Sijstra, M. & Bieleman, B. (2017). *Tussen onder en boven: Productie en distributie van softdrugs in Noord-Nederland*. Politie & Wetenschap.
- Spapens, T. (2011). Barrières opwerpen voor criminele bedrijfsprocessen. *Justitiële Verkenningen*, 37(2), 10-22.
- Staring, R., Bisschop, L., Roks, R., Brein, E., & Van de Bunt, H. (2019). *Drugscriminaliteit in de Rotterdamse haven: aard en aanpak van het fenomeen*. Erasmus Universiteit Rotterdam
- Tompson, L. & Chainey S. P. (2011). Profiling illegal waste activity: using crime scripts as a data collection and analytical strategy. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 17(3), 179–201.
- Van Baardewijk, J., & Maan, J. (2023). *Goed werk in de verhuurmakelaardij: Een onderzoek naar een betere aanpak van crimineel pandmisbruik*. Hogeschool Rotterdam & Avans Hogeschool.
- Van Dale (z.d.). Zoekterm 'weerbaarheid'. Geraadpleegd op 17 maart 2026, van <https://zoeken.vandale.nl/>.
- Van der Wiele, D. (2021, 19 april). 'Het probleem is niet de actieve boer, maar de stoppende boer'. *Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid*. Geraadpleegd op 17 maart 2026, van <https://ccv-secondant.nl/platform/article/het-probleem-is-niet-de-actieve-boer-maar-de-stoppende-boer>
- Van Ruitenburg, T., Giardi, G., Geurtjens, K., & Snaphaan, T. (2025). Guardian scripting: Een methode voor het identificeren, conceptualiseren en begrijpen van (succesvolle) interventies tegen criminaliteit. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 24(1), 42–61. <https://doi.org/10.5553/TvW.000077>
- Van Wingerde, K., Bisschop, L., & Brongers, F. (2023). *Onbedoeld ondermijnen. Verkennend onderzoek naar de wijze waarop de Nederlandse overheid onbedoeld de georganiseerde drugscriminaliteit kan faciliteren*. Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Vermeulen, I., Van der Leest, W. & Dirksen, V. (2018). *De doorvoer van cocaïne via Nederland*. Dienst Landelijke Informatieorganisatie, Landelijke Eenheid, Politie Nederland.

Weerbare branches

Dit onderzoeksrapport maakt onderdeel uit van Project Weerbare Branches, een initiatief van Platform Veilig Ondernemen Nederland, VNO-NCW en MKB-Nederland. Binnen dit project werken vijf branches samen aan meer inzicht in criminele inmenging en aan manieren om de weerbaarheid van ondernemers en medewerkers te versterken. Hierbij ligt de focus op criminele inmenging in relatie tot georganiseerde drugscriminaliteit, zoals smokkel, handel en productie, ook wel 'polydrugscriminaliteit' genoemd. Het onderzoek is uitgevoerd door het Centre of Expertise Veiligheid & Veerkracht van Avans Hogeschool.

